
Vergaderjaar 2011–2012

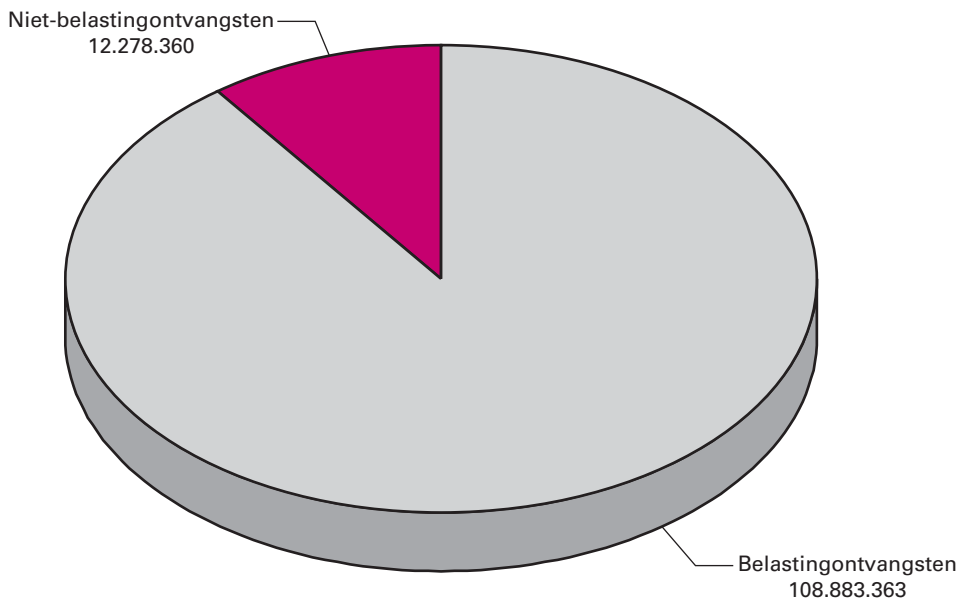
33 240 IXB

**Jaarverslag en slotwet Ministerie van Financiën
2011**

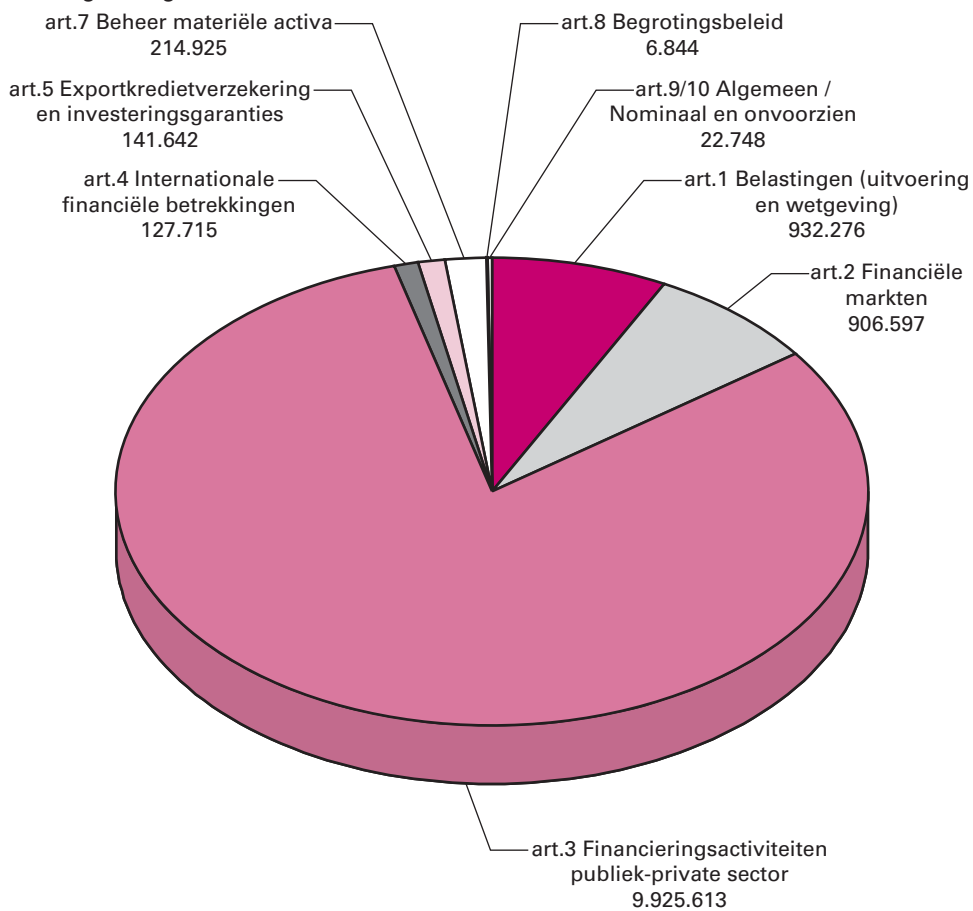
Nr. 1

JAARVERSLAG VAN HET MINISTERIE VAN FINANCIËN (IXB)
Aangeboden 16 mei 2012

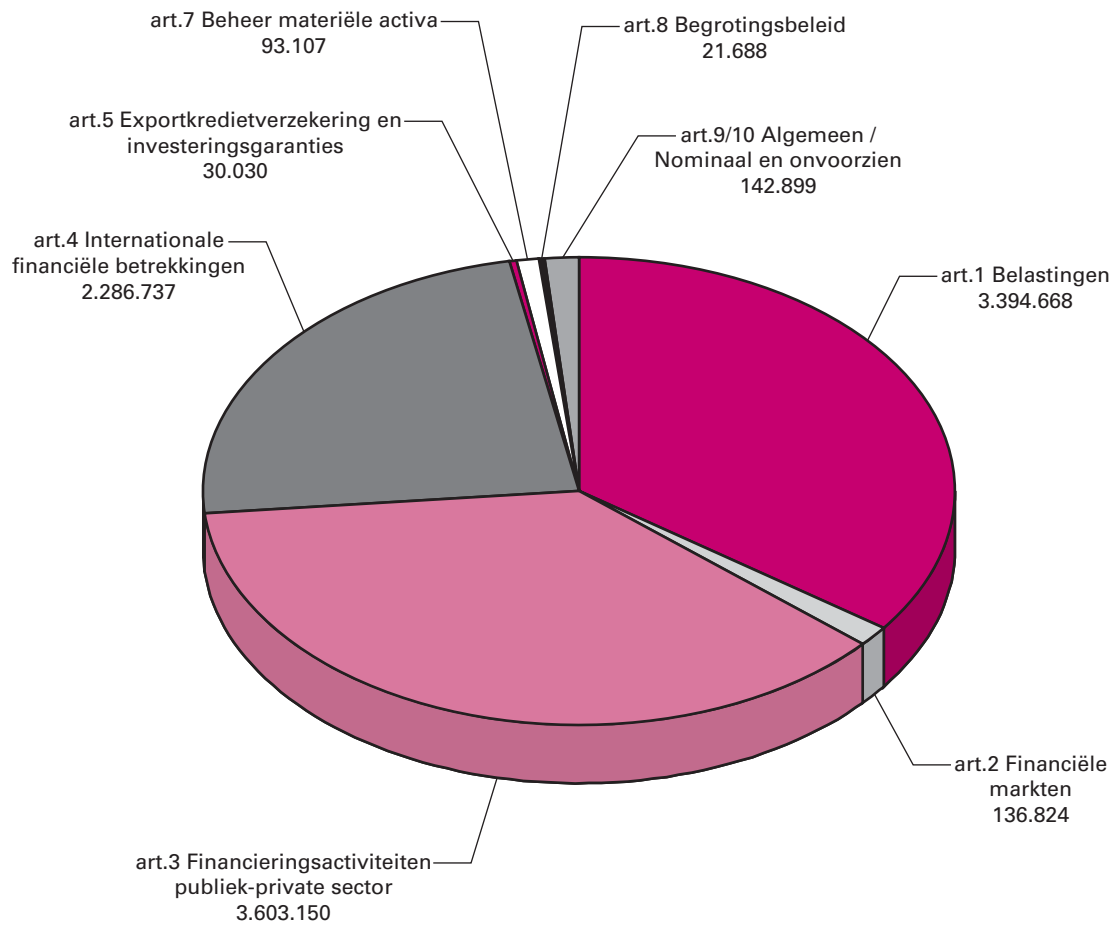
Aandeel in ontvangsten IXB (x € 1 000)

Aandeel in niet-belastingontvangsten IXB (x € 1 000)

Aandeel in uitgaven IXB (x € 1 000)

Inhoudsopgave

	blz.	
A.	ALGEMEEN	7
1.	AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING	7
2.	LEESWIJZER	11
B.	BELEIDSVERSLAG	13
3.	BELEIDSPRIORITEITEN	13
3.1	Ontwikkeling, inzet en effectief beheer van instrumenten in het kader van de kredietcrisis	13
3.2	Verantwoording beleidsprioriteiten	21
4.	BELEIDSARTIKELEN	26
4.1	Belastingen	26
4.2	Financiële markten	43
4.3	Financieringsactiviteiten publiek-private sector	54
4.4	Internationale Financiële Betrekkingen	72
4.5	Exportkredietverzekering en investeringsgaranties	79
4.7	Beheer materiële activa	85
4.8	Begrotingsbeleid	91
5.	NIET-BELEIDSARTIKELEN	97
5.1	Algemeen	97
5.2	Nominaal en onvoorzien	98
6.	BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF	99
C.	JAARREKENING	104
7.	VERANTWOORDINGSSTAAT	104
8.	SALDIBALANS	106
9.	BATEN-LASTENDIENSTEN	121
9.1	Domeinen Roerende Zaken	121
9.2	Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB)	129
10.	TOPINKOMENS	136
D.	BIJLAGEN	137
BIJLAGE 1:	Toezichtrelaties zbo's/rwt's	137
BIJLAGE 2:	Overzicht niet-financiële informatie over inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (inhuur externen)	142

A. ALGEMEEN

1. AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING

AAN de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer van de Staten-Generaal

Hierbij bied ik, mede namens de Staatssecretaris van Financiën, het departementale jaarverslag van het Ministerie van Financiën (IXB) over het jaar 2011 aan.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de Minister van Financiën decharge te verlenen over het in het jaar 2011 gevoerde financiële beheer.

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden. Het rapport bevat de bevindingen en het oordeel van de Rekenkamer met betrekking tot:

- a. het gevoerde financieel beheer en materieelbeheer;
- b. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
- c. de financiële informatie in het jaarverslag;
- d. de betrokken saldibalans;
- e. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
- f. de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen verder de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

- a. Het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2011;
- b. Het voorstel van de slotwet over 2011 dat met het onderhavige jaarverslag samenhangt;
- c. Het rapport van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het Financieel jaarverslag van het Rijk;
- d. De verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het Financieel jaarverslag van het Rijk over 2011 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 2011 alsmede met betrekking tot de Saldibalans van het Rijk over 2011 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen en voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De Minister van Financiën,
J. C. de Jager

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, derde lid van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de minister van Financiën.

2. LEESWIJZER

Algemeen

De begrotingshoofdstukken IXA (Nationale Schuld) en IXB (Financiën) en BTW-Compensatiefonds omvatten het beleidsterrein van het ministerie van Financiën. In de jaarverslagen worden de gerealiseerde beleidsdoelen, instrumenten en de ingezette middelen ten opzichte van de ontwerpbegroting 2011 verantwoord.

Dit jaarverslag heeft betrekking op IXB. De focus ligt op beleidsmatige hoofdpunten. Waar relevant wordt verwezen naar Kamerstukken. Voor een toelichting op de belastingontvangsten wordt verwezen naar het Financieel Jaarverslag van het Rijk.

De IXB-beleidsartikelen (paragrafen 4.1 t/m 4.5, 4.7 en 4.8) en niet-beleidsartikelen (paragrafen 5.1 en 5.2) zijn de volgende:

- 4.1 Belastingen
- 4.2 Financiële markten
- 4.3 Financieringsactiviteiten publiek-private sector
- 4.4 Internationale financiële betrekkingen
- 4.5 Exportkredietverzekering en investeringsgaranties
- 4.7 Beheer materiële activa
- 4.8 Begrotingsbeleid
- 5.1 Algemeen
- 5.2 Nominaal en onvoorzien.

Opbouw van het jaarverslag

Na het deel *Algemeen*, aanbieding van het jaarverslag/dechargeverlening en leeswijzer, paragrafen 1 en 2, bestaat de kern van het jaarverslag uit het *Beleidsverslag* (paragrafen 3 t/m 6) en de *Jaarrekening* (paragrafen 7 t/m 10). Tot slot zijn 2 bijlagen opgenomen.

In paragraaf 3 wordt ingegaan op de kredietcrisis en de beleidsprioriteiten uit de beleidsagenda van de ontwerpbegroting IXB over 2011.

Paragraaf 4 bevat de beleidsartikelen, bestaande uit 3 paragrafen:

- Algemene beleidsdoelstelling;
- Budgettaire gevolgen van beleid en een financiële toelichting, waarin opmerkelijke verschillen tussen ontwerpbegroting en realisatie worden toegelicht. Dit betreft de toelichting op de verantwoordingsstaat uit de jaarrekening;
- Operationele doelstellingen. In de beleidsmatige (niet-financiële) toelichting wordt, waar relevant, nader ingegaan op de belangrijkste beleidsresultaten en op opmerkelijke verschillen ten opzichte van de ontwerpbegroting.

In paragraaf 5 komen de niet-beleidsartikelen aan bod. Paragraaf 6 is de bedrijfsvoeringsparagraaf. In de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt verslag gedaan van de opmerkelijke zaken in de bedrijfsvoering, mede gebaseerd op risico-analyse. De bedrijfsvoeringsparagraaf heeft het karakter van een uitzonderingsrapportage echter alle onderdelen worden verplicht vermeld, ook wanneer zich geen noemenswaardige bevindingen hebben voorgedaan.

De *Jaarrekening* bestaat uit paragraaf 7 verantwoordingsstaten IXB, Domeinen Roerende Zaken (DRZ) en Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB), paragraaf 8 saldibalans, paragraaf 9 baten-lastendienst DRZ en RVOB en in paragraaf 10 staat informatie omtrent de topinkomens. Bijlage 1 bevat een overzicht van zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) en rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) waarvoor Financiën

Leeswijzer

beleidsmatig verantwoordelijk is. In bijlage 2 staat informatie betreffende de externe inhuur.

Het beleidsverslag bevat financiële en niet-financiële gegevens. Deze zijn aan verschillende kwaliteitsnormen onderhevig.

Groei paragraaf¹:

In de bedrijfsvoeringsparagraaf wordt expliciet vermeld of er is afgeweken van artikel 3, eerste lid van de Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten.

---

¹ De Tweede Kamer wil dat de overheid meer gebruik maakt van open standaarden en open source software.

B. BELEIDSVERSLAG

3. BELEIDSPRIORITEITEN

In dit beleidsverslag wordt een overzicht gegeven van de maatregelen die door het ministerie van Financiën zijn genomen bij het bestrijden van de kredietcrisis, de landencrisis en het bewaken van de stabiliteit op de financiële markten. Daarnaast wordt in deze paragraaf ingegaan op de voortgang en ontwikkelingen ten aanzien van deze maatregelen. Tevens wordt ingegaan op de beleidsprioriteiten van de ontwerpbegroting van het ministerie van Financiën voor 2011. In paragraaf 3.2 is een tabel met toelichting opgenomen met daarin per beleidsprioriteit informatie over hoofddoelstelling en prestaties.

3.1 Ontwikkeling, inzet en effectief beheer van instrumenten in het kader van de kredietcrisis

Inleiding

Als gevolg van de kredietcrisis en de daarop volgende Europese schulden-crisis zijn door de Minister van Financiën diverse maatregelen getroffen om de financiële stabiliteit binnen en buiten Nederland te borgen. Deze maatregelen hebben hun weerslag gevonden in verschillende beleidsartikelen van de begrotingen van het ministerie van Financiën. In de tabel hieronder wordt een totaalbeeld gegeven van de verschillende maatregelen, de budgettaire consequenties en de vindplaatsen ervan in de jaarverslagen. Tevens wordt hierbij ten aanzien van het jaar 2011 ingegaan op de ontwikkelingen en de mate van doelbereiking met betrekking tot deze maatregelen.

Conform de toezegging aan de Tweede Kamer (21 december 2011) zal de Minister van Financiën in het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2011 (FJR) ingaan op de budgettaire gevolgen van buitengewone monetaire operaties die door het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB) zijn uitgevoerd.

Tabel 1: De budgettaire gevolgen van de kredietcrisis (x € mln.)

In € mln. ¹	2008	2009	2010	2011	Artikel
A. Verwerving Fortis/RFS/AA en transfer FBN/AA naar ABN AMRO Group N.V.					
1 Deelneming Fortis/AA	16 800	1 350	-18 150		Saldibalans
2 Verwerving belang RFS/AA	6 540		-6 540		Saldibalans
3 Verkoop FCI		-350			Saldibalans
4 ABN AMRO Group N.V./ASR verzekeringen N.V./RFS Holdings B.V. (incl. Z-share en residual N-share)			27 971	27 971	Saldibalans
5 Overbruggingskredieten Fortis	44 341				IXA, art. 1
6 Aflossingen overbruggingskredieten Fortis	0	-36 516	-3 250	-825	IXA, art. 1
7 Renteontv. overbruggingskredieten Fortis	-502	-705	-167	-169	IXA, art. 1
8 Dividend ABN AMRO Group	0	0	0	-200	IXB, art. 3
9 Dividend ASR	0	0	0	0	IXB, art. 3
10 Dividend RFS	0	0	-6	-16	IXB, art. 3
Capital Relief Instrument ABN-AMRO (CRI)					
11 Garantieverlening (geëffectueerd)		32 611			IXB, art. 3
12 Afname voorwaardelijke verplichting (zonder uitg.)			-32 611		IXB, art. 3
13 Premieontvangsten uit CRI		-28	-165		IXB, art. 3

Beleidsverslag

In € mln. ¹	2008	2009	2010	2011	Artikel
14	Stand openstaande garanties	32 611	0	0	Saldibalans
Mandatory Convertible Notes ABN AMRO (MCN)					
15	Verstreckte converteerbare lening (MCN 7/09)	800	-800		IXB, art. 3
16	Renteontvangsten uit MCN's	0	-103		IXB, art. 3
17	Verstreckte converteerbare lening (MCN 12/09)	1 800	-1 800		IXB, art. 3
Counter Indemnity ABN-AMRO (garantie)					
18	Garantieverlening (geëffectueerd)		950		IXB, art. 3
19	Premieontvangsten uit garantie		-26	-26	IXB, art. 3
Δ Staatsschuld (nr. 1 t/m 10 + 13 + 15 t/m 17 + 19)					
	67 179	-33 649	-2 686	-1 236	
B. Kapitaalverstrekkingfaciliteit (€ 20 mld.)					
20	Verstrekt kapitaal ING	10 000			IXB, art. 3
21	Verstrekt kapitaal Aegon	3 000			IXB, art. 3
22	Verstrekt kapitaal SNS Reaal	750			IXB, art. 3
23	Aflossing ING		-5 000	-2 000	IXB, art. 3
24	Aflossing Aegon		-1 000	-1 500	IXB, art. 3
25	Aflossing SNS Reaal		-185		IXB, art. 3
26	Stand uitstaand kapitaal ING	10 000	5 000	5 000	3 000 Saldibalans
27	Stand uitstaand kapitaal Aegon	3 000	2 000	1 500	0 Saldibalans
28	Stand uitstaand kapitaal SNS Reaal	750	565	565	565 Saldibalans
29	Couponrente ING		-645	-39	IXB, art. 3
30	Couponrente Aegon		-166	-11	IXB, art. 3
31	Couponrente SNS Reaal		-38	-1	IXB, art. 3
32	Repurchase fee ING		-295	-52	-1 000 IXB, art. 3
33	Repurchase fee Aegon		-108	-52	-750 IXB, art. 3
34	Repurchase fee SNS Reaal		0		IXB, art. 3
Δ Staatsschuld (nr. 20 t/m 25 + 29 t/m 34)					
	13 750	-7 436	-655	-5 250	
C. Back-up faciliteit ING, EUR/USD wisselkoers					
		1,44	1,34	1,29	
35	Funding fee (rente + aflossing)	3 903	4 345	3 242	IXB, art. 3
36	Management fee	59	47	39	IXB, art. 3
37	Portefeuille ontvangsten (rente +aflossing)		-3 819	-4 058	-3 012 IXB, art. 3
38	Garantiefee		-129	-103	-85 IXB, art. 3
39	Additionele garantiefee		0	-154	-128 IXB, art. 3
40	Additionele fee		-14	-77	-55 IXB, art. 3
Saldo Back-up faciliteit (35 t/m 40)					
		0	0	0	
41	Meerjarenverplichting aan ING	15 857	13 084	10 264	Saldibalans
42	Alt-A portefeuille	18 352	16 376	13 934	Saldibalans
Δ Staatsschuld (nr. 35 t/m 40)					
		0	0	0	
D1. Garantiefaciliteit bancaire leningen (€ 200 mld.)					
43	Garantieverlening (geëffectueerd)	2 740	47 535		IXB, art. 2
44	Afname voorwaardelijke verplichting (zonder uitgaven)		-3 174	-8 103	-5 823 IXB, art. 2
45	Premieontvangsten op basis van garanties bancaire leningen	0	-116	-407	-366 IXB, art. 2
46	Terugbetaling openstaande fees			5	IXB, art. 2
47	Stand openstaande garanties (nr. 43-44)			33 175	Saldibalans
48	Schade-uitkeringen	0	0	0	IXB, art. 2
D2. Stabiliteitsmechanisme					
49	Garantieverlening NL-aandeel EU-begroting		2 946	-120	IXB, art. 4

Beleidsverslag

In € mln. ¹	2008	2009	2010	2011	Artikel
50	Stand openstaande garanties (nr. 49)		2 946	2 826	Saldibalans
51	Garantieverlening NL-aandeel EFSF		25 872	71 910	IXB, art. 4
52	Stand openstaande garanties (nr. 51)		25 872	97 782	Saldibalans
53	Deelneming SPV (EFSF)		1	1	IXB, art. 4
D3. Garantie DNB					
54	Garantie DNB i.v.m. IMF			13 610	IXB, art. 4
Δ Staatsschuld (nr. 45 + 46 + 48 + 53)			-116	-406	-360
E1. IJsland					
55	Uitkeringen depositogarantiestelsel Icesave	1 236	192		IXB, art. 2
56	Uitvoeringskosten IJslandse DGS door DNB		7		IXB, art. 2
57	Vordering op IJslandse DGS	1 322	7		1 012 Saldibalans
58	Opgebouwde rente op vordering		74	41	42 Saldibalans
59	Correctie n.a.v. nieuw voorgestelde overeenkomst			-64	Saldibalans
60	Ontvangsten lening IJsland (i.) aflossing		0	0	-443 IXB, art. 2
61	Ontvangsten lening IJsland (ii.) rente		0	0	0 IXB, art. 2
E2. Griekenland					
62	Lening Griekenland		1 248	1 946	IXB, art. 4
63	Vordering Griekenland		1 248	3 194	Saldibalans
64	Ontvangsten lening Griekenland (i.) aflossing			0	0 IXB, art. 4
65	Ontvangsten lening Griekenland (ii.) rente & servicefee		-30	-115	IXB, art. 4
Δ Staatsschuld (55, 56, 60, 61, 62, 64 + 65)		1 236	199	1 218	1 388
F. Overige gevolgen					
66	Uitvoeringskosten en inhuur externen	11	43	8	3 IXB, art. 3
67	Terug te vorderen uitvoeringskosten inhuur externen	0	3	0	0 Saldibalans
68	Ontvangen uitvoeringskosten externen	-2	-12	-5	-5 IXB, art. 3
Δ Staatsschuld		82 165	-41 002	-2 529	-5 458
Staatsschuld cumulatief voor renteberekening		82 165	41 163	38 634	33 176
Berekende rente over gemiddelde staatsschuld ²		450	2 036	1 493	1 280

¹ Vanwege tussentijdse afronding op gehele miljoenen euro's kan de som der delen afwijken van het totaal.

² Door de integrale benadering van schuldmanagement – dat wil zeggen: de financieringsbehoefte van de Staat wordt in haar totaliteit gedekt, ongeacht herkomst van de financiering – is het in principe niet mogelijk het totaal aan gerealiseerde rentelasten exact uit te splitsen naar «reguliere» rentelasten en rentelasten als gevolg van de kredietcrisis. De rentelasten als gevolg van de toename van de staatsschuld door de getroffen crisismaatregelen zijn benaderd door het gemiddelde aandeel van de crisismaatregelen in de totale gemiddelde staatsschuld over 2011 (conform EMU-definitie) te vermenigvuldigen met de totale rente op staatsschuld in 2011. Deze methode is enigszins grof maar geeft een indicatie van de gemiddeld toerekenbare rentelasten. De meerjarenverplichting van de Staat aan ING wordt niet in deze berekening meegenomen, omdat de rente op deze meerjarenverplichting via de funding fee direct aan ING wordt betaald (zie begrotingshoofdstuk IXB, artikel 3). Tegenover deze rentelasten staan ook renteontvangsten (zie tabel).

A. Verwerving ABN AMRO Group N.V., ASR Nederland N.V., ABN AMRO Preferred Investments B.V., RFS Holdings N.V.

Oprichting van beheersorganisatie (NLFI), certificering van de aandelen

Op 1 juli 2011 is de Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen opgericht (NLFI). Met de beheersorganisatie wordt invulling gegeven aan de breed gedragen wens in de Tweede Kamer om het aandeelhouderschap in financiële instellingen op een zakelijke, transparante en niet-politieke wijze in te vullen. Op 29 september 2011 zijn de aandelen van: ABN AMRO Group N.V., ASR Nederland N.V. en ABN AMRO Preferred Investments B.V. aan NLFI overgedragen en gecertificeerd. Het resterende belang in RFS Holdings N.V. is nog niet aan NLFI overgedragen.

In de nieuwe situatie is de Staat certificaathouder, wat zijn invloed beperkt. Evenwel behoudt de minister van Financiën invloed op principiële of zwaarwegende beslissingen en kan hij het bestuur daarvoor bindende steminstructies geven. De minister van Financiën zal de Tweede Kamer informeren over relevante ontwikkelingen (kamerstukken II 2011/12, 31 789, nr. 41).

Interim-dividend ABN AMRO Group N.V. € 200 mln.

In overleg met de Staat heeft ABN AMRO Group N.V. een dividendbeleid geformuleerd dat uitgaat van een uitkering van 40% van de gerapporteerde jaarwinst. Hiermee opereert de bank in lijn met vergelijkbare banken. Over boekjaar 2011 ontving de Staat € 200 mln. interim-dividend.

Dividend uit RFS Holdings B.V. € 16,24 mln.

Het economische belang van de Staat in RFS Holdings B.V. is middels een terugstorting van het nominaal geplaatste aandelenkapitaal (€ 0,24 mln.) teruggebracht tot ongeveer 1,25 %. Aanvullend hebben de aandeelhouders van RFS (de Staat, RBS en Banco Santander) besloten om ook het aanwezige kapitaalsurplus uit te keren. Dientengevolge ontving de Staat € 16 mln. aan dividend.

Counter indemnity premieontvangsten € 25,6 mln.

In het kader van het splitsingsproces van HBU uit het oude ABN Amro in 2010, zijn wederzijdse aansprakelijkheden ontstaan waarvoor ABN Amro destijds een vrijwaring heeft afgegeven. Aangezien ABN Amro het risico van eventuele uitbetaling niet zelf kan lopen, is door de Staat een counter indemnity afgegeven tot een maximum van € 950 mln. Voor deze garantstelling betaalt ABN Amro de Staat jaarlijks een marktconforme vergoeding van € 25,6 mln.

B. Kapitaalverstrekkingfaciliteit (€ 20 mld.)

Terugbetaling resterende steun Aegon N.V. € 1,5 mld.

Gedurende het afgelopen jaar vonden de terugbetalingen plaats van eerder verstrekte kapitaalsteun. Door Aegon N.V. werd het restant van € 1,5 mld. samen met een vergoeding voor aflossing ter waarde van € 750 mln. terugbetaald. Aegon heeft geen kapitaalsteun meer openstaan. In 2010 keurde de E.C. de tijdelijke steun definitief goed.

Terugbetaling en intentie ING Group N.V. € 2 mld.

Door ING Group N.V. werd het afgelopen jaar € 2 mld. terugbetaald. Hiervoor betaalde ING een premie voor aflossing ter waarde van € 1 mld. en opgebouwde rente van € 472 000. Van de oorspronkelijke in 2008 verstrekte kapitaalsteun, van in totaal € 10 mld., heeft ING na aflossing nog € 3 mld. uit staan. ING heeft te kennen gegeven de Staat zo snel mogelijk volledig te willen terugbetalen, maar dit gezien de aanhoudende crisis in de Eurozone voorzichtig te willen benaderen.

C. Back-up faciliteit ING

Afname verplichting tot € 10,3 mld.

Op 26 januari 2009 is de Staat een back-up faciliteit overeengekomen met ING. Bij aangaan van de transactie bedroeg de gegarandeerde waarde € 21,4 mld. De gegarandeerde waarde is een aangegane meerjaren betalingsverplichting aan ING. De resterende meerjaren betalingsverplichting ultimo 2011 is tot € 10,3 mld. afgenomen. De meerjaren verplichting bestaat uit de gegarandeerde waarde ultimo 2011 plus een verplichting van de Staat aan ING die begin 2012 is voldaan, maar betrekking heeft op december 2011 (€ 0,2 mld.). De meerjaren verplichting aan ING luidt in US dollars en is omgerekend naar euro met de ECB referentie koers per ultimo jaar.

D1. Garantiefaciliteit bancaire leningen (€ 200 mld.)

De garantieregeling interbancaire leningen is in 2008 in het leven geroepen om de financiering van financiële instellingen op gang te brengen, zodat de kredietverlening aan bedrijven en particulieren wordt gewaarborgd. Door een gebrekkig functioneren van de kapitaalmarkt voor middellange termijn financiering konden bij financiële instellingen liquiditeitsproblemen ontstaan, waardoor ook fundamenteel gezonde instellingen zichzelf moeilijk konden financieren. De garantieregeling moet daarbij in samenhang worden gezien met andere maatregelen ter bescherming van de financiële sector. Vanaf 23 oktober 2008, de ingangsdatum van de garantieregeling, tot het einde van 2009 is in totaal € 50,3 mld. aan garanties geëffectueerd. De garantieregeling is op 31 december 2010 afgelopen. Daarmee is aangevangen met de exit strategie van de garantieregeling. Als onderdeel van de exit strategie is door Financiën op de website www.dst.nl van het agentschap derhalve voor de banken die gegarandeerde leningen hebben de mogelijkheid aangeboden om deze leningen terug te kopen uit de kapitaalmarkt teneinde staatsgegarandeerd schuld papier om te zetten in reguliere financiering. In 2011 is de openstaande garantieverplichting teruggelopen tot € 33,18 miljard.

Premieontvangsten € 366 mln. en afkoop garanties

Uit hoofde van de geëffectueerde garanties op interbancaire leningen heeft de Staat dit jaar in totaal € 366 mln. premies ontvangen. Een deel hiervan betreft de closing out fees die worden ontvangen bij vervroegde aflossingen (afkoop). Hierbij gaat het om de afkoop van een deel van de Staatsgarantie door NIBC, waarbij de Staat een closing out fee ter waarde van € 0,7 mln. heeft ontvangen en de afkoop door ABN AMRO waarbij een bedrag van € 3,7 mln. is ontvangen. Bij de afkoop door NIBC is overigens het deel van de vooraf ontvangen fee-opbrengsten terugbetaald aan NIBC Het gaat hierbij om € 4,5 mln. De netto premieontvangst (opbrengst) komt hiermee neer op € 361,5 mln.

D2. Stabiliteitsmechanisme

Op 10 mei 2010 besloot de Ecofin Raad tot een totaalpakket aan maatregelen ter borging van de financiële stabiliteit (d.d. 10 mei 2010, kenmerk BFB 2010-548M) met als voorwaarde dat landen die hierop een beroep doen alles in het werk zouden stellen om binnen de afgesproken termijn hun begrotingstekort op orde te brengen. Onderdeel van het pakket is het stabiliteitsmechanisme dat uit twee delen bestaat (het European Financial Stability Mechanism (EFSM) en European Financial Stability Facility (EFSF)). Lidstaten van de EU staan via hun aandeel in de Europese begroting garant voor deze leningen. Voor Nederland gaat het dan om een garantstelling voor ca. € 3 mld.

Verder hebben de eurolanden in 2010 het EFSF opgericht dat voor maximaal € 440 mld. aan leningen kan verstrekken. De eurolanden staan garant voor de verplichtingen van het EFSF. Leningen zullen, enkel worden verstrekt onder zeer stringente beleidscondities. Nederland staat voor de verplichtingen die EFSM en EFSF aangaan voor de financiering van het programma's garant. Deze garanties vallen onder de opgenomen garantieverplichtingen.

Tijdens de Europese Raad van 24 en 25 maart 2011 is een akkoord bereikt over de opzet van het permanente noodmechanisme ESM dat als sluitstuk van de versterkte economische beleidscoördinatie in noodgevallen steun kan bieden aan lidstaten. Tijdens de Europese Raad van 8 en 9 december 2011 is besloten dat het ESM vervroegd in werking zal treden, met als streefdatum juli 2012. Het ESM zal de opvolger zijn van de tijdelijke noodmechanismen EFSF en EFSM. Afgesproken is dat het ESM een maatschappelijk kapitaal zal krijgen van 700 miljard euro. Hiervan zal 80 miljard euro gestort worden en 620 miljard euro opeisbaar kapitaal zijn. Het Nederlandse aandeel hierin bedraagt 5,72 procent. Het Nederlandse aandeel in het te storten kapitaal bedraagt 4,6 miljard en het Nederlandse aandeel in het opeisbaar kapitaal is 35,5 miljard euro. Dit opeisbaar kapitaal is vergelijkbaar met een garantieverplichting en leidt niet direct tot kasuitgaven. Voor het oprichten van het ESM wordt een verdrag opgesteld. Dit verdrag zal voorgelegd worden aan het Nederlandse parlement ter ratificatie.

Verhoging garanties aan EFSF + € 71,9 mld.

In 2011 bereikten de eurolanden overeenstemming over het versterken van de slagkracht van het EFSF. Tijdens de bijeenkomst van 21 juli werd afgesproken dat de looptijden van de door EFSF verstrekte leningen verlengd worden. Een langere looptijd leidt tot een hogere garantieverplichting aan het EFSF. Het Nederlandse aandeel in het EFSF bedraagt circa 6,1 procent. Uitgaande van een maximale looptijdverlenging tot 30 jaar, voor de gehele leencapaciteit van het EFSF en een rente van 4 procent over de totale Nederlandse garantie voor het EFSF, is het Nederlandse totaalplafond opgehoogd tot € 97,8 mld. Hiervan is ruim € 44 mld. bestemd voor de (over)garantie op de hoofdsom. Het restant is bestemd voor de (over)garantie op de rente. Aangezien rentestanden zich kunnen ontwikkelen in de toekomst en om de leencapaciteit van 440 miljard zeker te stellen, zullen de garanties voor de rentelasten mee bewegen met deze ontwikkeling. Bij reguliere begrotingsmomenten zullen daarom de garanties voor de rentelasten van EFSF geactualiseerd worden met de dan geldende CPB-ramingen, zoals ook bij andere begrotingsposten het geval is.

Versterking slagkracht EFSF

Om de effectiviteit van het EFSF te vergroten en besmetting te voorkomen zijn op 21 juli 2011 nieuwe instrumenten overeengekomen voor het EFSF en parallel daarmee het Europese Stabilisatie Mechanisme (ESM). Het EFSF kan nu ook leningen aan landen verstrekken ten behoeve van het herkapitaliseren van banken, en kan het in uitzonderlijke omstandigheden interveniëren in de secundaire obligatiemarkt. Ook kan het EFSF een preventief programma opzetten voor lidstaten die aan condities voor een dergelijk programma voldoen als ook interveniëren op de primaire obligatiemarkt. Daarnaast is tijdens de Eurotop van 26 oktober 2011 overeenstemming bereikt over twee leverage opties ter versterking van de slagkracht van het EFSF. Dit betreft enerzijds het verzekeringsmodel waarin een verzekering wordt aangeboden door een apart vehikel aan investeerders bij de uitgifte van een obligatie door een euroland. De tweede modaliteit betreft het bijeenbrengen van private en publieke middelen om de slagkracht van het EFSF te vergroten, door middel van een Co Investment Fund (CIF) dat op de primaire en secundaire markt obligaties kan opkopen.

Programma's Ierland, Portugal

In november 2010 heeft Ierland een aanvraag ingediend voor steun van EFSM, EFSF en het IMF. De Ecofin en Eurogroep hebben besloten steun aan Ierland te verstrekken waarbij EFSF voor € 17,7 mld. steun zal verstrekken vanaf 2011 en EFSM voor € 22,5 mld. In 2011 werd overeenstemming bereikt over een steunprogramma voor Portugal¹. Het EFSF en EFSM verstrekken beide voor € 26 mld. aan leningen in dit kader. Deze bijdrage is onderdeel van een programma voor Portugal van € 78 mld. waarvan het EFSM, EFSF en het IMF ieder een derde aan steun zullen verstrekken. Het Nederlands aandeel in de garanties voor de door EFSF in 2011 uitgegeven obligaties bedraagt circa € 1,8 miljard.

Onderstaand is een overzicht van de in 2011 uitgekeerde leningen door EFSF en EFSM aan Ierland en Portugal.

Bedragen in miljarden euro's					
land	Programma	Aandeel EFSF	Aandeel EFSM	Uitgekeerd EFSF	Uitgekeerd EFSM
Ierland	85,0	17,7	22,5	7,6	13,9
Portugal	78,0	26,0	26,0	6,9	14,1

Bron: EFSF(<http://www.efsf.europa.eu/>) en EFSM (http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/efsm/).

D3. Garantie DNB i.v.m. IMF + € 13,6 mld.

Tijdens de Europese Raad van 9 december hebben de regeringsleiders en staatshoofden van de EU besloten de financiële slagkracht van het IMF te vergroten. Het IMF wordt hiermee in staat gesteld zijn rol in de schulden-crisis in Europa adequaat te vervullen. De landen van de eurozone hebben een totaal van € 150 miljard aan bilaterale leningen toegezegd om algemene middelen van het IMF te versterken. Het Nederlandse aandeel hierin is € 13,61 miljard. Voor sommige landen geldt dat de toezegging onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring is. Dit is ook voor Nederland het geval, op dit moment ligt dit voor in de Eerste Kamer. Zowel de lening als de garantie zijn per balansdatum nog niet geëffectueerd. Voordat DNB de lening aan het IMF kan verstrekken, moet de staatsgarantie aan DNB worden opgehoogd.

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 21 501-07 nr. 796

E1. IJsland

Terugbetaling IJsland uit boedel Landsbanki € 443 mln.

In 2008 is de Landsbanki failliet verklaard. Aansluitend op het faillissement van Landsbanki stelde de Nederlandse Staat rekeninghouders van Icesave destijds schadeloos. Hierbij werden tegoeden die onder het IJslandse DGS vallen, ofwel de eerste tranche tot aan € 20 887 door de Nederlandse Staat voorgeschoten. Daarnaast werd ook het eigen risico op de tweede tranche (10%), en de verhoging van het Nederlandse DGS tot aan € 100 000 («de topping up») uitgekeerd. In totaal keerde de Staat rekeninghouders een bedrag uit van € 1 428 mln. Na de ontvangst vanuit de Landsbanki-boedel bedraagt de vordering op IJsland nog € 1 012 mln. Tot op heden is geen formele overeenkomst met IJsland gesloten over de terugbetaling van de lening. Het laatste voorstel is middels een IJslands referendum verworpen.

E2. Griekenland

Verstreking tranches aan Griekenland € 1 946 mln.

Met het oog op het behoud van de financiële stabiliteit in de eurozone, is in mei 2010 voor Griekenland een leningenprogramma gestart van in totaal 110 miljard euro, over een periode van drie jaar. Het betreft een gezamenlijk programma van het IMF en de lidstaten van de eurozone. De bijdrage van het IMF komt neer op 30 miljard euro; het overige deel wordt bijgedragen door de lidstaten van de eurozone. Het Nederlandse aandeel in dit programma is maximaal € 4,7 mld. over de gehele periode 2010–2013. In 2011 is voor ongeveer € 1,9 mld. aan leningen verstrekt. Uit hoofde van deze lening is in 2011 in totaal € 115 mln. aan rente (premie + servicefee) ontvangen.

Op de Eurotop van 11 maart 2011 werd besloten dat de rente die Griekenland betaald op deze leningen wordt verlaagd met 100 basispunten. Tijdens de Eurotop van 21 juli 2011 werd overeenstemming bereikt over een verlenging van de looptijd van de leningen aan Griekenland. Naar aanleiding van de gewijzigde omstandigheden in Griekenland werd tijdens de Eurotop van 26 oktober 2011 akkoord bereikt over de kernelementen van een nieuw steunprogramma.

Bedragen in miljarden euro's				
land	Programma	Aandeel Nederland	Uitgekeerd programma	Uitgekeerd NL deel t/m 2011
Griekenland	110	4,7	73	3,2

3.2 Verantwoording beleidsprioriteiten

In de ontwerpbegroting IXB 2011 zijn de beleidsprioriteiten van het kabinet op het terrein van het ministerie van Financiën voor 2011 gepresenteerd. In deze paragraaf is een tabel met toelichting opgenomen met daarin de prestaties die in 2011 zijn behaald.

Tabel beleidsprioriteiten				
	Beleidsprioriteit	Hoofddoelstelling	Prestaties in 2011	Hoofddoelstelling behaald?
	IXB			
1.	Houdbare financiering van beleidsprioriteiten	Het terugdringen van het overheidstekort en de overheidsschuld; Handhaven van de begrotingsregels	Het tekort is ten opzichte van 2010 verbeterd; de schuld is daarentegen ten opzichte van 2010 verder verslechterd. De begrotingsregels zijn gehandhaafd.	Deels
2.	Stabiliteit financieel stelsel: internationaal en nationaal	Herstellen van het vertrouwen in de financiële markten en de reële economie	<ul style="list-style-type: none"> – Start toezicht Europese toezichthouders; – Overeenkomst bereikt over Code Banken, Code verzekeraars en Code corporate governance; – Aanscherping kapitaal- en liquiditeitseisen; – Hervormingen om de klant meer centraal te stellen bij financiële dienstverlening 	De financiële stabiliteit staat nog steeds onder druk, dit maakt het noodzakelijk om nationaal en internationaal de inspanningen te continueren.
3.	Borging continuïteit en dienstverlening	Waarborging continuïteit van de bedrijfsprocessen met prioriteit voor telefoniekanaal en dienstverlening aan het MKB.	<ul style="list-style-type: none"> – Uitvoering transformatieprogramma; – Verbetering website; – Vermindering correspondentie; – Verbreding diensten-aanbod; – Begeleiding starters en ZZP-ers; – Horizontaal toezicht voor MKB 	Nagenoeg volledig

Toelichting beleidsprioriteiten IXB

1. Houdbare financiering van beleidsprioriteiten

Het in 2010 ingezette herstel van de Nederlandse economie heeft in 2011 niet doorgezet. Dit heeft een weerslag op de overheidsfinanciën. Ten opzichte van 2010 is het EMU-saldo in 2011 weliswaar verbeterd, maar het EMU saldo is met – 4,7 procent bbp in 2011 wel aanzienlijk achtergebleven bij het verwachte EMU-saldo van – 4,0 procent bbp ten tijde van de Startnota van het kabinet. De schuld is in 2011 met 65 procent bbp verslechterd ten opzichte van 2010. Ten opzichte van de raming ten tijde van de Startnota van dit kabinet (66 procent bbp) is de schuld beter uitgekomen.

Beleidsmatige conclusie

Het jaar 2011 is het eerste volledige begrotingsjaar van dit kabinet. De verslechtering van de Nederlandse economie heeft eraan bijgedragen dat de door dit kabinet gestelde budgettaire doelstellingen slechts deels zijn gehaald.

2. Stabiliteit financieel stelsel: internationaal en nationaal

In 2011 zorgde de Europese schuldencrisis voor een voortdurende bedreiging van de financiële stabiliteit. Dit maakte het noodzakelijk om risico's nauwlettend te monitoren en nieuwe crisismaatregelen te treffen. Een ander belangrijk deel van de werkzaamheden in 2011 bestond uit het trekken van lessen uit de kredietcrisis. Het vertrouwen van consumenten en bedrijven in een goed en stabiel functionerende financiële sector is op de proef gesteld. Daarom is het belangrijk om lessen te trekken zodat er maatregelen kunnen worden getroffen die de financiële stabiliteit beter waarborgen. De financiële sector verleent immers diensten die essentieel zijn voor het dagelijks functioneren van de Nederlandse economie.

Internationaal:

In 2011 werden flinke stappen gezet die er toe moeten leiden dat de activiteiten van financiële instellingen meer gericht zijn op het leveren van betrouwbare dienstverlening aan burgers en bedrijven. In de financiële markten moeten de risico's acceptabel en transparant zijn, waarbij de kosten van overmatig risicovol gedrag niet worden afgewenteld op de belastingbetaler. Om dit te bereiken is begonnen met ingrijpende hervormingen op verschillende terreinen. De hervormingen zijn in de volgende vier categorieën in te delen:

- Versterking en verbreding toezicht;
- Beter bestuur van financiële instellingen;
- Aanscherping kapitaal- en liquiditeitseisen;
- Consument meer centraal in financiële dienstverlening.

Op 1 januari 2011 zijn de drie Europese toezichthouders, de European Banking Authority (EBA) voor banken, de European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) voor verzekeraars en pensioenfondsen en de European Securities and Markets Authority (ESMA) voor effecten en markten, gestart met het uitoefenen van toezicht. Daarnaast kent Europa sinds 2011 ook een macroprudentiële toezichthouder, de European Systemic Risk Board (ESRB). Ook is er in 2011 in Europees verband verder gewerkt aan het verbreden van het toezicht, waardoor hedgefondsen en private equity bedrijven, kredietbeoordelaars en de clearing van derivaten onder toezicht zullen komen te staan. Om het toezicht te versterken is ook de governance bij de toezichthouders versterkt door de Wet versterking governance van de Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.

Om het bestuur van financiële instellingen te verbeteren is er een drietal Codes afgesproken: de Code Banken, de Code Verzekeraars en de Code Corporate Governance. In deze Codes staan principes over corporate governance, risicomanagement en beloningsbeleid. Door de principes van de Codes na te leven, zijn financiële instellingen verplicht om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Uit de rapportages in 2011¹ blijkt dat er voortgang is geboekt wat betreft de naleving van de Codes. Dit is goed, maar de sector is er nog niet. Op het terrein van beloningsbeleid is er ook wetgeving ingediend bij de Kamer voor een «claw back» bij onterecht toegekende bonussen en een bonusverbod bij instellingen met staatssteun. Ook is afgelopen jaar een geschiktheidseis ingevoerd die aansluit bij de steeds hogere eisen die worden gesteld aan dagelijkse beleidsbepalers en commissarissen van financiële instellingen.

Een sterke financiële sector begint bij sterke buffers en financiële weerbaarheid. Hier richten de hervormingen op het gebied van het aanscherpen van de kapitaal- en liquiditeitseisen zich op. Er zijn het

¹ Kamerstukken II 2011–2012, 32 013, nr. 20
Kamerstukken II 2011–2012, 31 083, nr. 42
Kamerstukken II 2010–2011, 31 083, nr. 38

afgelopen jaar grote stappen gezet op het gebied van de twee belangrijkste wetgevingstrajecten: de kapitaaleisenrichtlijn voor banken («Capital Requirements Directive») en de solvabiliteitseisenrichtlijn voor verzekeraars («Solvency II»). Daarnaast is er in 2011 een interventiewet ingevoerd die de overheid meer mogelijkheden geeft om in te grijpen bij financiële ondernemingen indien die zich in moeilijkheden bevinden.

De laatste categorie hervormingen tracht te bewerkstelligen dat klanten en de maatschappij in brede zin in de praktijk merken dat de financiële sector de klant meer centraal stelt. Dit laatste is zowel uit oogpunt van klantbelang als uit oogpunt van stabiliteit essentieel. In 2011 is verder gewerkt aan het vormgeven van een provisieverbod. Het provisieverbod zal bijdragen aan een ontvlechting van de activiteiten van banken en verzekeraars van de activiteiten van onafhankelijke adviseurs. De consument kan er daarmee op vertrouwen dat de adviseur daadwerkelijk aan zijn kant staat.

Beleidsmatige conclusie

De financiële stabiliteit staat nog steeds onder druk, dit maakt het noodzakelijk om nationaal en internationaal de inspanningen te continueren.

3. Borging continuïteit en dienstverlening

In 2009 is op basis van aanbevelingen van McKinsey het transformatieprogramma voor de informatievoorzieningketen gestart. In mei 2011 is door McKinsey een evaluatie uitgevoerd waaruit blijkt dat IV-keten er nu veel beter voor staat dan twee jaar geleden¹. Het waarborgen van de continuïteit van het productieproces heeft prioriteit gekregen, de structuur van de ICT-organisatie is vereenvoudigd en het collegiaal management is afgeschaft. Hierdoor zijn de resultaten van de IV-keten verbeterd. Er is sprake van een meerjarig verbetertraject dat ook de komende jaren door zal moeten gaan. Daarbij zijn nog enkele aandachtspunten. Zo moeten om de continuïteit verder te verstevigen, uitwijkscenario's getest worden en waar nodig applicaties, bedrijfsprocessen en procedures aangepast worden. Daarnaast is verdere professionalisering van de IV-keten noodzakelijk. Portfoliomanagement en (concern)architectuur moeten verder versterkt worden. Ten slotte moet de productiviteit verhoogd worden om de eigen efficiëntiedoelstellingen te realiseren.

Dienstverlening: telefonische bereikbaarheid en internet

De BelastingTelefoon is in 2011 goed bereikbaar geweest en voldoet net als in 2010 aan de doelstelling dat 80 tot 85% van de bellers daadwerkelijk verbinding heeft gekregen.

In 2011 zijn veel activiteiten verricht om te voorkomen dat burgers of bedrijven de telefoon moeten pakken om de juiste informatie te krijgen. Zo is geïnvesteerd in het verbeteren van de website van de Belastingdienst. De nieuwe website is in januari 2012 live gegaan. Verwacht wordt dat deze verbetering in 2012 leidt tot een grotere zelfredzaamheid en vermindering van het aantal vragen bij de BelastingTelefoon. Verder is een aantal massale communicatie-uitingen beoordeeld op begrijpelijkheid. Onduidelijke teksten zijn herschreven, zoals brieven over reisaftrek, loonverschillen en de zorgverzekeringswet. Ook zijn er voorbereidingen getroffen om belastingplichtigen minder brieven te laten ontvangen: vanaf januari 2012 wordt de «Mededeling loonheffingen aangifte doen en betalen» niet meer verzonden (jaarlijkse reductie ca. 7 miljoen brieven). Het afschaffen van de betalingsherinnering Loonhef-

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2010–2011, 31 066, nr. 103

fingen leidde in 2011 al tot een reductie van zo'n 2 miljoen brieven. Voor de Omzetbelasting is het afschaffen van de betalingsherinnering in onderzoek.

Het is nog niet gelukt om veel gestelde vragen bij de BelastingTelefoon via publicatie op www.belastingdienst.nl van een adequaat antwoord te voorzien. Het vaststellen van de precieze vragen en de rubricering ervan kostte meer tijd dan was gepland. Afronding van deze activiteit wordt nu in 2012 voorzien.

In december 2011 is als onderdeel van het nieuwe Toeslagensysteem Mijn Toeslagen live gegaan. Via deze persoonlijke internetpagina kunnen burgers al hun zaken voor toeslagen regelen. In 2012 zal zichtbaar worden wat de impact van Mijn Toeslagen is op het telefoonaanbod. Ook is een voorziening getroffen waarmee particulieren, ondernemers en fiscale dienstverleners bij fiscaalinhoudelijke vragen die niet door de medewerkers van de BelastingTelefoon kunnen worden beantwoord, doorverbonden worden naar daarvoor toegeruste medewerkers van de Belastingdienst. Per 1 januari 2012 is dit van toepassing voor de grote belastingmiddelen (inkomstenbelasting, omzetbelasting, loonheffing en vennootschapsbelasting).

Internet is door zijn kostenefficiëntie en zijn volcontinue bereikbaarheid het voorkeurskanaal van de Belastingdienst. De Belastingdienst stimuleert het gebruik van internet door gerichte kanaalsturing. Daarbij wordt aangesloten op de rijksbrede ontwikkelingen op het gebied van e-overheid. In 2011 is een kanalenstrategie ontwikkeld, die in de periode tot 2015 in uitvoering komt. Daarnaast is in 2011 een procedure getest, waarbij het maken van afspraken voor baliebezoek via de BelastingTelefoon loopt en waarmee onnodig baliebezoek wordt voorkomen. De resultaten waren positief en de faciliteit wordt in gebruik genomen.

Dienstverlening MKB

In lijn met de beleidsprioriteiten is in 2011 voor de MKB-segmenten starters en ZZP-ers een specifieke behandelmethode ontwikkeld om compliant en zelfredzaam ondernemerschap te bevorderen. Voor starters kent de Belastingdienst de startersaanpak. Deze is in 2011 gestandaardiseerd en wordt nu door alle belastingregio's toegepast. Bij het bepalen van de behandelstrategie van beide segmenten is het uitgangspunt dat de aandacht wordt gericht op (groepen van) personen en hun gedragingen en minder op aangifte of belastingmiddel. Hierbij wordt steeds meer samengewerkt met andere uitvoeringsorganisaties, zoals de Kamer van Koophandel op het gebied van voorlichtingen, waartoe in 2011 een convenant is getekend. Van deze voorlichtingen hebben ruim 20 000 starters gebruik gemaakt; het waarderingscijfer is hoog. Via korte bedrijfsbezoeken, gericht op het beoordelen van de opzet van de administratie, is bevorderd dat starters voldoen aan hun aangifte- en betalingsverplichtingen.

Samen met softwareleveranciers heeft de Belastingdienst onderzocht hoe voor starters en ZZP-ers het voeren van de administratie kan worden vereenvoudigd. De Belastingdienst gaat niet zelf boekhoudpakketten maken, maar treedt in overleg met de ontwikkelaars van online pakketten «in the cloud» om te bewerkstelligen dat zoveel mogelijk fiscale controles worden ingebouwd in de pakketten om zo de kwaliteit van de aangifte te verhogen. Voor MKB-bedrijven met personeel is de ingezette lijn via de fiscaal intermediairs en het horizontaal toezicht verder doorgezet. Het aantal MKB-ondernemingen, dat deelneemt aan een intermediair convenant is sterk toegenomen van 6 564 in 2010 tot 33 462 in 2011.

Beleidsverslag

In 2011 is een actief beleid gevoerd op het tijdig ontvangen van aangiften en het stellen van een grens aan de betalingsachterstand bij invordering. De bedrijven die niet tijdig hun aangifte OB en LH indienden zijn gericht benaderd door de Belastingdienst.

Beleidsmatige conclusie

De doelstelling voor het borgen van de continuïteit en dienstverlening en de toezichtdoelstellingen zijn nagenoeg volledig gerealiseerd. Aan MKB en ZZP-ers is voorlichting op maat gegeven en de startende ondernemer is begeleid in het goed nakomen van zijn verplichtingen. Handhaving binnen MKB-ondernemingen met personeel gaat steeds meer gaan lopen via de lijn van de fiscale intermediairs en het horizontaal toezicht. Het overleg met softwareleveranciers over kwalitatief goede administratieve systemen wordt in 2012 voortgezet.

4. BELEIDSARTIKELEN

4.1 Belastingen

4.1.1 Fiscaal beleid en wetgeving

Algemene doelstelling

Het ontwerpen van beleid gericht op het genereren van inkomsten en het realiseren van niet-fiscale doelstellingen van het overheidsbeleid.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

In 2011 heeft het kabinet de zogenoemde fiscale agenda gepresenteerd. Deze agenda bevat de speerpunten en voornemens van het kabinet op fiscaal terrein. In deze fiscale agenda legt het kabinet de nadruk op het creëren van een eenvoudiger, meer solide en fraudebestendig belastingstelsel. Eenvoudiger in de zin van minder administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven en minder uitvoeringskosten voor de Belastingdienst. Een meer solide belasting kan worden gerealiseerd door een andere belastingmix, bijvoorbeeld een lagere loon- en inkomstenbelasting en een hogere BTW, maar ook door grondslagverbreding. Fraudebestendigheid is iets dat permanent de aandacht heeft, maar die versterkt kan worden door het treffen van specifieke (wettelijke) maatregelen.

Een deel van de in de fiscale agenda genoemde speerpunten heeft al in 2012 haar beslag gekregen, bijvoorbeeld in het Belastingplan 2012 c.a. Op de maatregelen die in dit verband zijn genomen ter vereenvoudiging van het belastingstelsel wordt ingegaan onder het hoofdje «4.1.2.2 Operationele doelstelling 2: Het realiseren van niet-fiscale doelstellingen van kabinetsbeleid».

In het kader van het terugdringen van de grondslaguitholling is (bijvoorbeeld) in het Belastingplan 2012 in de vennootschapsbelasting de renteaftrek voor overnameholdings beperkt en is een objectvrijstelling voor vaste inrichtingen geïntroduceerd.

Naast de maatregelen die de Belastingdienst neemt om de handhaving en de naleving te bevorderen zijn in de wet Overige fiscale maatregelen 2012 diverse maatregelen genomen, specifiek gericht op het bevorderen van de fraudebestendigheid van ons belastingstelsel. Noemenswaard zijn in dit kader de introductie van één bankrekeningnummer voor vrijwel alle (terug-)betalingen door de Belastingdienst en de bestrijding van de zogenoemde Edelweissroute.

In 2011 is de zogenoemde Autobrief naar de Tweede Kamer gezonden. Deze Autobrief is uitgewerkt in de Wet uitwerking autobrief die tegelijkertijd met het Belastingplan 2012 aan de Tweede Kamer voorgelegd en in 2011 ook tot wet is verheven. In deze wet is onder meer uitwerking gegeven aan de voornemens van het kabinet op het terrein van de stimulering van (zeer) zuinige auto's.

Verder zijn in 2011 zijn de eerste stappen gezet om te komen tot de instelling van een commissie ter uitvoering van de motie van de heer Dijkgraaf die een onderzoek zal uitvoeren naar de mogelijke vereenvoudigingen in de inkomstenbelasting.

Tenslotte is in 2011 ook de parlementaire behandeling van de voorstellen met betrekking tot de uniformering van het loonbegrip afgerond.

Externe factoren

Door tijdige parlementaire afronding en kwalitatief hoogwaardige fiscale wet- en regelgeving is de algemene doelstelling grotendeels behaald.

4.1.2 Operationele doelstellingen

4.1.2.1 Operationele doelstelling 1: Het genereren van inkomsten.

Doelbereiking

De fiscale maatregelen in het Belastingplan 2012 c.a. zijn van invloed geweest op het totale lastenbeeld dat is beschreven in de Miljoenennota 2012. In het Belastingplan 2012 zijn verschillende maatregelen genomen, enerzijds ter uitvoering van het Regeer- en Gedoogakkoord, anderzijds als specifieke dekkingsmaatregelen. De belangrijkste dekkingsmaatregelen zijn:

- Renteaftrekbeperking overnameholding (vennootschapsbelasting);
- Introductie objectvrijstelling vaste inrichtingen (vennootschapsbelasting);
- Maatregelen 30%-regeling (loonbelasting).

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Een meetbaar gegeven is de realisatie van geplande belastingontvangsten. Hiervoor wordt verwezen naar het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2011.

4.1.2.2 Operationele doelstelling 2: Het realiseren van niet-fiscale doelstellingen van kabinetsbeleid.

Doelbereiking

Naast een inkomstengenererende functie kunnen met het belastinginstrument ook niet-fiscale doelstellingen worden beoogd. Hierbij kan onder andere worden gedacht aan vergroening.

In 2011 heeft het kabinet met het uitbrengen van de fiscale agenda gekozen voor een andere weging van de verschillende operationele doelstellingen. Door nadrukkelijk te kiezen voor het beperken van het fiscaal instrumentalisme met het oog op het bevorderen van een eenvoudiger, meer solide en fraudebestendig belastingstelsel komt de nadruk te liggen op operationele doelstellingen nummers 1 en 3, te weten het genereren van solide inkomsten en het vereenvoudigen van wet- en regelgeving.

In dat licht past ook hetgeen in de fiscale agenda (onder andere) ter zake van het onderwerp fiscale vergroening is opgemerkt: «Ten slotte is met betrekking tot het verbeteren van de belastingmix ook de vergroening van het belastingstelsel een aandachtspunt. Vergroening is effectief gebleken. In het kader van de vergroening voert dit kabinet een opslag duurzame energie in die zal leiden tot een substantiële verhoging van de overheidsheffingen op energie. Daarnaast betekent een gewenste toename van de BTW in de belastingmix dat consumptie duurder wordt. Bij verdere vergroening moet er goed worden gekeken naar de doeltreffendheid en de risico's voor de schatkist en de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven. Idealiter worden hierover dan ook in EU-verband afspraken over gemaakt.»

Mede in het licht van dit uitgangspunt is het aantal fiscale vergroeningsmaatregelen (met uitzondering van de zogenoemde Autobrief, zie hierna) in 2011 beperkt.

In 2011 is de zogenoemde Autobrief naar de Tweede Kamer gezonden. Deze Autobrief is uitgewerkt in de Wet uitwerking autobrief die tegelijkertijd met het Belastingplan 2012 aan de Tweede Kamer is voorgelegd en in 2011 ook tot wet is verheven. Aan de Autobrief lag een uitvoerig onderzoek ten grondslag naar de wijze waarop de stimuleringsmaatregelen in de BPM, de MRB en de bijtelling ook in de (nabije) toekomst een stimulans kunnen blijven om steeds te kiezen voor de zuinigste auto. In die aangepaste wetgeving is een balans gevonden waarin zonder grondslaguitholling van de genoemde belastingen toch een maximale bijdrage wordt geleverd aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot in het verkeer.

De in 2011 ingediende en aanvaarde Geefwet bevat een samenstel aan maatregelen die erop zijn gericht om geefgedrag nog meer te stimuleren en de eventuele onnodige belemmeringen te elimineren, met als achtergrond een terugtrekkende overheid als het gaat om subsidies, maar waarbij die overheid tegelijkertijd ruimte biedt voor initiatieven vanuit het maatschappelijk middenveld. Die ruimte wordt geboden door bijvoorbeeld het introduceren van de mogelijkheid dat de zogenoemde ANBI-status behouden blijft, ook ingeval door de ANBI commerciële activiteiten worden verricht. In de vennootschapsbelasting is de giftenaftrek verruimd, is het commercieel (cultureel) ondernemerschap bij onder meer ANBI's en SBBI's gefaciliteerd. Tegelijkertijd is bijvoorbeeld de definitie van ANBI nader wettelijk ingevuld, zijn de voorwaarden voor de vrijwilligersvergoeding gecodificeerd, is in de loonbelasting de vrijwilligersregeling verruimd, is de negatieve giftenaftrek geïntroduceerd en is een multiplier geïntroduceerd in de giftenaftrek voor giften aan culturele instellingen.

In 2011 zijn in het kader van het bevorderen van een gunstig vestigingsklimaat onderhandelingen gevoerd met onder andere China, Duitsland, Ethiopië, Ierland, India, Indonesië, Jersey, Guernsey, Nieuw-Zeeland, Noorwegen en Tsjechië. Het betrof zowel onderhandelingen ten behoeve van wijziging of algehele herziening van bestaande verdragen ter voorkoming van dubbele belasting als onderhandelingen met het oog op het tot stand brengen van een dergelijk verdrag in gevallen waarin nog geen verdrag bestaat. Daarnaast zijn onderhandelingen gevoerd met acht landen over een verdrag tot uitwisseling van fiscale informatie (Tax Information and Exchange Agreements).

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Naast het genereren van inkomsten is het inzetten van het fiscale instrument er ook op gericht om de niet-fiscale doelstellingen van het kabinetsbeleid te realiseren. Dit zijn, tenzij expliciet anders vermeld, grotendeels doelstellingen van andere departementen. De betreffende departementen verantwoorden zich over de mate van doelbereiking. Hierover worden derhalve geen meetbare gegevens opgenomen binnen de begroting en het jaarverslag IXB.

4.1.2.3 Operationele doelstelling 3: Het vereenvoudigen van wet- en regelgeving teneinde de administratieve lasten te verminderen en de taken door de Belastingdienst te vergemakkelijken

Doelbereiking

Een deel van de in de fiscale agenda genoemde speerpunten heeft al in 2012 haar beslag gekregen, bijvoorbeeld in het Belastingplan 2012 c.a. Zonder uitputtend te willen zijn, worden hierna een aantal maatregelen

genoemd die in het kader van de gewenste vereenvoudiging zijn getroffen. Zo worden zeven kleinere belastingen afgeschaft, is de zelfstandigenaftrek gewijzigd en zijn enkele wijzigingen in het formele belastingrecht aangebracht. Ook het zogenoemde vitaliteitspakket en een nieuwe renteregeling hebben via het Belastingplan 2012 hun beslag gekregen. In dat kader is voorts van belang dat in de Wet uitwerking autobrief is voorzien in een eerste stap naar een vereenvoudiging van de bijtelling voor de bestelauto van de zaak.

Het in 2009 ingediende wetsvoorstel Uniformering loonbegrip is na het demissionair worden van het toenmalige kabinet door de Tweede Kamer controversieel verklaard. In december 2010 is de behandeling van dat wetsvoorstel weer gestart met de opstelling van een nader verslag door de Tweede Kamer. De afronding van het wetsvoorstel heeft in 2011 plaatsgevonden.

Verder is in 2011 gestart met de Verkenning Loonsomheffing.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

De mate waarin het doel bereikt wordt, komt tot uiting bij de meetbare gegevens van de Belastingdienst (zie paragraaf 4.1.3).

4.1.2.4 Operationele doelstelling 4: Het evalueren van fiscale wet- en regelgeving

Doelbereiking

Door de fiscale wet- en regelgeving te evalueren wordt gezien of de uitgangspunten juist waren en of beoogde doelstellingen ook daadwerkelijk zijn gerealiseerd.

In de Miljoenennota 2012 zijn in bijlage 5 de evaluaties genoemd en samengevat die sinds de Miljoenennota van 2011 gerealiseerd zijn. Dit is ten eerste het onderzoek naar de fiscale stimulering van (zeer) zuinige auto's. Dit onderzoek is in het voorjaar van 2011 uitgevoerd door onderzoeksbureau Ecorys in opdracht van het Ministerie van Financiën. Daarnaast is de evaluatie van het fiscaal stimuleringspakket naar aanleiding van de crisis, waaronder enkele belastinguitgaven, zoals de willekeurige afschrijving investeringen bedrijfsmiddelen en het verlaagde Btw-tarief voor renovatie en isolatie naar de Tweede Kamer gestuurd. Verder is in de Miljoenennota 2012 gemeld dat de eerdere aangekondigde beleidsevaluaties op het terrein van een aantal bestaande categorieën met het verlaagde Btw-tarief als afgerond worden beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

In het vorige jaarverslag is al melding gemaakt dat in juni 2010 de beleidsdoorlichting evaluaties belastinguitgaven en de conclusies die het Kabinet hieruit trekt naar de Tweede Kamer zijn verzonden. Daaropvolgend zijn hierover in oktober 2010 vragen gesteld door de Vaste Commissie van Financiën en door het Bureau Onderzoek en Rijksuitgaven (BOR). In februari 2011 zijn de antwoorden hierop door de Minister van Financiën naar de Tweede Kamer gestuurd. Belangrijk hierin is het overzicht van welke evaluaties van belastinguitgaven de komende jaren worden meegenomen in de reguliere beleidsdoorlichtingen (bijlage 1. Programmering beleidsdoorlichtingen, Kamerstukken II 2010/11, 31 935, nr. 8).

4.1.3 Belastingdienst

Algemene doelstelling

Burgers en bedrijven zijn bereid hun wettelijke verplichtingen ten aanzien van de Belastingdienst na te komen (compliance).

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

De doelstellingen zijn gerealiseerd.

Toelichting

De algemene doelstelling van de Belastingdienst is compliance: het bevorderen van regelnaleving en het terugdringen van niet-naleving. Deze doelstelling bestaat uit de elementen terechte registratie voor belastingplicht, tijdig, juist en volledig aangifte doen en tijdig betalen. Daarbij gaat het de Belastingdienst om het vergroten van de mate van zekerheid over de belastingontvangsten (compliance map) en het terugbrengen van nalevingstekorten op de genoemde elementen. De Belastingdienst werkt vanuit handhavingsregie. Dit is het bewust kiezen welke instrumenten in welke combinatie en met welke diepgang, worden ingezet om in een bepaalde situatie verbetering in het nalevinggedrag te bereiken dan wel goed gedrag te ondersteunen. Een subjectgerichte aanpak, gericht op het beïnvloeden van het gedrag van (groepen van) belastingplichtigen staat daarbij steeds meer voorop. De Belastingdienst bevordert compliance door goede dienstverlening te leveren, adequaat toezicht uit te oefenen, massale processen efficiënt en soepel uit te voeren en zonodig naleving strafrechtelijk af te dwingen.

Met behulp van effectgerelateerde prestatie-indicatoren is in 2011 een overgang gemaakt van het sturen op output naar het sturen op compliant gedrag (voor horizontaal toezicht en tijdigheid van aangiften, zie paragraaf 4.1.4.2).

Externe factoren

Externe factoren zijn de economische ontwikkelingen, de complexiteit van de (fiscale) wet- en regelgeving, Europese en internationale samenwerking en de autonome ontwikkeling van het werkpakket van de Belastingdienst. Deze worden toegelicht in de Miljoenennota.

Realisatie meetbare gegevens bij de algemene doelstelling			
Prestatie-indicatoren (in %)	2009 nulmeting	2010	Realisatie 2011
Belastingontduiking is onaanvaardbaar	92	93	93
Zelf belasting ontduiken is uitgesloten	87	90	88
Belasting betalen betekent iets bijdragen	31	35	34

Bron: Fiscale monitor

Toelichting

De mate van compliance wordt jaarlijks getoetst door middel van een set enquêtevragen aan burgers en bedrijven in de Fiscale Monitor. De Fiscale Monitor is een enquête onder 4 300 personen, verdeeld over zes doelgroepen: particulieren, toeslaggerechtigden, ondernemers, douane-klanten, fiscaal adviseurs en toeslagintermediairs. De belastingmoraal is gemeten door middel van het voorleggen van een aantal stellingen,

Beleidsartikelen

waarbij gevraagd is in hoeverre men het ermee eens of oneens is. De stellingen zijn samengevoegd tot een index. Een hogere score betekent een sterkere belastingmoraal. Net als in 2010 bedraagt de gemiddeld score 3,9 op een schaal van 1 tot 5, waarbij toeslagen intermediairs het hoogst scoren (4,2) en particulieren het laagst (3,6).

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Bedragen x € 1 000							
Zie Algemene doelstelling DGFZ en Algemene doelstelling Belastingdienst					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	3 635 552	3 652 322	3 868 142	3 346 024	3 528 988	3 613 721	-84 733
Uitgaven	3 625 570	3 572 425	3 759 696	3 414 784	3 394 668	3 613 721	-219 053
Programma-uitgaven							
<i>Doelstelling 2 Toezicht en opsporing</i>							
Heffing- en invorderingsrente	754 416	615 078	843 823	466 035	587 867	765 000	-177 133
Overige programma-uitgaven	61 274	62 861	9 210	4 940	4 427	9 663	-5 236
Apparaatsuitgaven	2 809 880	2 894 486	2 906 663	2 943 809	2 802 374	2 839 058	-36 684
Ontvangsten	117 950 276	119 560 914	104 564 951	112 796 839	109 815 639	113 588 164	-3 772 525
Programma-ontvangsten							
<i>Algemene beleidsdoelstelling</i>							
Belastingontvangsten	116 649 325	118 263 240	103 304 531	111 828 592	108 883 363	112 480 539	-3 597 176
<i>Doelstelling 2 Toezicht en opsporing</i>							
Heffing- en invorderingsrente	917 115	919 902	867 065	580 676	511 029	772 900	-261 871
Overige programma-ontvangsten	318 638	343 038	360 794	359 297	394 396	313 753	80 643
Apparaatsontvangsten	65 198	34 734	32 561	28 274	26 851	20 972	5 879

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Verplichtingen (- € 85 mln.)

Voor een toelichting op het verschil tussen ontwerpbegroting en realisatie wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven. Het verschil tussen de totalen van de gerealiseerde verplichtingen en de gerealiseerde uitgaven wordt verklaard door een hogere stand van de openstaande betalings- en garantieverplichtingen ultimo 2011.

Uitgaven (– € 219 mln.)

Heffings- en invorderingsrente (– € 177 mln.)

Als gevolg van de lage rentestand is de realisatie € 329 mln. lager. Daarnaast heeft er een tegenvaller plaatsgevonden naar aanleiding van een uitspraak van de Hoge Raad die grotendeels in 2011 is opgevangen (€ 152 mln.).

Overige programma-uitgaven (– € 5 mln.)

De lagere realisatie wordt nagenoeg geheel verklaard door de rentevergoeding depotstelsel. Het depotstelsel zal naar verwachting niet eerder dan in 2014 worden ingevoerd. De voor 2011 geraamde rentevergoeding (€ 5 mln.) komt te vervallen.

Apparaatsuitgaven (– € 37 mln.)

De mutatie in de apparaatsuitgaven betreft een kasschuif van per saldo € 92 mln. van (investerings)uitgaven die niet in 2011 zijn gerealiseerd. Deze middelen zijn doorgeschoven naar 2012 t/m 2015. Het gaat o.a. om middelen in het kader van investeringen in detectiemiddelen van de Douane, ICT trajecten en huisvesting. Het saldo van de apparaatsuitgaven wordt verklaard door ontvangen loon- en prijsbijstelling van circa € 26 mln., en voor in totaal ca. € 29 mln. aan diverse overboekingen van en naar andere departementen en een aantal relatief kleine (technische) mutaties.

Ontvangsten (– € 3 773 mln.)

Programma- ontvangsten (– € 3 779)

Belastingontvangsten (– € 3 597 mln.)

Voor een toelichting op de belastingontvangsten wordt verwezen naar het Financieel Jaarverslag van het Rijk.

Heffings- en invorderingsrente (– € 262 mln.)

Als gevolg van de lage rentestand is de realisatie € 262 mln. lager.

Overige programma-ontvangsten (+ € 81 mln.)

De hogere realisatie wordt met name veroorzaakt door hoger dan geraamde boeteontvangsten. Behalve een incidenteel hoge boeteontvangst van ruim € 25 mln., leidden ook toezichtsacties op ondernemingen die nalatig zijn met het indienen van hun vpb-aangifte en de intensivering van de controles op het eurovignet tot hogere boeteopbrengsten.

Apparaatsontvangsten (+ € 6 mln.)

Werkzaamheden voor derden (+ € 6 mln.)

De mutatie bij apparaatsontvangsten betreft ontvangsten vanwege werkzaamheden voor derden.

4.1.4 Operationele doelstellingen

4.1.4.1 Operationele doelstelling 1: Burgers en bedrijven dienstverlening aanbieden op de manier die hen past.

Doelbereiking

Alle instrumenten zijn ingezet. De doelstellingen zijn grotendeels gerealiseerd. De kwaliteit van de antwoorden op status- en procesvragen valt net niet binnen de bandbreedte van de streefwaarde. Datzelfde geldt voor de doorlooptijd voor afhandeling van klachten, bezwaren en afgifte van nummers (BTW en loonheffing). De telefonische bereikbaarheid, de ervaren kwaliteit van dienstverlening en de klanttevredenheid zijn op niveau.

Realisatie meetbare gegevens ¹ bij de operationele doelstelling						
Prestatie-indicator (in %)	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Bereikbaarheid Belastingtelefoon (BT)	81	81	74	83	80–85	82
Eén contact			91	90	90–95	90
Kwaliteit beantwoording fiscale vragen BT	66	74	81	87	80–85	87
Kwaliteit status en procesvragen BT	–	85	87	89	90–95	89
Tijdige reactie op complexe vragen						
– binnen 2 werkdagen en	85	91	94	87	85–90	88
– binnen 4 werkdagen		94	98	93	90–100	93
Versnellen van de processen						
– afhandeling BTW- en loonheffingnummer < 5 werkdagen		87	95	97	95–98	93
– verlenen VAR verklaring < 5 werkdagen		99	93	92	90–100	93
Afgehandelde bezwaren binnen AWB-termijn ²	91	83	87	87	95–100	94
Afgehandelde klachten binnen AWB-termijn	n.v.t.	88	94	98	98–100	96
Ervaren kwaliteit dienstverlening						
– ervaren duidelijkheid correspondentie	82	82	83 ³	85	80–85	87
– ervaren snelheid afhandeling	55	54	81 ³	87	65–70	88
– ervaren bereikbaarheid	59	60	72 ³	75	65–70	78
– ervaren nakomen van afspraken	81	81	80 ³	92	85–90	94
Klanttevredenheid						
– Internet	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	89	70–75	90
– Balie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	91	75–85	76
– Telefonie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	83	70–75	82

¹ De streefwaarden van de Belastingdienst worden voor zover mogelijk weergegeven in bandbreedtes. Hiermee geeft de Belastingdienst per prestatie-indicator aan wat de onder- en de bovengrens is.

² In de meting van de prestatie-indicatoren ontbreekt een beperkt aantal bezwaarschriften van kleine belastingmiddelen (dividend- en kansspelbelasting, milieubelastingen en belastingen van rechtsverkeer), omdat deze niet worden opgenomen in het centraal registratiesysteem. Vanwege het geringe aantal heeft dit geen invloed op de gerealiseerde waarde.

³ De Fiscale Monitor is in 2010 vernieuwd, omdat de vraagstellingen niet meer goed aansloten bij de doelen van de Belastingdienst en omdat verbeterde meetmethoden zijn ontwikkeld. In 2009 is een nulmeting met de nieuwe Fiscale monitor gehouden waarvan de uitkomst is opgenomen bij de realisatie 2009. Deze vernieuwing maakt vergelijking met oudere jaren (2007, 2008) niet goed mogelijk.

Bron: Fiscale monitor en Belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

De BelastingTelefoon is in 2011 goed bereikbaar geweest. In december was sprake van enkele pieken in vragen over Toeslagen, wat kwam door de invoering van het nieuwe toeslagensysteem. De bereikbaarheid voor Toeslagen haalde toen een aantal malen niet het gewenste niveau; de overall bereikbaarheid lag in december evenwel slechts een fractie onder de streefwaarde. In 2011 zijn 15,8 miljoen gesprekken binnengekomen, zo'n 900 000 meer dan in 2011.

Beleidsartikelen

De kwaliteit van de telefonische beantwoording lag op hetzelfde niveau als in 2010, zo blijkt uit klantonderzoek (via de Fiscale Monitor) en twee monitorsystemen. In de loop van 2011 heeft de BelastingTelefoon een faciliteit ingevoerd waarmee de klanthistorie kan worden weergegeven ten behoeve van de mensen achter de telefoon. Samen met de invoering van een nieuw systeem voor interne kwaliteitsmonitoring moet dat tot een hoger kwaliteitsniveau in 2012 leiden.

De afgifte van BTW- en LH-nummers scoort beneden de streefwaarde door automatiserings- en capaciteitsproblemen aan het begin van het jaar. Die problemen zijn opgelost, maar het bleek niet mogelijk de opgelopen achterstand in de rest van 2011 goed te maken.

De afdoening van bezwaarschriften is ten opzichte van 2010 sterk verbeterd, maar komt nog niet uit binnen de bandbreedte. De verbetering is vooral te danken aan de prestaties van de Belastingregio's (vorig jaar 84%, nu 93%). Verwacht wordt dat verdere implementatie van de getroffen maatregelen (betere sturing, betere geautomatiseerde ondersteuning en concentratie van processen) ertoe leidt dat de opwaartse trend wordt vastgehouden en doorzet.

De tijdige afdoening van klachten is in het gedrang gekomen door een groei in de klachten rond invordering. De daarvoor benodigde extra capaciteit was niet snel genoeg voorhanden.

In 2011 is de Belastingdienst voor het eerst actief geweest op Twitter. In korte tijd is een twitterteam opgericht in verband met de invoering van het toeslagensysteem. Alhoewel het niet bijzonder druk is op het twitteraccount, stellen burgers het erg op prijs dat een organisatie als de Belastingdienst aanwezig is op social media.

4.1.4.2 Operationele doelstelling 2: Door toezicht en opsporing bevordert de Belastingdienst dat burgers en bedrijven hun wettelijke verplichtingen nakomen

Doelbereiking

Alle instrumenten zijn ingezet. De toezichtsdoelstellingen zijn gerealiseerd met uitzondering van de doelstellingen om door middel van horizontaal toezicht zicht te hebben op de kwaliteit van de opzet, bestaan en werking van de fiscale beheersing voor middelgrote en grote ondernemingen. De doelstelling voor toeslagen is grotendeels gerealiseerd.

Algemeen

Binnen het toezicht onderscheidt de Belastingdienst drie segmenten: Particulieren, Midden- en kleinbedrijf (MKB) en Middelgrote en Zeer Grote ondernemingen (MGO/ZGO). De instrumenten die de Belastingdienst tot zijn beschikking heeft variëren van voorlichting, bedrijfsbezoeken, fiscale surveillance, handhavingscommunicatie, boekenonderzoeken, bestuurlijke boetes tot strafrechtelijke vervolging. Het werken in de actualiteit en de samenwerking met andere overheidsorganisaties zijn leidende principes voor het toezicht. De Belastingdienst zet in op horizontaal toezicht door het afsluiten van convenanten met grote organisaties en met fiscale dienstverleners.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

Belastingheffing is gevoelig voor misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O), omdat de hoogte van de heffing en de verplichting tot betalen afhankelijk is van gegevens die belastingplichtigen zelf verstrekken. Dit kan van

Beleidsartikelen

invloed zijn op de volledigheid van de belastingontvangsten. Bij alle uit te voeren fiscale taken wordt de Belastingdienst in meer of mindere mate geconfronteerd met de problematiek van M&O. Het tegengaan van M&O bij de uitvoering van wet- en regelgeving vormt derhalve een geïntegreerd onderdeel van het rechtshandavingsbeleid. In het Beheersverslag van de Belastingdienst wordt dit meer uitgebreid toegelicht.

Realisatie meetbare gegevens						
Prestatie-indicator	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Organisaties waarbij de mogelijkheden tot horizontalisering zijn beoordeeld (als percentage van het aantal organisaties in dit segment):						
• MGO	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	35–45 %	43%
• ZGO	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	70–80 %	77%
Organisaties waarbij de Belastingdienst zicht heeft op de kwaliteit van de opzet en bestaan van de fiscale beheersing (als percentage van het aantal organisaties in dit segment):						
• MGO	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	20–25 %	10%
• ZGO	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	40–50 %	38%
Organisaties waarbij de Belastingdienst zicht heeft op de kwaliteit van de werking van de fiscale beheersing (als percentage van het aantal organisaties in dit segment):						
• MGO	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	10–15 %	4%
• ZGO	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	20–30 %	18%

Bron: Fiscale monitor en Belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

De realisatie voor de verschillende fasen opzet en werking laat een vertraging zien. De Belastingdienst voert gesprekken om de voortgang van de activiteiten bij de bedrijven te monitoren en te stimuleren maar deze hebben nog niet geleid tot voldoende inspanningen van de bedrijven om de streefwaarden voor deze fasen geheel te bereiken. De Belastingdienst is hierbij in hoge mate afhankelijk van de inspanningen die bedrijven zelf leveren om hun fiscale beheersing op orde te brengen. Idealiter wordt gebruik gemaakt van de toetsingswerkzaamheden die de onderneming zelf uitvoert. Waar dat niet mogelijk is zijn door de Belastingdienst andere instrumenten ingezet zoals kantoortoetsen en boekenonderzoeken.

In november 2011 heeft de Staatssecretaris van Financiën een commissie van externe deskundigen ingesteld die als opdracht heeft het horizontaal toezicht door de Belastingdienst te evalueren. De commissie zal een analyse maken van de mogelijke knelpunten en kwetsbaarheden en voorstellen doen voor de verdere ontwikkeling van horizontaal toezicht en ingaan op de vraag hoe het succes van horizontaal toezicht kan worden gemeten. De commissie zal in het voorjaar 2012 rapporteren.

Beleidsartikelen

Realisatie meetbare gegevens						
Prestatie-indicator ¹	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Aantal MKB ondernemingen onder een horizontaal toezichtconvenant (* 1000)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	6	15–30	33
Percentage contacten met starters: startersbezoeken en klantgesprekken (ten opzichte van het totaal aantal starters)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	15–25 %	20%
Tijdigheid aangiften: Percentage bereikte belastingplichtigen na verzuim (OB)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	50–60 %	64%
Tijdigheid aangiften: Percentage bereikte belastingplichtigen na verzuim (LH)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	90–95%	93%
Tijdigheid aangiften: Percentage bereikte belastingplichtigen na verzuim (IH niet winst)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	90–95 %	87%
Tijdigheid betalen: Achterstand invordering (in %)	2,5	2,2	2,4	2,5	2,5–3,0	2,4

¹ Een groot deel van de prestatie-indicatoren is nieuw

Bron: Fiscale monitor en Belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

De doelstellingen voor bereikte belastingplichtigen na verzuim OB en LH zijn gerealiseerd. Het te bereiken percentage belastingplichtigen na verzuim OB is lager dan voor de LH en de IH niet winst omdat het bereik via belacties verloopt. Voor de IH worden vooral brieven verstuurd waarmee sneller grotere groepen belastingplichtigen worden bereikt. Voor de LH zijn de volumes laag; deze kunnen ook met belacties vrijwel volledig worden bereikt. Het beoogde aantal bereikte belastingplichtigen na verzuim IH niet winst is niet gerealiseerd.

Voor aangiften die niet tijdig zijn binnengekomen heeft de Belastingdienst ambtshalve aanslagen opgelegd. Ook zijn de boetebedragen verhoogd voor belastingplichtigen die niet tijdig aangifte doen.

De aanpak voor de benadering van starters is preventief gericht op het aangiftegedrag en de zekerheid van de belastingontvangsten. In samenwerking met andere uitvoeringsorganisaties, zoals de Kamer van Koophandel hebben ruim 20 000 starters gebruik gemaakt van voorlichtingsbijeenkomsten. Via korte bedrijfsbezoeken, gericht op het beoordelen van de opzet van de administratie, is bevorderd dat starters voldoen aan hun aangifte- en betalingsverplichtingen.

Onderdeel van de aanpak voor het thema tijdigheid aangifte is het zo snel mogelijk benaderen van belastingplichtigen die verzuimen op tijd aangifte te doen. Dit voorjaar hebben ruim 26 000 belastingplichtigen met een voorlopige teruggave IH 2011 een brief ontvangen waarin gewezen is op de consequenties van het niet doen van aangifte. De Belastingdienst heeft een laatste kans geboden om de aangifte alsnog binnen vier weken in te dienen. Dat heeft ertoe geleid dat bijna 8 000 aangiftes alsnog zijn ontvangen. Voor aangiften die niet tijdig zijn binnengekomen heeft de Belastingdienst ambtshalve aanslagen opgelegd voor de jaren 2008, 2009 en 2010.

Beleidsartikelen

In de segmenten Particulieren en MKB is het percentage te late aangiften IH als gevolg van voorlichting en handavingscommunicatie met 30% verminderd.

Systeemfraude

Op 14 april 2011 heeft de staatssecretaris van Financiën de Fiscale agenda aan de Tweede Kamer aangeboden.¹ Hierin staan 20 maatregelen tegen systeemfraude, onderverdeeld naar maatregelen op korte- en lange termijn, maatregelen die systeemfraude voorkómen en uitvoeringsmaatregelen die plegers van systeemfraude aanpakken. Alle activiteiten worden gecoördineerd door de zogeheten antifraudebox waarin alle disciplines samenwerken (heffing, inning, toeslagen, centrale administratie, FIOD). Hierna worden de belangrijkste maatregelen toegelicht.

Maatregelen identiteitsfraude

Het verwerkingsproces van de digitaal ontvangen wijzigingsverzoeken van bankrekeningnummers is aangepast door een bevestigingsverzoek naar de aanvrager te zenden. Wijzigingsverzoeken worden daarmee pas verwerkt na ontvangst van de bevestiging.

Maatregelen inkomensheffing

Bij de inkomensheffing gaat het om aangiften die op grond van onjuiste gegevens leiden tot onterechte uitbetaling. Om fraude tegen te gaan, zijn de controlegrenzen aangescherpt en wordt gebruik gemaakt van contra-informatie. Door het blokkeren van onterechte uitbetalingen is in 2011 op zowel ingediende aangiften als verzoeken om voorlopige teruggaaf een bedrag van € 145 miljoen tegengehouden.

Maatregelen omzetbelasting

Van bedrijven die langer dan een jaar nihilaangiften doen worden btw-nummers na beoordeling afgevoerd. In 2011 zijn door de belastingregio's 27 500 nummers ingetrokken. Daarnaast worden ruim 26 000 btw-nummers van bedrijven vanwege eerdere negatieve ervaringen met het bedrijf permanent gemonitord. De bedrijven hebben een aparte code gekregen in het systeem voor de omzetbelasting. Circa 12 500 btw-nummers zijn ingetrokken naar aanleiding van deze monitoring. In het kader van de bestrijding van de intracommunautaire btw-fraude (carrousel-fraude) zijn 340 ondernemingen gestopt. Voor 4 300 ondernemers is het niet meer mogelijk de btw te verleggen, met als gevolg dat zij op het moment van invoer btw verschuldigd zijn. Naheffingen naar aanleiding van fraudesignalen bedroegen in 2011 € 45 miljoen.

Prestatie-indicator	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Toeslagen	n.v.t.	n.v.t.	Deels behaald	Deels behaald	Het toezicht wordt volgens planning uitgevoerd.	Groten-deels behaald
Percentage processen-verbaal dat leidt tot veroordeling/transactie	79	84	86	76	82-85	84

Bron: Fiscale monitor en Belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

Het toezicht op toeslagen vindt plaats op basis van een met de betrokken beleidsdepartementen afgestemd toezichtplan. De kern van het toezicht is het administratieve toezicht dat bestaat uit massale vergelijkingen tussen

¹ Tweede kamer, vergaderjaar 2010–2011, 32 740, nr. 1

Beleidsartikelen

de gegevens uit de aanvragen en gegevens van derdeninstanties waaruit de onjuistheid van of twijfel over een aanvraag kan blijken. Over 2011 is een deel van het toezicht van de voorschotfase verschoven naar de fase van definitief toekennen. Een belangrijke oorzaak hiervoor is de invoering van het nieuwe toeslagensysteem.

Het toezicht over het toeslagjaar 2009 is grotendeels afgerond in 2011. Er zijn ruim 6,5 miljoen huur- en zorgtoeslagen definitief toegekend (94%). Verder zijn er circa 0,4 mln. toeslagen kinderopvang (72%) en 1,1 mln. aanvragen kindgebonden budget (94%) definitief vastgesteld. Voor het toeslagjaar 2010 zijn meer dan 5,5 miljoen huur- en zorgtoeslagen (79%), 268 000 toeslagen kinderopvang (51%) en bijna 0,9 mln. aanvragen kindgebonden budget (74%) definitief vastgesteld.

Naast administratief toezicht wordt toezicht uitgevoerd dat bestaat uit waarneming ter plaatse. Hierbij werkt Toeslagen samen met andere toezichthouders, zoals de Belastingdienstregio's, de gemeentelijke sociale diensten, de Sociale Verzekeringsbank (SVB), de Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD) en de interventieteams. In 2011 heeft de samenwerking met deze partners geleid tot 102 aangepaste toekenningen.

Eind 2011 is het nieuwe toeslagensysteem succesvol ingevoerd voor de vier toeslageregelingen. Alle toeslaggerechtigden hebben via DigiD toegang tot een persoonlijke digitale toeslagenpagina. Op deze pagina kunnen burgers hun toeslagrecht van het toeslagjaar 2012 raadplegen en relevante veranderingen in hun situatie melden. De veranderingen worden automatisch verwerkt voor alle van toepassing zijnde toeslagen. Ook wijzigingen uit het GBA worden automatisch verwerkt. Zo worden onnodige uitvragen naar burgers en fouten voorkomen.

Met het nieuwe systeem gaat Toeslagen de juistheid van grondslagen in toenemende mate in de voorschotfase te toetsen. Hierdoor kan het bedrag aan terugvorderingen bij de definitieve afhandeling worden gereduceerd.

De Belastingdienst heeft ook in 2011 maatregelen genomen om de fraude met kinderopvangtoeslag tegen te gaan. Binnen het kantoor Toeslagen hebben analisten met behulp van queries toeslaaanvragen beoordeeld die op basis van gefingeerde gegevens zijn ingediend. Met de daaruit voortvloeiende activiteiten is in 2011 een bedrag van ruim € 46 mln. aan uitbetalingen voorkomen dan wel teruggedraaid.

De doelstelling voor het percentage processen-verbaal dat leidt tot een veroordeling of een transactie door het aanleveren van kwalitatief goede zaken is een resultante van het overleg tussen het Openbaar Ministerie, de financiële toezichthouders en de FIOD (Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst).

Prestatie-indicator	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Kwaliteitscore Belastingregio's (index)	107	109	108	111	106-110	112
Kwaliteitscore Douane (index)	105	112	103	105	106-110	106

Bron: Fiscale monitor en belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

De score voor de Belastingregio's is boven de doelstelling uitgekomen en is een voortzetting van de stijgende lijn die sinds 2005 is ingezet. De kwaliteitscore FIx is voor de Douane gestegen van 105 naar 106.

Beleidsartikelen

Prestatie-indicator (* 1000)	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Aantallen onderzoeken toezicht buiten	90	95	116	104	75–110	96
Aantallen behandelde aangiften IH en Vpb	1 389	1 106	933	588	450–650	462

Bron: Fiscale monitor en belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

In het toezicht buiten ligt de nadruk steeds meer op preventieve toezichts-instrumenten en actueel toezicht. De bedoeling is fouten te voorkomen en, indien nodig bij te sturen. Actualiteitsbezoeken (startersbezoeken en bedrijfsbezoeken) spelen in de toezichtaanpak een prominente rol. Naast deze bezoeken is gebruik gemaakt van boekenonderzoeken. De doelstelling voor toezicht buiten en aantallen behandelde aangiften IH en Vpb zijn gerealiseerd.

4.1.4.3 Operationele doelstelling 3: Het leveren van een bijdrage aan de bescherming van de samenleving tegen ongewenste goederen

Doelbereiking

De Douane heeft de meeste doelstellingen gerealiseerd en is daarbij binnen de afgesproken marges gebleven. In twee gevallen zijn meer controles uitgevoerd dan in de streefwaarden was opgenomen.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling						
Prestatie-indicatoren * 1 000	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Scancontroles Vracht	83	93	98	105	90–110	104
Fysieke controles Vracht	86	94	99	106	95–120	109
Fysieke controles Koeriers/post	113	112	108	120	95–115	130
Controles op vluchten passagiers	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	11,5–14	12,5
Fysieke controles ambulant buitengrens ¹	28	44	43	42	30–37	39
Uren toezicht, gebied- en objectgerelateerd ²	492	490	491	497	475–525	480

¹ Wordt vanaf 2007 afzonderlijk gemeten.

² Dit betreft de uren toezicht buitengrens (exclusief Schiphol Passagiers), waarbij de cijferreeks met terugwerkende kracht is gherdefinieerd naar de voor 2011 gehanteerde definitie.

Bron: Belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

Het aantal fysieke controles koeriers en post is boven de bandbreedte uitgekomen. De belangrijkste oorzaak daarvan was een hoger aanbod van postzendingen uit Suriname, waarvoor 100% controle geldt. Ook binnen de reguliere post- en koerierszendingen was sprake van een groter aanbod dan gepland.

Met de nieuwe prestatie-indicator controles op vluchten passagiers komt de differentiatie in de controleaanpak tot uitdrukking. De Douane gaat uit van een gradatie in risico's op vluchtniveau, met bijbehorende controle-dichtheid en inzet van handhavingsmiddelen. Eén van die middelen is de fysieke controle op passagiers. Andere middelen zijn profiling, inzet van speurhonden en security-scan.

Het aantal fysieke controles ambulant aan de buitengrens van de EU is ongeveer 5% boven de bandbreedte uitgekomen. Deze overproductie is ontstaan op Schiphol waar in samenwerking met andere overheids-diensten meer relatief eenvoudige controles zijn uitgevoerd dan gepland. De Douane streeft naar efficiënt toezicht. Daarbij wordt onder andere rekening gehouden met de mate waarin voor de betrouwbaarheid van de

Beleidsartikelen

administratie kan worden gesteund op een stelsel van interne beheersingsmaatregelen. Dat kan resulteren in certificeringen of convenanten. Een bedrijf dat het certificaat van Authorized Economic Operator verkrijgt (gebaseerd op Europese wetgeving) voldoet aan een aantal gestelde eisen waardoor een lichter controleregime van toepassing is. Daardoor kan het logistieke proces sneller gaan. Ultimo 2011 is ongeveer 70% van de grote bedrijven gecertificeerd (Authorised Economic Operator).

4.1.4.4 Operationele doelstelling 4: Efficiënte en soepele uitvoering van de massale processen

Doelbereiking

De massale processen hebben zonder grote problemen gefunctioneerd.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling						
Indicatoren	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Aantal zendingen zonder fouten	n.v.t.	n.v.t.	99%	100%	99–100%	100%
Tijdige verwerking van mutaties rekeningnummers (binnen 1 week)	n.v.t.	n.v.t.	100%	100%	99–100%	100% ¹
Tijdige verwerking van terugbetalingen (binnen 1 week)	n.v.t.	n.v.t.	87%	100%	99–100%	100%
Tijdige verwerking van verrekeningen van teruggaven met nog openstaande aanslagen (binnen 2 weken)	n.v.t.	n.v.t.	100%	100%	99–100%	100%
Aangiften IB voor 1 april ingediend; aanslag voor 1 juli	99,7%	99,3%	99,9%	99,9%	98–100%	100%
Tijdige verwerking eerste aanvragen en mutaties toeslagen (binnen 8 weken)	n.v.t.	93,6 %	97,3%	98,4%	96–100%	97%

¹ Door wijzigingen in het proces muteren rekeningnummers is er geen cijfer van de prestatie indicator «tijdige verwerking van mutaties rekeningnummers» te geven. Een belangrijke wijziging in het proces is dat wijzigingen in rekeningnummers pas worden opgevoerd nadat hiervoor de uitdrukkelijke toestemming van de belastingplichtige of toeslaggerechtigde is ontvangen. Tot en met het moment (1 april 2011) dat het proces is aangepast, was de realisatie 100%. De wijziging in het proces leidt er toe dat in voorkomende gevallen de doorlooptijd langer is dan vijf werkdagen door de extra controleschakel. De normstelling zal daarop worden aangepast.

Bron: Fiscale monitor en belastingdienst/Centrale Administratie

Toelichting

De doelstellingen voor de tijdigheid afhandeling van de massale processen zijn gerealiseerd. Het aantal procesverstoringen is ten opzichte van 2010 verder afgenomen (63 verstoringen in 2011 tegen 113 verstoringen in 2010). Op verschillende plaatsen in het ontvangstproces zijn maatregelen getroffen om de goede ontvangst van berichten zeker te stellen. Daarnaast ziet de Belastingdienst er op toe dat belastingplichtigen de juiste berichten en gegevens ontvangen. Grote stromen beschikkingen (aanslagen, toeslagen, mailingen) worden voor verzending systematisch gecontroleerd op juistheid, volledigheid en inhoudelijke (fiscale) kwaliteit. In 2011 zijn 14 124 partijen gecontroleerd. Deze partijen waren in totaal goed voor circa 154 miljoen poststukken. In circa 0,9% (2010: 1,4%) van de partijen zijn één of meerdere bevindingen gesignaleerd. Deze partijen zijn tegengehouden en pas na correctie verzonden.

De Belastingdienst maakt bij zijn uitvoeringsprocessen veel gebruik van automatisering. Daarmee wordt de informatie die nodig is voor het vaststellen van aanslagen en het verstrekken van toeslagen, op een snelle en efficiënte wijze verwerkt. In 2009 is de voortbrengingsketen die zich richt op het zorgen voor goede informatievoorziening, de zogeheten

IV-keten, grondig doorgelicht. Op basis van de uitkomsten van deze doorlichting is gekozen voor een nieuwe prioriteitsvolgorde: het waarborgen van de continuïteit van de Belastingdienstprocessen staat voorop, daarna het implementeren van nieuwe wetgeving en ten slotte het innoveren van bestaande processen.

In mei 2011 is door McKinsey een evaluatie uitgevoerd waaruit blijkt dat IV-keten er nu veel beter voor staat dan twee jaar geleden. Het waarborgen van de continuïteit van het productieproces heeft prioriteit gekregen, de structuur van de ICT-organisatie is vereenvoudigd en het collegiaal management afgeschaft. Hierdoor zijn de resultaten van de IV-keten verbeterd. Er is sprake van een meerjarig verbetertraject dat ook de komende jaren door zal moeten gaan. De zorg voor de continuïteit in de informatievoorziening aan burgers en bedrijven staat daarbij onverminderd voorop.

4.1.5 Overzicht afgeronde onderzoeken

Fiscaal beleid en wetgeving					
	Onderzoek onderwerp	AD of OD ¹	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting Effectenonderzoek ex post Overig evaluatieonderzoek					
	Onderzoek naar fiscale stimulering (zeer) zuinige auto's	OD	2011	2011	Kamerstukken II 32 800
	Fiscaal stimuleringspakket	OD	2011	2011	Kamerstukken II 33 000, nr. 32

¹ AD is algemene doelstelling, OD is operationele doelstelling

Toelichting Tabel

In de Miljoenennota 2012 zijn in bijlage 5 de evaluaties genoemd en samengevat die sinds de Miljoenennota van 2011 gerealiseerd zijn. Dit is ten eerste het onderzoek naar de fiscale stimulering van (zeer) zuinige auto's. Dit onderzoek is in het voorjaar van 2011 uitgevoerd door onderzoeksbureau Ecorys in opdracht van het Ministerie van Financiën. Daarnaast is de evaluatie van het fiscaal stimuleringspakket naar aanleiding van de crisis, waaronder enkele belastinguitgaven, zoals de willekeurige afschrijving investeringen bedrijfsmiddelen en het verlaagde Btw-tarief voor renovatie en isolatie naar de Tweede Kamer gestuurd. Verder is in de Miljoenennota 2012 gemeld dat de eerdere aangekondigde beleidsevaluaties op het terrein van een aantal bestaande categorieën met het verlaagde Btw-tarief als afgerond worden beschouwd door de beleidsvisie die is uiteengezet in de Fiscale Agenda.

Beleidsartikelen

Belastingdienst					
	Onderzoek onderwerp	AD of OD ¹	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting Effectenonderzoek ex post	Effect uitvoering toezicht MGO/ZGO en Toeslagen op doelstelling compliance	AD	2010	2012	
	Effect uitvoering toezicht Douane op doelstelling compliance	AD	2011	2012	
Overig evaluatieonderzoek	Fiscale Monitor	AD OD1 OD2	Jaarlijks		De resultaten van Fiscale Monitor, FIX en audits zijn opgenomen in Beheersverslag Belastingdienst 2011
	FIX	OD2 OD3	Jaarlijks		
	Audits kleine middelen (nader te bepalen)	OD2	jaarlijks		
	Periodieke audits grote ICT projecten	OD2 OD4	Jaarlijks		
	Audits procesbeheersing (nader te bepalen)	OD2 OD3 OD4	Jaarlijks		

¹ AD is algemene doelstelling, OD is operationele doelstelling

Toelichting tabel

In november 2011 heeft de Staatssecretaris van Financiën een commissie van externe deskundigen ingesteld met als opdracht het horizontaal toezicht door de Belastingdienst te evalueren. De commissie zal in het voorjaar 2012 haar rapport overhandigen aan de Staatssecretaris van Financiën.

4.2 Financiële markten

4.2.1 Algemene doelstelling

Een integer en stabiel financieel stelsel waarin de financiële markten goed functioneren, voldoende toegankelijk en transparant zijn en een gunstige internationale concurrentiepositie kennen.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

In 2011 stond de financiële stabiliteit, net als in voorgaande jaren, weer sterk onder druk. Waar de hoop was dat er na de financiële crisis, die zich vanaf 2008 voltrok, een periode van herstel zou volgen is de stabiliteit van het financiële stelsel als gevolg van de schulden crisis weer op de proef gesteld. Om de financiële stabiliteit in de toekomst te kunnen garanderen zijn er in 2011 diverse Europese en nationale initiatieven ondernomen. In de beleids- en wetgevingsbrief van oktober 2011 is een uitgebreid overzicht gegeven van deze initiatieven, welke zijn onder te verdelen in drie pijlers, zijnde:

- een solide financiële sector;
- versterking van de positie van de consument en gedrags- en cultuurverandering in de financiële sector (inclusief beloningen);
- versterking van het institutioneel kader.

Een solide financiële sector

Belangrijke maatregelen die hiervoor genomen worden dienen om het weerstandsvermogen van de sector te versterken, het toezicht te verbreden en om adequaat te kunnen ingrijpen indien problemen zich voordoen. Hierbij kan gedacht worden aan het uitwerken van het Bazel III akkoord, dat onder andere leidt tot aanscherping van de kapitaaleisen van banken, het onder toezicht stellen van hedgefondsen en kredietbeoordelaars en de inwerkingtreding van de Interventiewet.

Versterking van de positie van de consument en gedrags- en cultuurverandering in de financiële sector (inclusief beloningen)

Bij de maatregelen binnen deze pijler kan gedacht worden aan: een provisieverbod, een aanscherping van de vakbekwaamheidseisen van financiële dienstverleners en toezicht op het productontwikkelingsproces.

Versterking institutioneel kader

Hiertoe is de aansprakelijkheid van de toezichthouders AFM en DNB beperkt, en de interne governance van die toezichthouders versterkt. Daarnaast is het Europees toezicht ook versterkt.

Externe factoren

De mondiale economische en politieke ontwikkelingen waren in 2011 wederom in hoge mate bepalend voor het bereiken van deze doelstellingen. De crisis en de uitvloeisels hiervan hebben een sterke invloed gehad op de financieel-economische ontwikkeling in internationaal perspectief.

Beleidsartikelen

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 2 Financiële markten							
Bedragen x € 1 000							
Algemene beleidsdoelstelling: Een integer en stabiel financieel stelsel waarin de financiële markten goed functioneren, voldoende toegankelijk en transparant zijn en een gunstige internationale concurrentiepositie kennen.					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	128 237	4 248 377	44 538 843	-7 888 426	-5 707 805	78 169	-5 785 974
<i>waarvan garantieverplichtingen</i>	15 000	2 745 000	44 363 369	-8 124 708	-5 841 128	0	-5 841 128
Garantie verhoging plafond kredietfaciliteit AFM		5 000	0	-15 000	-18 000	0	-18 000
Garantieregeling bancaire leningen		2 740 000	44 360 869	-8 102 903	-5 823 147	0	-5 823 147
Garantie Nederlands Bureau der Motorrijtuigenverzekering			2 500	0	0	0	0
Garantie en waarborg NWB				-6 769	0	0	0
<i>waarvan verplichting uit hoofde van het Depositogarantiestelsel/Icesave</i>		1 425 074	10 174	0	0	0	0
<i>waarvan verplichting uit hoofde van het Depositogarantiestelsel/Voorfinanciering DNB</i>				93 219	0		0
Uitgaven	107 021	1 317 057	351 554	238 908	136 824	78 169	58 655
Programma-uitgaven	100 111	1 307 578	342 869	228 478	128 238	70 122	58 116
<i>Doelstelling 1 Goed functionerende financiële markten</i>							
Bijdrage toezicht AFM	24 889	27 986	28 931	28 666	30 505	26 883	3 622
Bijdrage toezicht DNB	15 900	35 013	18 950	28 496	25 800	23 712	2 088
Platform CentiQ	1 232	1 138	3 107	3 884	3 602	2 700	902
Rechtspraak Financiële Markten	1	1	550	580	1 245	1 000	245
Voorfinanciering DNB (DGS)	0	1 236 195	199 054	93 219	0	0	0
Terugbetaling fee garantie bancaire leningen					4 481	0	4 481
Overige programma-uitgaven	314	453	531	1 029	1 150	1 030	120
<i>Doelstelling 2 Integer financieel stelsel</i>							
Caribbean Financial Action Taskforce	11	44	42	31	22	32	-10
<i>Doelstelling 3 Ongestoorde muntcirculatie</i>							
Muntcirculatie	8 974	6 748	10 111	6 837	9 393	14 765	-5 372
Retouren guldenmunten	12 985	0	0	0	0	0	0
Afname munt in circulatie	35 805	0	81 593	65 736	52 040	0	52 040
Apparaatsuitgaven	6 910	9 479	8 685	10 430	8 586	8 047	539
Ontvangsten	9 978	18 430	132 212	412 754	906 597	394 960	511 637
Programma-ontvangsten	9 978	18 430	132 212	412 754	906 597	394 960	511 637

Beleidsartikelen

Algemene beleidsdoelstelling: Een integer en stabiel financieel stelsel waarin de financiële markten goed functioneren, voldoende toegankelijk en transparant zijn en een gunstige internationale concurrentiepositie kennen.	Realisatie					Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
<i>Doelstelling 1 Goed functionerende financiële markten</i>							
Premieontvangsten garantieregeling bancaire leningen	0	0	115 983	407 210	365 893	361 523	4 370
Ontvangsten (uit boedel) Icesave					442 948	0	442 948
Ontvangsten voorfinanciering DNB (DGS)					91 059	0	91 059
Premieontvangsten terrorismepool					1 750	2 000	-250
Overige programma-ontvangsten	8 495	13 009	6 789	3 268	2 107	26 253	-24 146
<i>Doelstelling 3 Ongestoorde muntcirculatie</i>							
Ontvangsten muntwezen	1 483	61	9 440	2 276	2 840	5 184	-2 344
Toename munten in circulatie	0	5 360	0	0	0	0	0

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Verplichtingen

Voor een toelichting op het verschil tussen Ontwerpbegroting en realisatie wordt verwezen naar de toelichting op de uitgaven. Het verschil tussen de verplichtingen ten opzichte van de uitgaven wordt verklaard door het hierna volgende.

Garantie verhoging/verlaging plafond kredietfaciliteit AFM (- € 18,0 mln.)

Als gevolg van de verlaging van het plafond voor de kredietfaciliteit aan de AFM (schatkistbankieren), is ook de garantie hierop, door het ministerie van Financiën, met hetzelfde bedrag neerwaarts bijgesteld.

Garantieregeling bancaire leningen (- € 5,8 mld.)

Deze mutatie betreft de vervallen garanties uit hoofde van de bancaire regelingen. Dit bedrag is inclusief de afkoop van een deel van de Staatsgarantie door NIBC, ABN AMRO en Achmea. afkoop ABN en NIBC en Achmea (respectievelijk € 491,4 mln., € 2,7 mld., € 600 mln.). Door depreciatie van de euro zijn de ggarandeerde leningen in dollars en ponden eind 2011 € 564,4 mln. hoger.

Uitgaven

Bijdrage toezicht AFM (+ € 3,6 mln.)

De mutatie betreft een hogere toezichtsbijdrage voor 2010 (op basis van nacalculatie, € 2,2 mln.) en een verwachte stijging voor 2011 (€ 1,4 mln.). De hogere bijdrage over 2011 wordt mede veroorzaakt door een verschuiving van preventief naar repressief toezicht. De kosten van repressief toezicht komen voor rekening van de Staat.

Beleidsartikelen

Bijdrage toezicht DNB (+ € 2,1 mln.)

Deze mutatie voorziet in een hogere overheidsbijdrage aan DNB voor toezichtkosten. Derhalve zal ook de voor DNB bestemde overheidsbijdrage toenemen. Daarnaast is rekening gehouden voor de drie nieuwe Europese toezichthouders: European Securities and Markets Agency (ESMA), de European Banking Agency (EBA) en de European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA).

Platform Centiq (+ € 0,9 mln.)

Deze mutatie wordt veroorzaakt door de bijdragen van het Verbond van Verzekeraars (€ 0,2 mln.) en de Nederlandse Vereniging voor Banken (€ 0,3 mln.). Daarnaast heeft het ministerie van SZW € 0,4 mln. bijgedragen aan Wijzer in Geldzaken voor het project Geldloket.

Terugstorting garantieregeling bancaire leningen (+ € 4,5 mln.)

In 2011 is bij de terugkoop van NIBC is € 4,5 mln., van de al ontvangen fees teruggestort.

Muntcirculatie (– € 5,4 mln.)

Doordat er minder munten, zowel voor de circulatie als voor verzamelaars, zijn aangemaakt dan begroot, zijn de grondstofkosten in 2011 lager dan geraamd (€ 4 mln.). Daarnaast zijn ook de overige kosten lager dan geraamd (ca. € 1 mln.).

Afname munten in circulatie (+ € 52,0 mln.)

De muntverwerkers hebben bij de Nederlandsche Bank (DNB) munten afgestort. De nominale waarde van deze munten wordt door Financiën aan DNB vergoed.

Ontvangsten

Premieontvangsten garantieregeling bancaire leningen (+ € 4,4 mln.)

In 2011 is bij de terugkoop van NIBC en ABN AMRO closing out fee van € 4,4 miljoen in rekening is gebracht en ontvangen.

In 2011 hebben tot nu toe een drietal banken gegarandeerde leningen teruggekocht. NIBC heeft op 3 maart in totaal € 491,4 miljoen teruggekocht. ABN Amro heeft op 27 april in totaal € 2,7 miljard teruggekocht. Achmea Hypotheekbank heeft eind december 2011 voor circa € 600 miljoen teruggekocht. De exacte bedragen hiervan zijn echter nog niet bekend.

Ontvangst uit boedel Icesave (+ € 442,9 mln.)

Uit de boedel van de failliete Icesave (Landsbanki) hebben alle schuldeisers een deel van hun vordering ontvangen. De Rijksoverheid heeft een bedrag van € 442,9 mln. ontvangen.

Ontvangsten DNB u.h.v. voorfinanciering DGS door Financiën (+ € 91,1 mln.)

In 2011 heeft DNB, de uitvoerder van het depositogarantiestelsel (DGS), € 91,1 mln. terugbetaald op de lening (voorfinanciering DGS inzake DSB), welke eind 2010 is verstrekt aan DNB. Het restant van de voorfinanciering zal in 2012 worden ontvangen van DNB.

Beleidsartikelen

Premieontvangsten Terrorismepool (– € 0,3 mln.)

Voor de komende jaren is de premievoet voor de NHT van 4% naar 3,5% verlaagd. De exposure als gevolg de herverzekering van de NHT door het ministerie van Financiën is € 50 mln. Het effect van de verlaging vertaalt zich in structureel lagere premieontvangsten.

Overige programmaontvangsten (– € 24,1 mln.)

Deze mutatie wordt grotendeels veroorzaakt door het niet ontvangen van het Nederlandse aandeel uit de boedel van de Bank Nederlandse Antillen (BNA). Sinds de staatkundige hervorming had de CBCS (Centrale Bank Curaçao en Sint Maarten) geen Raad van Commissarissen (RvC), omdat voordrachten van de regeringen van Curaçao en Sint Maarten uitbleven. Hierdoor heeft de CBCS geen begroting voor 2011 en kunnen bepaalde rechtshandelingen niet uitgevoerd worden. Bij de staatkundige hervormingen (10-10-10) was afgesproken dat Nederland uit de boedel van de BNA het BES-deel – het huidige Caribisch Nederland – (ca. € 25 mln.) zou ontvangen. Ondanks herhaaldelijk verzoek is nog niets ontvangen. Ook al zijn er berichten dat de Raad van Commissarissen van de CBCS inmiddels compleet is, is de verwachting dat we dit bedrag in 2012 zullen ontvangen.

Ontvangst muntwezen (– € 2,3 mln.)

Doordat er minder munten voor verzamelaars zijn verkocht dan begroot, zijn de ontvangsten lager dan geraamd.

4.2.2 Operationele doelstellingen

4.2.2.1 Operationele doelstelling 1: Goed functionerende, stabiele financiële markten die voldoende toegankelijk en transparant voor de gebruikers en internationaal concurrerend zijn.

Doelbereiking

Onderstaand een weergave van een aantal gerealiseerde doelstellingen in 2011:

Institutioneel:

- In de «Wet versterking governance van DNB en de AFM» zijn met het oog op het versterken van de interne governance bij de toezichthouders een aantal wijzigingen in de Bankwet 1998 en de Wft aangebracht. De Eerste Kamer heeft het voorstel op 20 december 2011 zonder stemming aangenomen (Staatsblad 2012 nr. 8. 32 782 10 jan 2012).

Prudentieel:

- In 2011 is actief deelgenomen aan de Europese discussie en onderhandelingen over aanpassingen en uitbreidingen van het prudentieel toezichtsregime, bijv. op het terrein van kapitaaleisen voor banken (de Capital Requirements Directive/CRD IV), «hedge funds» (AIFM) en beleggingsinstellingen. Ook zijn CRD II en III geïmplementeerd in 2011. Met de implementatie van de kapitaalseisen voor verzekeraars Solvency II zijn flinke vorderingen gemaakt. Daarnaast komt er ook meer toezicht op «hedge funds» (AIFM)¹ en andere investeringsfondsen (UCITS)².
- Het depositogarantiestelsel (DGS) is herzien. In 2011 is er gewerkt aan de vormgeving van een (gedeeltelijk) ex ante gefinancierd depositogarantiestelsel die het huidige volledige ex post gefinancierde stelsel moet vervangen. Het is de bedoeling dat in juli 2012 de AMvB «ex ante financiering depositogarantiestelsel Wft» in werking zal treden. In

¹ AIFM = Alternative Investment Fund Managers

² UCITS = Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities

december 2011 is de AMvB ter advisering bij de Raad van State aanhangig gemaakt. Begin 2012 zal de AMvB worden voorgehangen aan de Staten Generaal. In 2011 is gewerkt aan de implementatie van de herziene elektronisch geldrichtlijn in de Wft. Met de inwerkingtreding hiervan per 1 januari 2012 is een mogelijke boete van de Europese Commissie wegens te late implementatie afgewend. Daarnaast zijn de onderhandelingen over de Verordening waarin SEPA (Single Euro Payments Area) wordt vormgegeven en een einddatum wordt geïntroduceerd, afgerond. De verwachting is dat er op het terrein van betalingsverkeer de komende jaren veel innovatieve ontwikkelingen zullen zijn. In de markt zijn in 2011 al proefprojecten opgestart met contactloze betalingen met mobiele telefoon.

Markt en gedrag:

- Eind 2011 is in Brussel de Verordening over «short selling» en «credit default swaps» aangenomen. Deze verordening zal leiden tot beter inzicht in handelsposities bij toezichthouders en geeft toezichthouders in uitzonderlijke omstandigheden bevoegdheden om in te grijpen. De verordening treedt 1 november 2012 in werking.
- De consumentenbescherming wordt versterkt door diverse initiatieven op Europees niveau. De onderhandelingen over herziening van de MiFID-richtlijn (Markets in Financial Instruments Directive) zijn in oktober 2011 gestart. De Commissie wil de huidige MiFID ingrijpend wijzigen op gebied van marktstructuren, beschikbaarheid van handelsdata, regulering van derivaten (waaronder grondstofderivaten), gedragsregels en consumentenbescherming en toezichtbevoegdheden. Nederland kan zich in grote lijnen vinden in de Commissievoorstellen: stevige regelgeving die markfragmentatie moet tegen gaan, systeemrisico's moet mitigeren en liquiditeit en transparantie (in balans met elkaar) moet stimuleren. Er dient echter wel rekening te worden gehouden met marktspecifieke kenmerken en de uitwerking van regulering kan op marktwerking. Kernpunten voor Nederland in de MiFID-onderhandelingen zijn: een breed provisieverbod voor beleggingsondernemingen, genuanceerde regelgeving met betrekking tot High Frequency Trading (HFT) en geharmoniseerde verkoopregels voor PRIP's (packaged retail investment products). De herziening van de IMD-richtlijnen (Insurance Mediation Directive) en het initiatief rondom verplichte informatieverstrekking inzake pakketproducten voor retailbeleggingen zal naar alle waarschijnlijkheid in 2012 starten.
- Het platform Wijzer in geldzaken heeft de financiële vaardigheden van de consument verder versterkt. Onder erevoorzitterschap van H. K. H. Prinses Máxima werkten partners door projecten als de Week van het geld, Pensioen3daagse, Schuldpreventiewijzer Nationale Onderwijs Tentoonstelling (NOT) en de portal www.wijzeringeldzaken.nl samen om het financieel bewustzijn te vergroten.
- Per 1 augustus 2011 is de nieuwe Gedragscode Hypothecaire Kredietverlening van kracht geworden. De gedragscode beperkt de afwijkmogelijkheden van de inkomensnorm en stelt grenzen aan de hoogte van de schuld in verhouding tot de waarde van de woning (maximaal 104% plus overdrachtsbelasting). Tevens wordt met het aflossingsvrije deel van een hypotheek beperkt tot maximaal 50% van de waarde van de woning. Met de aanscherping van de gedragscode wordt overkreditering tegengegaan. Overkreditering is zowel voor de consument als voor de financiële stabiliteit onwenselijk.

Beleidsartikelen

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Indicatoren (basiswaarde = 2008)	Realisatie 2007	Realisatie 2008 ¹	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Implementatie Europese richtlijnen ²	44%	86%	75%	63% ³	100%	100% ⁴
Toepassing code Corporate Governance ⁵ door beursgenoteerde vennootschappen	90%	89%	n.v.t.	n.v.t.	100%	n.v.t.
Naleving code door beursgenoteerde vennootschappen ⁶	95%	95%	n.v.t.	n.v.t.	100%	n.v.t.

¹ Gegevens over boekjaar 2007

² Gebaseerd op het halfjaarlijkse scorebord van de interne markt van de Europese Commissie. Het percentage geeft aan welk deel van de Europese richtlijnen uit het Actieplan Financiële Diensten (FSAP), die op dat moment van kracht zijn, zijn omgezet in nationale wetgeving. Bij bepaling van het percentage is, waar relevant, alleen rekening gehouden met dat deel van de richtlijn dat door Financiën moet worden geïmplementeerd.

³ De finaliteitsrichtlijn 2009/44/EG is hierin niet meegenomen omdat Veiligheid en Justitie de eerste ondertekenaar is hiervan. De methodiek voor metingen is in 2009 gewijzigd en op basis van een methodiek hebben metingen plaatsgevonden.

⁴ Er van uitgaande dat notificaties worden toegekend door de Commissie.

⁵ Gebaseerd op de bevinding van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Onder toepassing van de code en codebepalingen wordt verstaan: het één op één naleven van een codebepaling of het geven van uitleg bij afwijking daarvan. Onder naleving wordt verstaan het in grote lijnen voldoen aan de code.

⁶ <http://www.commissiecorporategovernance.nl>. De methodiek voor metingen is in 2009 gewijzigd en op basis van een methodiek hebben metingen plaatsgevonden.

Bron: Monitoring Commissie Frijs rapport

Toelichting

Implementatie Europese richtlijnen

De prestatie-indicator Implementatie Europese richtlijnen is gebaseerd op het halfjaarlijks scorebord van de Europese Commissie. Dit is nu het Post Financial Service Action Plan en was het Financial Services Action Plan. Het percentage geeft aan welk deel van de Europese richtlijnen is omgezet in nationale wetgeving.

Corporate governance code

Vanaf 2009 is er voor gekozen door de Monitoring Commissie Corporate Governance Code om enkel nog aandacht te besteden aan best practice bepalingen die in de afgelopen jaren minder dan 90% werden toegepast en de nieuwe dan wel aangepaste bepalingen in de Code. Dit zorgt ervoor dat door deze aanpassing de meting onvergelykbaar is voor 2009 en na 2009.

De naleving van de algemene opvattingen over goede corporate governance op basis van de nieuwe methode zijn in boekjaar 2010 gestegen voor ongeveer de helft van de onderzochte bepalingen, voor ruim een kwart is de toepassing ongeveer hetzelfde gebleven en voor iets minder dan een kwart van de bepalingen is de toepassing gedaald, ten opzichte van boekjaar 2009.

Code Banken

De Commissie constateert dat banken terughoudend omgaan met het afwijken van principes. Uit de verrichte onderzoeken is naar voren gekomen dat door alle banken gezamenlijk in ieder geval 39 afwijkingen van principes uit de code zijn gerapporteerd. Ongeveer de helft van de gerapporteerde afwijkingen heeft betrekking op de principes op het gebied van het beloningsbeleid en ongeveer een kwart op de principes inzake de raad van commissarissen. Daarnaast zijn er enkele afwijkingen gerapporteerd op het gebied van de principes op het terrein van de raad van bestuur, risicomanagement en audit.

Code verzekeraars

Van de verzekeraars die de enquête van de commissie code verzekeraars heeft ingevuld geeft bijna een derde aan volledig te zullen voldoen aan alle onderdelen van de Code en geen gebruik te zullen maken van de mogelijkheid om een afwijking daarvan uit te leggen. De rest weet het nog niet of denkt wél gebruik te zullen maken van de mogelijkheid om uit te leggen. In de interviews is gebleken dat sommige verzekeraars ietwat overmoedig zijn als hen wordt gevraagd wat er nog moet gebeuren om te voldoen. Naar de mening van de Commissie zal de sector echt nog de nodige stappen moeten zetten om sector breed te kunnen constateren dat de Code wordt nageleefd. Er zijn echter duidelijke stappen gezet en de Commissie ziet op dit moment al bemoedigende resultaten.

4.2.2.2 Operationele doelstelling 2: Het bevorderen van een integer financieel stelsel waardoor integriteitsbreuken bij financiële instellingen worden voorkomen en wordt tegengegaan dat cliënten financiële instellingen misbruiken om geld wit te wassen of terrorisme te financieren

Doelbereiking

Bevorderen informatie-uitwisseling

In november 2011 is hiertoe het Informatieprotocol FEC 2011 in de Staatscourant gepubliceerd. In dit Protocol en de bijlagen behorende bij het protocol is onder meer een heldere en gedetailleerde beschrijving gegeven van de reikwijdte van de geheimhoudingsplicht van de toezichthouders in het kader van hun integriteittoezicht. Het Protocol zal leiden tot een verbetering van de informatie-uitwisseling tussen de toezichthouders (AFM en DNB) en andere overheidsorganisaties met een taak ten aanzien van de integriteit van de financiële sector. Verdergaande wettelijke voorstellen op dit terrein zullen nader worden uitgewerkt. Eind 2011 is reeds een wetgevingstraject gestart om informatie-uitwisseling tussen de toezichthouders die zijn aangewezen in het kader van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) mogelijk te maken.

Nationale Regiegroep Aanpak Misbruik Vastgoed

Op 25 maart 2009 is de regiegroep ingesteld voor een periode van 3 jaar. In 2012 wordt de Tweede Kamer over de voortgang en resultaten geïnformeerd. Een groot deel van de voorgenomen maatregelen uit het Actieplan van de Regiegroep is afgerond of in de fase van «werk in uitvoering». De algemene conclusie is echter dat de in 2008 geformuleerde doelstelling «dat er eind 2011 effectieve drempels zijn opgeworpen zodat de mogelijkheden tot misbruik van de vastgoedsector merkbaar zijn verminderd» nog niet voldoende is gerealiseerd. Wel kan worden vastgesteld dat er een stevig fundament is gelegd om de mogelijkheden tot misbruik, fraude en criminaliteit in de vastgoedsector fors te kunnen beperken, maar dat een deel van deze maatregelen (vooral als het wet- en regelgeving betreft) nog in werking moet treden. De effecten daarvan zullen derhalve de komende jaren zichtbaar moeten worden. Besloten is dan ook het mandaat van de Regiegroep nog tot eind 2015 te verlengen. De samenwerking met het ministerie van VenJ vanuit Financiën zal worden verlegd.

Beleidsartikelen

Follow up FATF-evaluatie Nederland

Het evaluatierapport van Nederland is conform planning in februari 2011 door de FATF aangenomen. Het ministerie van Financiën heeft vervolgens de leiding genomen bij het vormgeven van de wijze waarop opvolging wordt gegeven aan de talrijke en uiteenlopende aanbevelingen die door de FATF zijn geformuleerd. Een deel van deze aanbevelingen had betrekking op de wet- en regelgeving die rechtstreeks onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Financiën valt: de WWFT. Het ministerie van Financiën heeft daarom in 2011 een uitgebreid wijzigingsvoorstel voor de WWFT opgesteld, geconsulteerd en naar de Raad van State gezonden. Daarnaast is toegezien op opvolging van aanbevelingen die primair onder de verantwoordelijkheid van andere partijen vallen. Het gestelde doel is hiermee bereikt.

Herziening FATF-standaarden

In 2011 heeft de FATF zeer intensief onderhandeld over herziening van de standaarden. Nederland heeft daarbij een actieve rol gespeeld. Deze onderhandelingen hebben in 2011 niet tot een definitief akkoord geleid; dit akkoord is voorzien voor februari 2012. Wel is in 2011 op de belangrijkste onderdelen een principeakkoord overeengekomen en is in grote lijnen overeenstemming bereikt over de richting van de aanpassing in de FATF-standaarden. Het gestelde doel is derhalve gedeeltelijk bereikt.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Kengetal	2007	2008	2009	2010	2011
Meldingen op basis van de subjectieve indicatoren als % van het totaal aantal gemelde transacties ¹	37%	76%	55%	64%	52%
Aantal opgelegde boetes door DNB en AFM ²	22	43	62	74	40
Aantal dwangsommen door DNB en AFM ²	205	445	265	459	113

¹ Deze tabel laat het aandeel van het totaal aantal meldingen zien, die gedaan zijn door meldplichtige instellingen op basis van hun eigen risicoafweging. In het verleden stond deze eigen afweging niet centraal. Het grootste deel van de meldingen vond toen plaats op basis van (door de regelgever bepaalde) parameter.

² Jaarverslag van DNB en de AFM.

Bron: jaarverslag DNB, AFM, FIU-Nederland

4.2.2.3 Operationele doelstelling 3: Het voorzien in een ongestoorde muntcirculatie door middel van een adequate en kostenefficiënte muntvoorziening, alsmede het uitbrengen van bijzondere en herdenkingsmunten

Doelbereiking

Om een goede werking van het betalingsverkeer te bevorderen, is voldaan aan de muntvraag van het publiek. Daartoe zijn in 2011 20 mln. munten van 5-eurocent geproduceerd. Van de overige denominaties waren de voorraden voldoende om in de muntvraag te voorzien.

Beleidsartikelen

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Indicatoren (Basiswaarde = 2005)	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Muntvoorziening ten opzichte van de marktvraag	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Uitgifte bijzondere munten	1	1	2	2	2	4

Bron: Eigen berekeningen, DNB, KNM

Productie euromunten 2007–2011 (aantallen x 1000)						
	2007	2008	2009	2010	2011	
2 euro	6 503	5 463	149	114	3 791	
1 euro	224	166	149	117	264	
50 eurocent	293	202	209	161	260	
20 eurocent	293	202	209	161	264	
10 eurocent	293	202	209	160	264	
5 eurocent	75 764	74 304	40 299	40 071	21 087	
2 eurocent	338	235	249	191	299	
1 eurocent	332	235	254	191	296	
Totaal	84 040	81 009	41 727	41 166	26 525	

Bron: KNM

Vorraden euromunten Muntdepot 2007–2011 (jaarultimo; aantallen x 1000)						
	2007	2008	2009	2010	2011	
2 euro	101 920	104 081	124 278	140 467	156 017	
1 euro	148 047	158 757	185 968	211 510	229 718	
50 eurocent	106 280	112 520	128 697	137 177	147 497	
20 eurocent	46 616	32 010	45 264	55 584	67 464	
10 eurocent	51 128	25 528	25 562	38 436	42 114	
5 eurocent	25 360	12 256	42 325	59 513	43 043	
2 eurocent	185 410	179 290	169 723	214 363	223 724	
1 eurocent	87 554	22 278	4 407	36 602	46 331	
Totaal	752 315	646 720	726 224	893 652	954 908	

Bron: DNB en KNM

4.2.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Type Onderzoek	Onderzoekonderwerp	AD of OD	Start	Afge-rond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Functioneren financiële markten (invloed wet- en regelgeving)	OD 1	2011	Zie toelichting	Kamerstukken II 2010/11, 32 013, nr. 16
	Integriteit financieel stelsel	OD 2	2011		Zie toelichting
Effectenonderzoek ex post Overig evaluatieonderzoek	Evaluatie toezicht accountants	OD 1	2013	2011	Zie toelichting
	FATF evaluatie	OD 2	2010		http://fatf-gafi.org

Toelichting tabel

Beleidsdoorlichting

- Functioneren financiële markten. Het FSAP-onderzoek gaf een beoordeling door het IMF van de stabiliteit van de Nederlandse financiële sector en de mate waarin het toezicht in Nederland voldoet aan internationale toezichtstandaarden. Het FSAP onderzoek is qua omvang en mate van gedetailleerdheid, te vergelijken met een beleidsdoorlichting. Daarnaast zijn er ook de evaluaties geweest van de commissies Scheltema en De Wit. Beiden richten zich ook op dit beleidsterrein. In dit kader is besloten om niet zelfstandig nogmaals een beleidsdoorlichting uit te voeren, maar direct een vervolg te geven aan de belangrijkste aanbevelingen van het IMF. Op 22 juni 2011 is een reactie op deze FSAP-evaluatie aan de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstukken II 2010/11, 32 013, nr. 16). De voorgenomen beleidsdoorlichting is daarmee komen te vervallen.
- Integriteit financieel stelsel. De FATF evaluatie hield een beoordeling in van de wijze waarop Nederland het beleid heeft vormgegeven ter bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering. De FATF evaluatie gaf een uitvoerig beeld van het Nederlandse beleid ten aanzien van het beschermen van de integriteit van het financieel stelsel en bevat ook een beoordeling van dit beleid. De aanbevelingen van de FATF vormen aanleiding om het beleid aan te passen. De FATF monitort ook doorlopend de opvolging van de aanbevelingen. Nu de FATF evaluatie een volledig en gedetailleerd beeld geeft van de situatie in Nederland en hier ook concrete aanbevelingen aan koppelt die doorlopend worden gemonitord is besloten om in te zetten op uitvoering van deze aanbevelingen. De geplande beleidsevaluatie zou gezien het karakter van de FATF evaluatie een herhaling inhouden van deze evaluatie. Om die reden is deze komen te vervallen.

Overig evaluatieonderzoek

- Evaluatie toezicht accountants. Evaluatie wordt in 2013 uitgevoerd zodat er meer relevant onderzoeksmateriaal voorhanden is om de evaluatie uit te voeren (o.a. zal naar verwachting in 2013 een aantal juridische procedures zijn afgerond die meer inzicht geven in het functioneren van het toezicht op accountants).

4.3 Financieringsactiviteiten publiek-private sector

4.3.1 Algemene beleidsdoelstelling

Optimaal financieel resultaat bij de realisatie van publieke doelen bij investeren in en verwerven, afstoten en beheren van de financiële en materiële activa van de Staat.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

De minister van Financiën is verantwoordelijk voor het aandeelhouderschap van de meeste staatsdeelnemingen. In 2011 is verder gegaan met de implementatie van de vier sporen (strategie, investeringsbeslissingen, vermogenspositie, beloningsbeleid) van het deelnemingenbeleid. Het afgelopen jaar lag het zwaartepunt van het aandeelhouderschap op de beoordeling van de investeringsagenda van de deelnemingen.

In 2011 zijn de aandelen in de financiële instellingen (ABN AMRO Group NV, ASR Nederland NV en ABN AMRO Preferred Investments BV), die tijdens de kredietcrisis zijn verworven en nog in directe handen van de Staat waren, overgedragen aan de Stichting Administratiekantoor Beheer Financiële Instellingen (NLFI)¹ tegen uitgifte van certificaten in het kapitaal van de onderneming. NLFI draagt de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen en implementeren van een financieel gezonde beheer- en exitstrategie voor deze deelnemingen. De hoofdlijnen van het exitbeleid zijn verwoord in de brief die op 24 januari 2011 naar de Kamer is gestuurd. Het belang dat de Staat heeft in RFS Holdings B.V. is nog niet overgedragen wachtende onderzoek naar mogelijke verplichtingen met betrekking tot de overdracht. Wachtende de overdracht worden de aandelen beheerd door NLFI.

Als gevolg van de kredietcrisis heeft de Staat in 2008 steun verleend aan ING, SNS en AEGON door de koop van zogenoemde Core Tier 1 securities die de instellingen uitgaven om hun kapitaalpositie te versterken. ING heeft in 2011 voor € 2 miljard aan securities teruggekocht en daarbovenop een premie van € 1 miljard betaald. Aegon heeft in 2011 in twee tranches alle nog uitstaande securities – in totaal € 1,5 miljard – samen met een premie van € 750 miljoen teruggekocht.

Ten slotte bevordert de minister van Financiën het binnen budget, op tijd en met de gewenste kwaliteit realiseren van publieke investeringsprojecten die in samenwerking met de markt worden verwezenlijkt. De rol van waaruit Financiën deze doelstelling tracht te realiseren kan variëren. Zo heeft Financiën bij projecten als de Compacte Rijksdienst, het sourcingprogramma Defensie en de veiling van telecomfrequenties in 2011 een adviserende rol gespeeld ten aanzien van de vraag hoe dergelijke projecten binnen de geldende publieke voorwaarden zo doelmatig mogelijk kunnen worden vormgegeven. Daarnaast is Financiën beleidsverantwoordelijk voor de contractvorm Design – Build – Finance – Maintain – (Operate) (DBFM(O)) en ziet zij erop toe dat het instrument daar wordt ingezet waar DBFM(O) het meest geëigende instrument is. Hierbij heeft Financiën een coördinerende en toetsende rol.

Externe factoren

De wijze waarop de uitgangspunten van het deelnemingenbeleid worden toegepast wordt beïnvloed door een aantal externe factoren. Zo maakt de minister van Financiën als aandeelhouder van de staatsdeelnemingen gebruik van de wettelijke kaders die voor aandeelhouders gelden en

¹ Op 29 september 2011. Wet van 19 mei 2011 houdende Wet stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen, Kamerstukken II 2010/11, 32 613, nr. 3.

Beleidsartikelen

gebruik van de rechten die voortvloeien uit de statuten van ondernemingen. Bij een aantal staatsdeelnemingen is de Staat geen enig aandeelhouder; in zulke gevallen wordt de zeggenschap gedeeld met medeaandeelhouders. Daarnaast hebben het bestuur en de Raad van Commissarissen hun eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden om de belangen van de onderneming te kunnen dienen. Tijdens de periodieke gesprekken die de Staat heeft met deze organen, worden de behaalde financiële resultaten en het publiek belang dat met de onderneming is gemoeid uitvoerig besproken. Het publiek belang wordt eveneens geborgd door beleidsdepartementen. Beleidsdepartementen zijn verantwoordelijk voor het opstellen van wet- en regelgeving, waarbinnen een staatsdeelneming dient te opereren. De minister van Financiën stuurt de deelnemingen aan op het efficiënt omgaan met middelen binnen het regulerings- en het beleidsmatige kader. Het behalen van een adequaat rendement gelet op de financieringskosten en risico's van de betreffende staatsdeelneming speelt hierbij een centrale rol. Hiernaast ziet de minister van Financiën erop toe dat beleidswensen van vakdepartementen niet ten koste gaan van de realisatie van een redelijk rendement.

Het kabinet heeft in de Kabinetsvisie op PPS/DBFM(O) besloten om bij publieke investeringsprojecten de oordelen van DBFM(O) optimaal te willen benutten en DBFM(O) bij zoveel mogelijk projecten toe te passen. In principe zal het Rijk daarom voor DBFM(O) kiezen indien dit meerwaarde oplevert. Verder op afstand staande decentrale overheden en semi-publieke partijen in de zorg en onderwijs zijn autonoom en verantwoordelijk voor hun eigen projecten. Het kabinet heeft daarom besloten deze sectoren niet meer actief te stimuleren om DBFM(O) toe te passen. Het is aan hen om te beslissen of zij DBFM(O) willen toepassen. Het is hun keuze of zij net als het Rijk de voordelen van DBFM(O) optimaal willen benutten met het oog op betere dienstverlening voor de burger tegen lagere kosten. In deze sectoren heeft Financiën tot maart 2011 de partijen bij het toepassen van DBFM(O) bij publiek-private investeringen gefaciliteerd.

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 3 Financieringsactiviteiten publiek-private sector							
Bedragen x € 1 000							
Algemene beleidsdoelstelling: Optimaal financieel resultaat bij de realisatie van publieke doelen bij investeren in en verwerven afstoten en beheren van de financiële en materiële activa van de Staat					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	165 352	37 073 208	58 803 151	-27 770 244	1 027 232	645 857	381 375
Waarvan betalingsverplichting:							
Verwerving vermogenstitels	50 000	23 340 000	429 667	0	0	0	0
Verplichting kapitaalstorting Tennet	0	0	0	0	600 000	0	600 000
Verplichting kapitaalconversie Fortis	0	0	1 350 000	0	0	0	0
Verplichting Tweede herkapitalisatie ABN AMRO	0	0	2 600 000	1 031 000	0	0	0

Beleidsartikelen

Algemene beleidsdoel- stelling: Optimaal financieel resultaat bij de realisatie van publieke doelen bij inves- teren in en verwerven afstoten en beheren van de financiële en materiële activa van de Staat					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichting Fonds Financiële Structuurversterking	0	13 750 000	0	0	0	0	0
Verplichting Superdividend NS naar Prorail			0	1 400 000	0	0	0
Meerjarenverplichting aan ING	0	0	19 818 996	1 618 794	461 193	330 000	131 193
Waarvan garantiever- plichting:							
Regeling BF	-34 322	-34 716	-11 081	-6 390	-8 322	0	-8 322
Voorwaardelijke verplichting Capital Relief Instrument	0	0	32 611 091	-32 611 091	0	0	0
Garantie Counter Indemnity	0	0	0	950 000	0	0	0
Garanties en vrijwaringen (FCI, NS, WST en Tennet)	139 861	0	1 060 447	-167 198	-49 092	0	-49 092
Waarvan overige verplich- tingen	9 813	17 924	944 031	14 641	23 453	315 857	-292 404
Uitgaven	63 029	37 110 341	9 285 937	6 837 399	3 603 150	3 339 457	263 693
Programma-uitgaven	50 769	37 096 262	9 237 444	6 824 282	3 585 769	3 330 400	255 369
<i>Doelst. 1 Aangaan, beheer en afstoten van Staatsdeelne- mingen</i>							
Dotatie begrotingsreserve TenneT				1 644	4 800	4 800	0
Kapitaalstorting Tennet					300 000	0	300 000
Verwerving vermogenstitels	50 000	23 340 000	429 667	0	0	0	0
<i>Doelstelling 2 PPS en activabeleid</i>							
PPS	335	546	324	6	0	0	0
Onderhoud- en beheerkosten GOB	0	3 725	0	0	0	0	0
<i>Doelstelling 3 Beheer van Financiële Instellingen (BFI)</i>							
Kapitaalverstrekkingen ING, Aegon en SNS REAAL	0	13 750 000	0	0	0	0	0
Kapitaalconversie Fortis	0	0	1 350 000	0	0	0	0
Mandatory Convertible Note	0	0	2 600 000	0	0	0	0
Tweede herkapitalisatie ABN AMRO				928 000	0	0	0
Kasschuif tweede herkapitali- satie ABN AMRO					0	302 000	-302 000
Kapitaalstorting couponbe- taling MCN				103 000	0	0	0
<i>Doelstelling 4 Back-up faciliteit ING</i>							
Funding Fee	0	0	3 903 293	4 345 040	3 242 213	2 978 000	264 213
Management Fee	0	0	58 754	46 592	38 756	44 000	-5 244
<i>Overige programma- uitgaven</i>							
Regeling BF	428	1 959	13 918	0	0	1 600	-1 600

Beleidsartikelen

Algemene beleidsdoelstelling: Optimaal financieel resultaat bij de realisatie van publieke doelen bij investeren in en verwerven afstoten en beheren van de financiële en materiële activa van de Staat					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Afkoop bijdrage exploitatiebijdrage Westerscheldetunnel	0	0	881 464	0	0	0	0
Uitkering superdividend NS naar Prorail	0	0	0	1 400 000	0	0	0
Uitvoeringskosten tijdelijke regeling tankstations	6	32	24	0	0	0	0
Apparaatsuitgaven	12 260	14 079	48 493	13 117	17 381	9 057	8 324
Personeel en materieel	2 712	2 882	3 686	4 106	3 783	4 281	-498
Uitvoeringskosten staatsdeelnemingen	9 548	11 197	44 807	9 011	13 598	4 776	8 822
Ontvangsten	2 930 366	2 409 470	16 130 388	7 970 200	9 925 613	4 170 414	5 755 199
Programma-ontvangsten	2 930 366	2 409 470	16 130 388	7 970 200	9 925 613	4 170 414	5 755 199
<i>Doelst. 1 Aangaan, beheer en afstoten van Staatsdeelnemingen</i>							
Opbrengst onttrekking vermogenstitels	305 626	379 201	1 400 000	154 600	9 000	0	9 000
Dividend staatsdeelnemingen	659 264	602 677	537 238	617 686	423 226	267 060	156 166
Rente en aflossing divid. leningen	79 029	75 021	71 014	67 007	62 999	62 999	0
Afdracht Holland Casino	79 238	45 815	-11 952	9 839	0	0	0
Afdrachten Staatsloterij	110 959	100 535	94 787	108 395	102 423	90 000	12 423
Winstuitkering DNB	983 107	1 181 268	1 279 950	1 658 738	544 278	698 000	-153 722
Terugstorting agio	24 804	19 080	0	0	0	0	0
Premie-ontvangsten garantie TenneT				1 644	4 800	4 800	0
Opbrengst verkoop vermogenstitels	684 509	0	1 320 924	355	150	0	150
<i>Doelstelling 3 Beheer van Financiële Instellingen (BFI)</i>							
Dividend Financiële instellingen			0	6 410	216 244	0	216 244
Aflossing securities ING, Aegon en SNS Reaal	0	0	6 185 000	500 000	3 500 000	0	3 500 000
Couponbetalingen Fonds fin. Structuurversterking	0	0	1 250 845	154 715	1 750 472	0	1 750 472
Terug te vorderen uitvoeringskosten staatsdeelnemingen	0	2 036	11 772	4 884	4 839	0	4 839
Premie-inkomsten Capital Relief Instrument	0	0	28 214	165 482	0		0
Renteontvangsten Mandatory Convertible Note	0	0	0	103 000	0		0
Premie-inkomsten Counter Indemnity			0	25 555	25 555	25 555	0
<i>Doelstelling 5 Back-up faciliteit ING</i>							
Portefeuille ontvangsten	0	0	3 819 253	4 058 123	3 012 250	2 717 000	295 250
Garantie Fee	0	0	129 260	102 502	85 262	96 000	-10 738
Additionele garantie fee	0	0	0	153 939	128 048	144 000	-15 952
Additionele fee	0	0	13 535	77 067	55 409	65 000	-9 591

Beleidsartikelen

Algemene beleidsdoelstelling: Optimaal financieel resultaat bij de realisatie van publieke doelen bij investeren in en verwerven afstoten en beheren van de financiële en materiële activa van de Staat	Realisatie				Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil	
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
<i>Overige programma-ontvangsten</i>							
Regeling BF/PPM	3 830	3 835	548	258	658	0	658
Tijdelijke regeling subsidie tankstations	0	2	0	0	0	0	0

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Verplichtingen

Verplichting kapitaalstorting TenneT (+ € 600 mln.)

Als landelijk netbeheerder heeft Tennet de wettelijke taak om onder meer het landelijk hoogspanningsnet te onderhouden en daar waar nodig uit te breiden en te verzwaren. Voor het uitvoeren van de investeringsagenda in Nederland en om de huidige credit rating te behouden was een aanvulling van het eigen vermogen van Tennet noodzakelijk. Hiertoe is een verplichting van € 600 mln. aangegaan.

Meerjarenverplichting aan ING (+ € 131,2 mln.)

In 2009 is de Staat een Illiquid Assets Back-up Facility overeengekomen met ING. Als gevolg daarvan is er voor de Staat een meerjaren betalingsverplichting aan ING ontstaan. Deze verplichting is toegenomen door de verplichting tot het betalen van een management fee en rentevergoeding over 2011. Daarnaast is de omvang van de verplichting in euro toegenomen door de depreciatie van de euro ten opzichte van de dollar in 2011. De totale betalingsverplichting aan ING is ultimo 2011 afgenomen tot ongeveer € 10,3 mld. (zie saldibalans).

Garanties en vrijwaringen (- € 49,1 mln.)

Van de nog openstaande verplichtingen die voortvloeien uit garanties en vrijwaringen die in het kader van het beheer of na de verkoop van deelnemingen zijn afgegeven, is in 2011 € 49,1 miljoen komen te vervallen. Dit is het gevolg van de aflossing die de NS heeft gedaan op de leningen die onder Eurofima uitstaan en waarvoor Financiën garant staat.

Overige verplichtingen (- € 292,4 mln.)

Deze mutatie wordt voornamelijk verklaard door de post «verrekening RFS». Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de uitgaven.

Uitgaven

Kapitaalstorting Tennet (+ € 300 mln.)

De kapitaaluitbreiding van Tennet is in totaal € 600 mln. De uitbreiding wordt in twee tranches uitbetaald, waarbij de eerste tranche in 2011 is voldaan.

Beleidsartikelen

Kasschuif tweede herkapitalisatie ABN AMRO (– € 302 mln.)

De kasschuif ziet op het restant van de post «verrekening RFS», waarvoor in het kapitaalplan een bedrag was gereserveerd ter waarde van € 740 mln. Aangezien de verrekening met RFS heeft plaatsgevonden en de Z-share voor 100% gekapitaliseerd is, worden de geraamde middelen niet meer uitgegeven. De € 302 mln. is daarmee komen te vervallen.

Funding fee (+ € 264,2 mln.)

De funding fee is hoger dan geraamd in de begroting voor 2011. Dit komt door de hogere ontvangsten op de IABF (zie toelichting bij de ontvangsten) en doordat elke dollar die binnenkomt, gebruikt wordt om (versneld) te voldoen aan de verplichting aan ING.

Management fee (– 5,2 mln.)

De wisselkoers op moment dat de management fee is betaald was hoger dan de gebruikte rekenkoers (de waarde van één euro uitgedrukt in dollars). Hierdoor is de management fee lager uitgevallen.

Regeling Bijzondere Financiering (– € 1,6 mln.)

Onder de regeling BF staan nog een paar kredieten uit. In 2011 hebben deze kredieten niet tot een schade geleid.

Uitvoeringskosten staatsdeelnemingen (+ € 8,8 mln.)

De hogere uitgaven zien ten eerste op de uitbetaling van een claim in verband met een garantie die ten tijde van de verkoop van 2/3 van de aandelen in Connexion door de Staat is afgegeven. Ten tweede zien de hogere uitgaven op de (bruto) kosten voor NLF1.

Ontvangsten

Opbrengst onttrekking vermogenstitels (+ € 9 mln.)

Twinning is een staatsdeelneming in afbeheer. Door de verkoop van een aantal participaties beschikte Twinning over overvloedige financiële middelen. Deze heeft Twinning in de vorm van een superdividend aan de Staat uitgekeerd.

Dividend staatsdeelnemingen (+ € 156,2 mln.)

Het van de staatsdeelnemingen ontvangen dividend viel mee. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door hogere dan verwachte dividenden van de Gasunie, BNG en Schiphol.

Afdrachten staatsloterij (+ € 12,4 mln.)

De meevaller is veroorzaakt door een hoger dan verwachte restafdracht.

Winstafdracht DNB (– € 153,7 mln.)

De winstafdracht door DNB valt lager uit dan geraamd. De reden hiervoor is dat DNB vanwege de toename van de balansbrede risico's heeft besloten om over het boekjaar 2011 geen interim-dividend uit te keren.

Opbrengst verkoop vermogenstitels (+ € 0,15 mln.)

Eind 2006 heeft de Staat haar belang in het Archeologisch Diensten-centrum (ADC) afgestoten. Bij deze verkoop is een earn out regeling (= mogelijkheid tot extra opbrengst) afgesproken. In 2011 heeft ADC onder de earn out regeling een bedrag van circa € 0,1 mln. uitgekeerd aan de Staat.

Beleidsartikelen

Dividend financiële instellingen (+ € 216,2 mln.)

Dit betreft enerzijds het door ABN AMRO en ABN AMRO Preferred Investments uitgekeerde interim-dividend. Anderzijds betreft het de door de aandeelhouders van RFS (de Staat, RBS en Banco Santander) uitgekeerde kapitaalsurplus in RFS.

Aflossing securities Aegon en ING en repurchase fee (+ € 5,25 mld.)

Aegon heeft voor € 1,5 miljard aan securities teruggekocht en daarbovenop een premie betaald van € 750 miljoen. ING heeft voor € 2 miljard aan securities teruggekocht en daarbovenop een premie betaald van € 1 miljard en opgelopen interest van € 472 000.

Terug te vorderen uitvoeringskosten staatsdeelnemingen (+ € 4,8 mln.)

In 2011 zijn er advieskosten doorbelast die samenhangen met de inhuur van externen vanwege de crisisgerelateerde maatregelen.

Portefeuille ontvangsten (+ € 295,3 mln.)

De ontvangsten uit de portefeuille zijn in 2011 hoger dan geraamd in de begroting 2011. Dit is het gevolg van vervroegde aflossingen van de huizenbezitters op de hypotheek.

Garantie fee (– € 10,7 mln.)

De wisselkoers op moment dat de garantie fee is ontvangen was hoger dan de gebruikte rekenkoers (de waarde van één euro uitgedrukt in dollars). Hierdoor is de garantie fee lager uitgevallen.

Additionele betalingen (– € 16,0 mln. en – € 9,6 mln.)

De additionele betalingen vallen iets lager uit dan geraamd in de begroting van 2011. Ook dit komt doordat de gebruikte rekenkoers lager was dan de gemiddelde wisselkoers op moment van ontvangst.

Regeling BF (+ € 0,7 mln.)

Onder de regeling BF staan nog een aantal kredieten uit. Over deze kredieten is provisie uitgekeerd aan de Staat.

4.3.2 Operationele doelstellingen

4.3.2.1 Operationele doelstelling 1: Aangaan, beheer en afstoten van staatsdeelnemingen in lijn met bedrijfseconomische principes en met het oog op het verantwoord behartigen van publieke belangen.

Doelbereiking

In 2011 zijn een aantal accenten gelegd. Er is veel aandacht uitgegaan naar het beoordelen van investeringsvoorstellen van een aantal staatsdeelnemingen. Conform de statuten van de ondernemingen dienen investeringen die boven een vooraf vastgestelde drempelwaarde liggen ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de algemene vergadering van aandeelhouders, in casu de minister van Financiën. De investeringsvoorstellen worden onder meer beoordeeld op nut en noodzaak en op de financiële implicaties voor de onderneming en de aandeelhouder.

Ultimo 2011 is met 93%¹ van de staatsdeelnemingen overeenstemming bereikt over een nieuw beloningsbeleid. Hierdoor is over de hele linie van de portefeuille van staatsdeelnemingen een forse matiging van bestuurdersbeloningen gerealiseerd.

Net als in 2010 is ook dit jaar een «Jaarverslag Beheer staatsdeelnemingen»² uitgebracht. Dit verslag gaat in den brede in op het beheer van

¹ Thales en KLM zijn niet opgenomen in het beloningskader vanwege het geringe belang dat de staat heeft in de deelnemingen en dientengevolge de beperkte zeggenschap. Hiernaast opereren de deelnemingen in een volledig commerciële omgeving, waardoor vergelijking met genormeerde topinkomens uit de (semi)publieke sector minder voor de hand ligt.

² Kamerstukken II 2011/12, 28 165, nr. 131.

Beleidsartikelen

de staatsdeelnemingen in het jaar 2010. De ontwikkelingen worden beschreven aan de hand van de pijlers uit het deelnemingenbeleid. Daarnaast wordt het jaar 2010 per staatsdeelneming geëvalueerd.

Meetbare gegevens

De minister van Financiën beoordeelt periodiek of staatsaandeelhouder- schap nog steeds noodzakelijk is. De samenstelling van de portefeuille kan veranderen indien een rol voor de Staat als aandeelhouder minder voor de hand ligt of zelfs niet meer wenselijk wordt geacht. Dat zou aanleiding kunnen zijn om op termijn het afstoten van een belang te overwegen. De staatssecretaris van het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft in maart 2011 aan de Kamer gemeld dat het kabinet geen rol meer ziet voor de Staat als aandeelhouder in Holland Casino en de Staatsloterij¹. Voordat privatisering kan plaatsvinden, dient echter wel het regelgevend kader voor de marktordening te worden ingevuld, teneinde het publiek belang adequaat te kunnen borgen. Het ministerie van Veiligheid en Justitie is belast met de herziening van de voorwaarden van de concessieverlening.

Medio 2011 is ook middels het Energierapport aan de Kamer gemeld dat onderzoek wordt gedaan naar minderheidsprivatiseringen bij Tennet en Gasunie². Een minderheidsprivatisering maakt kruiselingse participaties over de grens beter mogelijk en is interessant gezien de toenemende financieringsbehoefte van de ondernemingen, die voortkomt uit hun uitgebreide investeringsagenda. In de situatie van eventuele minderheidsprivatiseringen moet worden beoordeeld of een kleiner belang leidt tot ongewenste vermindering van de zeggenschap van de Staat als aandeelhouder. Ook moet in ogenschouw worden genomen dat de Staat na een minderheidsprivatisering rekening moet houden met de positie van minderheidsaandeelhouders.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

kengetal ¹	2007	2008	2009	2010	Streef- waarde 2011	2011
– % deelnemingen dat de Corporate Governance Code «comply or explain» toepast	86	85	88	94 ²	100	88
– % van deelnemingen dat minimaal een C-rating heeft conform de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	90	88
– % deelnemingen waarvan het beloningsbeleid conform de methodiek ³ is vastgesteld	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	90	93
– % van deelnemingen met dividend pay-out ratio ⁴ van ten minste 40%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	70	47
– % van deelnemingen met een minimum return on equity (RoE) van 8%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	60	47

¹ Deelnemingen met volwaardige bedrijfsactiviteiten en waarvan het aandeelhouderschap in het beheer is van de minister van Financiën zijn meegenomen in de kengetallen. Voor beloningsbeleid zijn Thales en KLM buiten beschouwing gelaten vanwege de beperkte toepasbaarheid van de methodiek.

² In 2010 werd een andere wijze van meting gebruikt waardoor het percentage hoger uitviel. Per 2011 is de meting van de streefwaarde gewijzigd.

³ Kamerstukken II 2008/09, 28 479, nr. 39

⁴ Niet voor alle staatsdeelnemingen geldt een uitbetaling van dividend middels een vooraf vastgesteld dividend pay-out ratio.

Bron: Jaarverslagen en statuten van de ondernemingen uit de huidige portefeuille staatsdeelnemingen (exclusief verworven financiële deelnemingen naar aanleiding van de kredietcrisis)

¹ Kamerstukken II 2010/11, 24 557, nr. 124.

² Kamerstukken II 2010/11, 31 510, nr. 45.

De meetbare indicatoren 2 t/m 5 zijn voor het eerst in de ontwerpbe-groting 2011 opgenomen. Deze zijn representatief voor het publieke karakter en de bedrijfseconomische principes die gehanteerd worden bij het uitoefenen van het aandeelhouderschap. Ten behoeve van de realisatiecijfers over 2011 wordt gekeken naar de realisaties die samen-hangen met het verslagjaar/boekjaar 2010 van de staatsdeelnemingen. Immers, er kan niet op 2011 worden teruggeblikt zonder de officiële jaarrekeningen en jaarverslagen over 2011.

Er zijn twee indicatoren die toelichting behoeven vanwege de significante afwijking van de streefwaarde.

Het minimum rendement op eigen vermogen dat als streefwaarde is opgenomen wordt niet door 60% van de staatsdeelnemingen gerealiseerd, maar slechts door 47% van de staatsdeelnemingen. Dit heeft een drietal oorzaken. Ten eerste wordt het veroorzaakt doordat een aantal staatsdeelnemingen een grote investeringsagenda heeft, waarbij de rendementen pas over een aantal jaren worden gerealiseerd. Ten tweede is er in sommige gevallen vanwege ongunstige marktomstandigheden sprake van tegenvallende resultaten. Tenslotte zijn er staatsdeelnemingen die een gereguleerd rendement hebben, dat lager ligt dan 8%. De uiteindelijk gerealiseerde pay-out ratio hangt veelal samen met het rendement. De staatsdeelneming dient namelijk niet door financiële key ratio's te zakken, die de continuïteit van de staatsdeelneming in gevaar zouden kunnen brengen. De pay out-ratio kan daarom soms lager liggen dan als norm wordt gehanteerd binnen het staatsdeelnemingenbeleid. De overige indicatoren werden wel behaald of liggen heel dicht bij de streefwaarde.

4.3.2.2. Operationele doelstelling 2: Het binnen budget, op tijd en met de gewenste kwaliteit realiseren van publieke transacties, met name investeringsprojecten, die in samenwerking met de markt worden verwezenlijkt

Doelbereiking

Naast de meer traditionele rol van bewaken van de uitgaven en ontvangsten van de staat, adviseert de minister van Financiën bij complexe investeringsprojecten en financiële transacties waarvoor andere beleidsdepartementen primair verantwoordelijk zijn. Financiën adviseert hoe geld en middelen kunnen worden ingezet zodat publieke doelen worden bereikt met de gewenste kwaliteit, binnen budget, op tijd en met goede beheersing van de risico's. In 2011 heeft Financiën meegewerkt aan het realiseren van een efficiëntere en effectievere organisatie binnen het sourcingprogramma Defensie door sourcingafwegingen en -trajecten te faciliteren. In het programma Compacte Rijksdienst heeft Financiën het gebruik van business cases geïntroduceerd om vooraf de mogelijke financiële resultaten inzichtelijk te maken, waarmee tevens een bijdrage wordt geleverd aan het verbeteren van de projectbeheersing. Ook is in 2011 onderzoek verricht naar de vraag of publiek-private samenwerkingsvormen een bijdrage kunnen leveren aan een doelmatige realisatie van windenergie op zee.

Advisering over complexe financiële transacties betrof onder andere het verdelen van schaarse vergunningen, zoals het veilen van telecomfrequenties, het verlenen van radiofrequenties en het verstrekken van vergunningen voor online gaming. Tenslotte valt het Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB) onder de verantwoordelijkheid van de minister van Financiën, waarbij wordt gestuurd op het vastgesteld

financieel kader. Het streven naar een bedrijfseconomisch doelmatig handelen in vastgoed door het Rijk komt terug in de algemene doelstelling en operationele doelstellingen 1 en 2 van artikel 7.

Naast het toezien en adviseren bij deze complexe projecten is ingezet op het verder implementeren van DBFM(O) bij wegen en gebouwen van het Rijk. De minister van Financiën is verantwoordelijk voor het algemene DBFM(O) beleid, de coördinatie van dat beleid inclusief een goede kennisdeling en ziet erop toe dat het beleid goed wordt toegepast. Met de komst van het kabinet Rutte, is in 2011 de kabinetsvisie op DBFM(O) opnieuw geformuleerd. Het kabinet wil de voordelen van DBFM(O) optimaal benutten en DBFM(O) bij zoveel mogelijk projecten toepassen. In principe zal het Rijk voor DBFM(O) kiezen indien dit meerwaarde oplevert. Bij de decentrale sectoren (zorg, scholen en infrastructuurprojecten van decentrale overheden) is vastgesteld dat decentrale partijen zelf verantwoordelijk zijn of zij DBFM(O) willen toepassen en de vruchten daarvan willen plukken. Het Rijk, waaronder de Rijkswaterstaat, de Rijksgebouwendienst en het ministerie van Financiën, is desgewenst bereid om decentrale partijen hierbij te faciliteren door barrières voor DBFM(O) weg te nemen alsmede door kennis en expertise ter beschikking te stellen. Het loket «PPSupport» zal hiervoor het contactpunt vormen.

Meetbare gegevens

Voor wat betreft de toepassing bij uitvoering (de zogenoemde «Design-Build-Finance-Maintain-Operate» DBFMO-contracten) is het aantal goed toegepaste PPC's een indicator. Een Public Private Comparator (PPC) bevat een kostenvergelijking, waarbij een project in een DBFM(O)-variant wordt vergeleken met hetzelfde project in een traditionele variant. Een PPC biedt basis voor de besluitvorming over de DBFM(O)-variant van een project. In de PPS-code Rijksoverheid 2008 is vastgelegd dat voor alle voorgenomen investeringen in Rijksgebouwen (nieuwbouw of renovatie) boven € 25 mln. en Rijksinfrastructuur boven de € 60 mln. PPC's worden uitgevoerd. Daarmee is het aantal uitgevoerde PPC's afhankelijk van het aantal voorgenomen investeringen.

Onderstaande indicator is met de ontwerpbegroting 2011 uitgebreid. Buitenom het aantal uitgevoerde ppc's, wordt in het jaarverslag 2011 ook getoond hoe vaak gekozen wordt voor DBFM(O) bij een positieve ppc toets. De verantwoordelijkheid voor de beslissing om volgens pps (DBFMO) aan te besteden, ligt bij de vakdepartementen en, bij gebouwbonden pps, tevens bij de cliënten van de Rijksgebouwendienst. De vakdepartementen dragen de primaire verantwoordelijkheid voor het welslagen van de projecten en dus voor het behalen van doelstellingen van bedrijfseconomische efficiëntie en doelmatigheid.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Overzicht uitgevoerde PPC's en DBFM(O)-projecten					
Type Onderzoek	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
I&M-infra					
Uitgevoerde ppc's	5	3	5	6	7
PPC's met meerwaarde DBFM(O)	2	1	5	4	7
• Gekozen voor DBFM(O)	1	1	1	0	1
• Besluit nog nemen	1	0	2	2	6
• Gekozen voor niet DBFM(O)-contract	0	0	2	2	0
BZK-Rijksgebouwendienst					
Uitgevoerde ppc's	5	3	3	2	3
PPC's met meerwaarde DBFM(O)	3	2	3	2	2
• Gekozen voor DBFM(O)	3	2	2	2	2
• Besluit nog nemen	0	0	0	0	0
• Gekozen voor niet DBFM(O)-contract	0	0	1	0	0
Defensie					
Uitgevoerde ppc's	0	1	0	0	0
PPC's met meerwaarde DBFM(O)	0	1	0	0	0
• Gekozen voor DBFM(O)	0	1	0	0	0
• Besluit nog nemen	0	0	0	0	0
• Gekozen voor niet DBFM(O)-contract	0	0	0	0	0
Scholen					
Uitgevoerde ppc's	0	1	1	2	0
PPC's met meerwaarde DBFM(O)	0	1	1	1	0
• Gekozen voor DBFM(O)	0	0	0	0	0
– • Besluit nog nemen	0	0	0	1	0
• Gekozen voor niet DBFM(O)-contract	0	1	1	0	0
Zorg					
Uitgevoerde ppc's	0	0	0	0	0
PPC's met meerwaarde DBFM(O)	0	0	0	0	0
• Gekozen voor DBFM(O)	0	0	0	0	0
• Besluit nog nemen	0	0	0	0	0
• Gekozen voor niet DBFM(O)-contract	0	0	0	0	0
Decentrale overheden					
Uitgevoerde ppc's	0	0	0	0	3
PPC's met meerwaarde DBFM(O)	0	0	0	0	3
• Gekozen voor DBFM(O)	0	0	0	0	0
• Besluit nog nemen	0	0	0	0	3
• Gekozen voor niet DBFM(O)-contract	0	0	0	0	0

¹ Voor de sectoren scholen, zorg en decentrale overheden zijn de cijfers tot maart 2011.

Bron: Vakdepartementen. Vakdepartementen geven aan als ze een PPC hebben uitgevoerd en wat de uitkomst is. Op basis van deze informatie is de tabel tot stand gekomen.

4.3.2.3 Operationele doelstelling 3: Het beheren/verbeteren van de duurzame waarde en het afstoten dan wel afwikkelen van de tijdelijke overheidsinvesteringen in de gesteunde en overgenomen financiële instellingen

Doelbereiking

In 2011 zijn de aandelen van de financiële instellingen (ABN AMRO Group NV, ASR Nederland NV en ABN AMRO Preferred Investments BV), die tijdens de kredietcrisis zijn aangegaan en nog in directe handen van de staat waren, overgedragen aan de Stichting Administratiekantoor Beheer Financiële Instellingen (NLFI) tegen uitgifte van certificaten in het kapitaal van de onderneming (Wet van 19 mei 2011 houdende Wet stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen).¹ Deze overdracht, die

¹ Kamerstukken II 2010/11, 32 613, nr. 3.

Beleidsartikelen

bij wet is geregeld, vond plaats op verzoek van de Tweede Kamer en beoogt de politieke invloed op het aandeelhouderschap te minimaliseren. NLFI is vanaf 29 september 2011 verantwoordelijk voor het beheer van de aandelen in de financiële instellingen. De minister van Financiën heeft een aantal belangrijke bevoegdheden t.a.v. besluiten van NLFI. Deze zijn vastgelegd in de wet en de statuten. NLFI draagt de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen en implementeren van een financieel gezonde beheerstrategie. Daarnaast ontwikkelt NLFI de exitstrategie voor deze deelnemingen, welke indien de minister dat wenst ook kan worden uitgevoerd door NLFI. Het belang dat de Staat heeft in RFS Holdings B.V. is nog niet overgedragen wachtende onderzoek naar mogelijke verplichtingen met betrekking tot de overdracht. Wachtende de overdracht worden de aandelen beheerd door NLFI.

In 2011 heeft ING € 2 miljard afgelost en daar bovenop een premie van € 1 miljard betaald. ING heeft te kennen gegeven de Staat zo snel mogelijk volledig te willen terugbetalen, maar dit gezien de aanhoudende crisis in de eurozone voorzichtig te willen benaderen.

In 2011 heeft AEGON het laatste deel van de steun afgelost die het bedrijf eind 2008 van de Staat heeft gekregen. Hiermee is AEGON de eerste van de financiële instellingen die de staatssteun geheel heeft afbetaald.

Meetbare gegevens

De uitkomst bij de indicatoren sluit aan bij de gestelde doelstellingen:

Prestatie-indicator		2007 t/m 2010	Streefwaarde 2011	2011
De deelneming past de Corporate Governance Code «comply or explain» toe	ABN AMRO:	nvt	Ja	Ja
	ASR:	nvt	Ja	Ja
De deelneming heeft minimaal een C-rating conform de maatstaven van het Global Reporting Initiative (GRI)	ABN AMRO:	nvt	Nee	Ja
	ASR:	nvt	Ja	Ja
Voor de deelneming is een nieuw en duurzaam beloningsbeleid vastgesteld	ABN AMRO:	nvt	Ja	Ja
	ASR:	nvt	Ja	Ja
De deelneming hanteert een pay-out ratio van ten minste 40%	ABN AMRO:	nvt	Ja	Nee
	ASR:	nvt	Ja	Nee

Bron: jaarverslagen en statuten van de door de kredietcrisis verworven financiële deelnemingen

ASR heeft in 2011 over het boekjaar 2010 geen dividend aan de Staat uitgekeerd. Ook ABN AMRO heeft in 2011 over het boekjaar 2010 geen dividend aan de Staat uitgekeerd. ABN AMRO heeft daarentegen in 2011 wel een interim-dividend van € 200 miljoen uitgekeerd.

4.3.2.4 Operationele doelstelling 4: Behalen van een zo optimaal mogelijk financieel resultaat voor de illiquid Asset Back-up Faciliteit binnen de contractvoorwaarden en onder aanvaardbaar risico

Bij elke doelstelling worden zogenaamde prestatie-indicatoren opgenomen. Dit zijn meetbare gegevens die inzicht geven in de mate van doelbereiking binnen de verantwoordelijkheid van Financiën.

Soms is het niet mogelijk om indicatoren op te nemen wanneer bijvoorbeeld Financiën niet één op één de uitkomst van het beleid kan beïnvloeden, zoals ook bij de IABF. Wanneer het niet mogelijk is om een prestatie-indicator of kengetal op te nemen, wordt dit bij de desbetref-

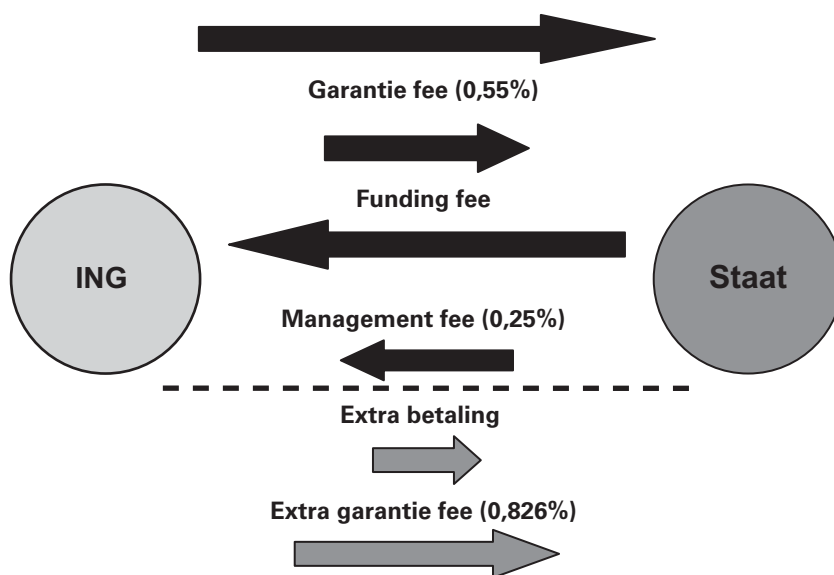
fende operationele doelstelling uitgelegd. Voor de IABF is daarom bepaald dat na afloop van elk jaar (ex post) het resultaat op de transactie zal worden verantwoord.

Doelbereiking

De IABF is één van de kredietcrisismaatregelen. Begin 2009 hebben de Staat en ING Groep N.V. (ING) overeenstemming bereikt over een back-up faciliteit (IABF) die betrekking heeft op de gesecuritiseerde Amerikaanse hypothekenportefeuille van ING (de Alt-A portefeuille).¹

De transactie bestaat uit zes kasstromen (figuur 1). In de transactie was initieel sprake van vier kasstromen. De Staat heeft 80% van het risico op de Alt-A portefeuille overgenomen en ontvangt van ING 80% van alle kasstromen die binnenkomen op de portefeuille. Daarnaast ontvangt de Staat een garantiefee. De Staat betaalt een funding fee en een management fee aan ING. Later is een additionele betaling overeengekomen tussen de Staat en ING, waardoor twee extra kasstromen zijn toegevoegd.² De extra betalingen komen overeen met een verhoging van de garantiefee met 0,826 procentpunt en een verlaging van de funding fee met 0,5 procentpunt. De management fee en de (extra) garantie fee worden jaarlijks berekend over de resterende omvang van de portefeuille.

Figuur 1: kasstromen Illiquid Assets Back-up Facility
Kasstromen uit portefeuille

In juni 2011 heeft ING de verkoop van ING Direct US aangekondigd. De Tweede Kamer is reeds geïnformeerd over de gevolgen van de verkoop van ING Direct US voor de IABF³. De verkoop heeft uiteindelijk in januari 2012 doorgang gevonden. Als gevolg van de verkoop en de afspraken die gemaakt zijn om de IABF over te brengen van ING Direct US naar ING Bank N.V. zal de Staat een vergoeding van ING ontvangen. De vergoeding ziet op het omzetten van de kasstromen naar een verhandelbare lening die in de repo kan worden gebruikt. Met ingang van 2012 zal daarom het aantal kasstromen met één worden uitgebreid. Dit zal tot uiting komen in de volgende supplettoire begroting.

¹ Kamerstukken II 2008/09, 31 371, nr. 95.
² Kamerstukken II 2009/10, 31 371, nr. 273.
³ Kamerstukken II 2010/11, 31 371, nr. 362.

Beleidsartikelen

Voorafgaand aan het tot stand komen van de transactie is de portefeuille geanalyseerd. Op basis daarvan is de prijs bepaald. In 2010 is het verwachte resultaat (vooruitkijkend) op de transactie geanalyseerd.¹ Daarbij is rekening gehouden met de meest recente ontwikkelingen en inzichten. Het uiteindelijke resultaat op de transactie zal pas na afloop bekend zijn. Contractueel is dit na ca. 40 jaar. Tot die tijd kunnen met behulp van een aantal kerncijfers de ontwikkeling van de gerealiseerde resultaten worden gevolgd (terugkijkend).

Meetbare gegevens

In tabel 1 zijn de omvang de zes kasstromen uit de transactie in 2010 en 2011 weergegeven.

Tabel 1: kasstromen 2010 en 2011		
In mln. €	2010	2011
Totaal uitgaven		
1. Funding fee	4 345	3 242
2. Management fee	47	39
	4 392	3 281
Totaal ontvangsten		
3. Portefeuille ontvangsten	4 058	3 012
4. Garantie fee	103	85
5. Additionele garantie fee	154	128
6. Additionele fee	77	55
	4 392	3 281
Saldo	0	0

Het kasstromen overzicht laat zien dat elke US dollar (in de tabel zijn dollars omgerekend naar euro's) die uit de portefeuille of als fee is binnengekomen in 2010 en 2011 ook weer is terugbetaald aan ING. De kasstromen geven beperkt inzicht in de resultaten op de IABF. Een balans en resultaat gebaseerd op een bedrijfseconomische benadering geeft meer inzicht.

Door (vervroegde) aflossingen en afboekingen (verliezen) is de omvang van de RMBS portefeuille in 2011 teruggelopen met ca. \$ 3,7 mld. van \$ 21,5 mld. (€ 16,1 mld.) tot \$ 17,8 mld. (€ 13,8 mld.). De dollars die zijn binnengekomen zijn gebruikt om (versneld) te voldoen aan de verplichting aan ING. Als gevolg daarvan is de gegarandeerde waarde in 2011 teruggelopen met ca. \$ 4,1 mld. van \$ 17,1 mld. (€ 12,8 mld.) tot \$ 13,0 mld. (€ 10,1 mld.) per ultimo 2011. De cijfers in euro en de voor omrekening gebruikte wisselkoersen zijn terug te vinden in tabel 2.

¹ Kamerstukken II 2010/11, 31 371, nr. 353.

Tabel 2: openingsbalans en balans ultimo 2009, 2010 en 2011 in € mln.					
Balans per	31-12-2010	31-12-2011	Balans per	31-12-2010	31-12-2011
RMBS portefeuille	16 085	13 751	Guaranteed Value (GV)	12 761	10 055
Kas (\$-rekening)	0	0	Buffer in de transactie	2 728	3 432
Te ontvangen RMBS hoofdsom	291	183	Te betalen GV	323	209
Te ontvangen RMBS interest	48	39	Te betalen funding fee	22	17
Te ontvangen rente	6	4	Resultaat	596	263
Totaal activa	16 429	13 976	Totaal passiva	16 429	13 976
Eurodollar koers	1,3362	1,2939	Eurodollar koers	1,3362	1,2939

In tabel 2 staan ook nog enkele posten vermeld die reeds zijn verwerkt in de resultaten voor 2011, maar per 31-12-2011 nog niet zijn ontvangen van ING of nog niet zijn betaald aan ING.

Balans en relatie met de saldibalans

De saldibalans in bijlage C van het jaarverslag vermeldt de resterende meerjaren betalingsverplichting per ultimo 2011. De meerjaren verplichting (€ 10,26 mld.) is opgebouwd uit de gegarandeerde waarde ultimo 2011 (€ 10,06 mld.) plus een verplichting van de Staat aan ING die begin 2012 is voldaan, maar betrekking heeft op december 2011 (€ 0,2 mld.). De verplichting luidt in US dollar en wordt omgerekend naar euro met de ECB referentiekosten.

De saldibalans in bijlage C vermeldt ook de omvang van de Alt-A portefeuille die tegenover de verplichting aan ING staat. De omvang van de Alt-A portefeuille luidt in US dollar en wordt omgerekend naar euro met de ECB referentiekosten. De nominale omvang van dat deel van de Alt-A portefeuille waarvoor de Staat risico's heeft overgenomen bedroeg € 13,75 mld. per ultimo 2011. Het op de saldibalans vermelde bedrag (€ 13,93 mld.) omvat daarnaast een deel van de portefeuille-ontvangsten die in december 2011 door ING zijn ontvangen, maar pas in januari 2012 zijn betaald aan de Staat (€ 0,18 mld.).

Buffer in de transactie

In tabel 3 is de omvang van de buffer in de transactie zichtbaar. De buffer in de transactie is sinds het aangaan van de transactie toegenomen van 10% tot 26,9% van de nominale omvang van de portefeuille per ultimo 2011. Dit is inclusief het resultaat over 2011.

De buffer neemt jaarlijks toe met de omvang van het resultaat. In 2010 was er sprake van een positief resultaat van € 596 mln. en in 2011 was het resultaat € 263 mln. Het verschil van € 333 mln. wordt veroorzaakt door minder ontvangen fees als gevolg van een dalende portefeuille en oplopende verliezen.

Als er sprake is van een negatief resultaat, bijvoorbeeld door forse verliezen op de portefeuille, daalt de omvang van de buffer in absolute zin. Relatief gezien zal de groei van de buffer dan stagneren of afnemen. De toename in de buffer is gevolg van het financieringsvoordeel, het netto resultaat op de fees en doordat de verliezen beperkt zijn gebleven. Tabel 3 illustreert dit.

Tabel 3: ontwikkeling van de buffer in de transactie	
Oorspronkelijke omvang van de buffer 26-01-2009	10,0%
Toename door financieringsvoordeel	1,8%
Toename door netto resultaat op de fees	0,4%
Toename buffer doordat verliezen beperkt zijn	1,8%
Omvang van de buffer 31-12-2009	14,0%
Toename door financieringsvoordeel	2,7%
Toename door netto resultaat op de fees	1,3%
Toename buffer doordat verliezen beperkt zijn	2,7%
Omvang van de buffer 31-12-2010	20,7%
Toename door financieringsvoordeel	2,6%
Toename door netto resultaat op de fees	1,3%
Toename buffer doordat verliezen beperkt zijn	2,3%
Omvang van de buffer 31-12-2011	26,9%

Het financieringsvoordeel in 2011 is nagenoeg gelijk als in 2010. Dit komt door het effect van de additionele betaling die overeenkomt met een verlaging van de funding fee. Deze additionele betaling is eind 2009 overeengekomen en heeft daardoor in zowel 2010 als in 2011 effect, maar heeft slechts beperkt effect gehad in 2009. Daarnaast is ook het effect van de lagere financieringskosten zichtbaar. De verplichting aan ING neemt versneld af doordat elke dollar die binnenkomt weer wordt terugbetaald aan ING. De omvang van de financieringskosten neemt daardoor sneller af dan de omvang van de renteontvangsten uit de portefeuille.

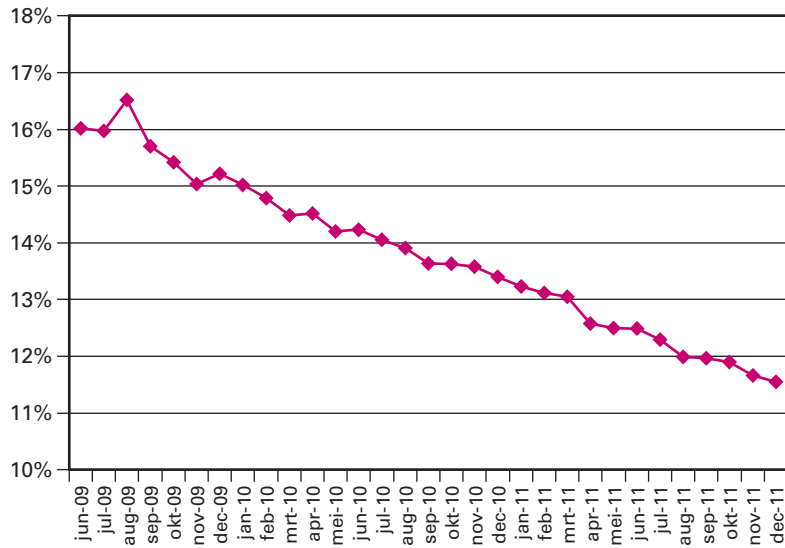
De toename van de buffer als gevolg van het netto resultaat op de fees is in 2011 gelijk aan die in 2010. De additionele betaling die overeenkomt met een verhoging van de garantiefes, die eveneens eind 2009 is overeengekomen, heeft in 2010 voor het eerst effect gehad en dit werkt door in 2011.

Doordat de buffer in 2010 is gestegen, kunnen daarmee in 2011 meer verliezen worden opgevangen. De verliezen op de portefeuille nemen weliswaar toe (zie later in dit verslag), maar blijven ook in 2011 nog achter ten opzichte van de omvang van de buffer. Hierdoor stijgt de buffer in de transactie in 2011 vooralsnog verder.

Buffer in de obligaties

Naast de buffer in de transactie is er ook sprake van een buffer in de obligaties, de zogenaamde credit enhancement. Het merendeel van de obligaties in de portefeuille kent door hun kwaliteit een buffer. De gemiddelde credit enhancement in de portefeuille is in 2011 verder afgenomen en bedraagt nu ca. 11,55 (zie figuur 2). De credit enhancement geeft aan hoe groot de bescherming is tegen verliezen op de onderliggende hypothekenpool doordat deze verliezen eerst worden opgevangen door «overcollateralization» of (houders van) obligaties met een lagere rating. Indien op een obligatie sprake is van een credit enhancement van 0 komen de eerstvolgende verliezen op de onderliggende hypothekenpool voor rekening van de houder(s) van die obligatie.

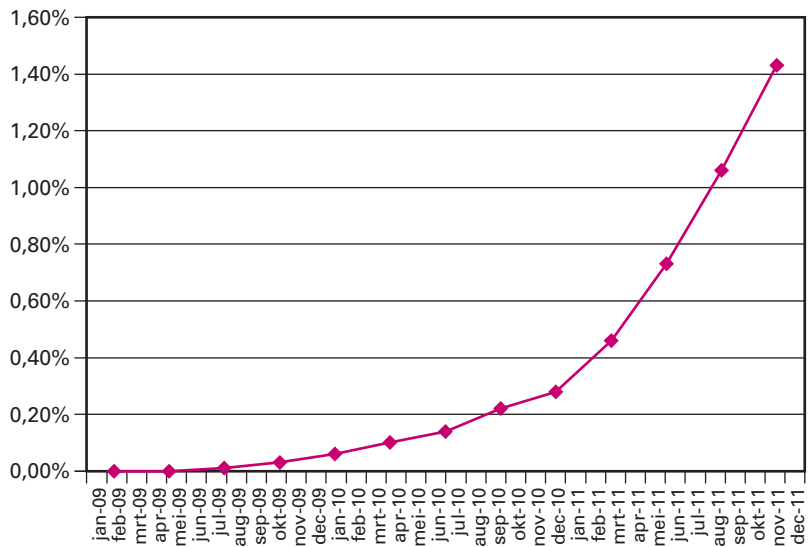
Figuur 2: gemiddelde credit enhancement

Ontwikkeling van de verliezen op de portefeuille

Als de gemiddelde credit enhancement in de portefeuille afneemt, zullen de verliezen die voor rekening van de Staat komen toenemen. Door toenemende verliezen zal in eerste instantie de buffer in de transactie dus minder hard stijgen of bij forse verliezen zelfs gaan afnemen. Dat de verliezen voor rekening van de Staat sneller toenemen is reeds zichtbaar in 2011 (zie figuur 3). Het totale verlies blijft vooralsnog beperkt tot ca. 1,4% van de oorspronkelijke omvang van de portefeuille. Tot op heden zijn de verliezen lager dan verondersteld was in de meest recente begroting van 2011, welke gebaseerd was op de meest recente analyse.

Figuur 3: cumulatief verlies (% van de oorspronkelijke omvang portefeuille)

4.3.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Type Onderzoek	Onderzoekonderwerp	AD of OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting Effectenonderzoek ex post Overig evaluatieon- derzoek	Kabinetsvisie DBFMO/PPS	OD2	2011	2011	Kamerstukken II 2010/11, 28 753, nr. 23

Toelichting tabel

In 2011 heeft de Tweede Kamer met de komst van het nieuwe kabinet gevraagd om de nieuwe kabinetsvisie op DBFMO. Deze is in maart 2011 aan de Tweede Kamer verzonden. De kabinetsvisie is gebaseerd op analyses van de ervaringen met DBFMO tot nu toe zowel op Rijksniveau als op decentraal niveau (bij onderwijshuisvesting, zorghuisvesting en infrastructuur van decentrale overheden). Grotendeels zijn deze ervaringen al verwoord in de DBFMO Voortgangsrapportages 2010, 2008, 2006 en eerdere rapportages. De bijlage bij de kabinetsvisie op DBFMO bevat de laatste stand van zaken ten aanzien van DBFMO. Bij het opstellen van de Ontwerpbegroting 2011 was dit evaluatieonderzoek nog niet voorzien, waardoor dit het onderzoek niet is aangekondigd in de begroting.

4.4 Internationale Financiële Betrekkingen

4.4.1 Algemene beleidsdoelstelling

Een financieel-economisch gezond en welvarend Europa en een evenwichtige internationale financieel-economische ontwikkeling.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

De onrust zoals deze in 2007 begon in de financiële sector, waaide in 2010 over naar de markten voor staatsobligaties. Ook het jaar 2011 bleef op Europees en internationaal vlak vol van uitdagingen.

Regeringen hebben naar aanleiding daarvan belangrijke maatregelen genomen ter versterking van de financiële stabiliteit. Mede door de Nederlandse inzet is op 14 en 15 maart 2011 door de Ecofin Raad overeenstemming bereikt over de zes governance voorstellen ter versterking van het Stabiliteits- en Groeipact, waaronder een procedure voor het adresseren van macro-economische onevenwichtigheden, het introduceren van een richtlijn die minimumeisen stelt aan de nationale begrotingsraamwerken van lidstaten en een concrete numerieke maatstaf voor gewenste schuldafname. Mede op aandringen van de Nederlandse regering zijn tijdens de Europese Raad van 8 en 9 december 2011 verdere substantiële stappen gezet op het gebied van preventie, die zullen worden vastgelegd in een internationale overeenkomst. De lidstaten (met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk) hebben zich op Europees niveau gecommitteerd aan het belang van een begrotingsevenwicht en zullen dit principe in nationale wetgeving omzetten. In lijn met de Kabinetsvisie op de toekomst van de Economische en Monetaire Unie is in 2011 besloten dat de besluitvorming in de correctieve arm van het Stabiliteits- en Groeipact voor eurolanden meer automatisch wordt.

Verder hebben de eurolanden in 2011 overeenstemming bereikt over het versterken van de slagkracht van het noodmechanisme EFSF door middel van het uitbreiden van het instrumentarium van het EFSF met secundaire opkopen, preventieve programma's en leningen aan lidstaten ten behoeve van de herkapitalisatie van banken, en het toepassen van leverage via een verzekeringsmodel en een Co Investment Fund waarin zowel private als publieke middelen bijeen komen. Daarnaast hebben de eurolanden akkoord bereikt over de opzet van het permanente noodmechanisme ESM. De regeringsleiders en staatshoofden van de eurozone hebben het voornemen verklaard om het ESM in juli 2012 inwerking te laten treden. Het ESM zal alleen financiële steun bieden aan eurolanden onder zeer strikte voorwaarden, vergelijkbaar met die van het IMF. Het IMF levert expertise op gebied van conditionaliteit en monitoring van de programma's en heeft financiële middelen beschikbaar gesteld. Tijdens de Europese Raad van 8 en 9 december 2011 is besloten extra middelen aan het IMF beschikbaar te stellen om zo de financiële slagkracht van het IMF verder te vergroten.

In 2011 werd bovendien overeenstemming bereikt over een steunprogramma voor Portugal van 78 miljard euro waarvan het EFSM, EFSF en het IMF ieder een derde aan steun zullen verstrekken. Naar aanleiding van de gewijzigde omstandigheden in Griekenland werd tijdens de Eurotop van 26 oktober 2011 een akkoord bereikt over de kernelementen van een nieuw steunprogramma.

Beleidsartikelen

Op de Eurozone top van 11 maart 2011 werd besloten om de rente op de Griekse bilaterale leningen te verlagen en werd besloten om de gemiddelde looptijd van de leningen aan Griekenland te verlengen. Tijdens de bijeenkomst van de staatshoofden en regeringsleiders van de eurozone van 21 juli 2011 werd een nieuw aanvullend steunprogramma voor Griekenland overeengekomen, waarbij ook werd afgesproken dat het IMF en de private sector een substantieel zullen bijdragen. Daarnaast werd afgesproken dat, ter verbetering van de schuldhoudbaarheid, en in de context van de bijdrage van de private sector, de toekomstige EFSF leningen aan Griekenland worden verstrekt tegen een lagere rente die in ieder geval de financieringskosten van het EFSF dekt. Toekomstige leningen uit het EFSF aan Griekenland zullen een looptijd kennen tussen 15 en 30 jaar. Ook de looptijd van de bilaterale leningen aan Griekenland werden verlengd. Ook kwam men overeen dat, zolang beide landen de programma's goed en volledig uitvoeren, Portugal en Ierland dezelfde leningvoorwaarden zullen genieten als de voorwaarden die Griekenland krijgt voor de toekomstige leningen uit het EFSF.

De extra financiering gaat, net als voorheen, gepaard met strikte condities en strikte monitoring. Aangezien een langere looptijd van kracht wordt, zal ook sprake zijn van langere en strikte monitoring ná de programmaperiode. Tenslotte werd besloten om het instrumentarium van het EFSF – en parallel daarmee het ESM – aan te passen om uitbreiding van de effecten van de eurocrisis tegen te gaan.

Het EFSF kan nu ook leningen aan landen verstrekken ten behoeve van het herkapitaliseren van banken, en kan het in uitzonderlijke omstandigheden interveniëren in de secundaire obligatiemarkt. Ook kan het EFSF een preventief programma opzetten voor lidstaten die aan condities voor een dergelijk programma voldoen en kan het interveniëren op de primaire obligatiemarkt. Daarnaast is tijdens de Eurotop van 26 oktober 2011 overeenstemming bereikt over twee leverage opties ter versterking van de slagkracht van het EFSF. Dit betreft enerzijds het verzekeringsmodel waarin een verzekering wordt aangeboden door een apart vehikel aan investeerders bij de uitgifte van een obligatie door een euroland. De tweede modaliteit betreft het bijeenbrengen van private en publieke middelen om de slagkracht van het EFSF te vergroten, door middel van een Co Investment Fund (CIF) dat op de primaire en secundaire markt obligaties kan opkopen.

Externe factoren

Het beleid van de EU en internationale financiële instellingen wordt bepaald door een groot aantal landen (waaronder Nederland) en externe financieel-economische ontwikkelingen. De invloed van Nederland op dit beleid is beperkt, omdat het behalen van de Nederlandse doelstellingen sterk afhankelijk is van die andere landen en van onvoorziene omstandigheden.

Meetbare gegevens

Kengetal (in %)	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Reële BBP Groei Eurogebied	3,0	0,4	-4,2	1,9	1,5
Reële BBP Groei Europese Unie	3,2	0,5	-4,2	2,0	1,6
Reële groei van de wereldeconomie	5,2	3,4	-0,7	5,1	4,0
Groei van het volume van de wereldhandel	7,2	4,1	-10,7	12,8	7,5

¹ Definitieve realisatiewaarden zijn nog niet vastgesteld.

Bron: DG ECFIN, Autumn Forecasts 2011.

Beleidsartikelen

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 4 Internationale financiële betrekkingen Bedragen x € 1 000							
Algemene beleidsdoelstelling: Een financieel-economisch gezond en welvarend Europa en een evenwichtige internationale financieel-economische ontwikkeling	Realisatie				Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil	
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	-1 020 432	27 954	16 632 437	40 452 217	91 240 416	3 404 311	87 836 105
Waarvan betalingsverplichtingen	358	322 532	2 764	4 708 053	730 004	605 266	124 738
Waarvan garantieverplichtingen:	-1 020 790	-294 578	16 629 673	35 744 164	90 510 412	2 799 045	87 711 367
Multilaterale ontwikkelingsbanken en -fondsen	-404 914	-572 203	2 779 025	238 464	303 696	225 600	78 096
EIB: overeenkomsten Lomé en Cotonou	0	-20 247	-39 650	38 654	828	0	828
DNB: IMF en kredietfaciliteiten BIS	-615 876	297 872	13 473 298	5 416 546	18 518 207	2 573 445	15 944 762
EU betalingssteun	0	0	417 000	1 232 500	-102 500	0	-102 500
Stabiliteitsmechanisme EU				2 946 000	-120 000	0	-120 000
Stabiliteitsmechanisme SPV (EFSF)				25 872 000	71 910 181	0	71 910 181
Uitgaven	141 864	118 634	98 151	1 307 545	2 286 737	1 989 774	296 963
Programma-uitgaven	139 350	115 662	95 370	1 304 504	2 284 106	1 987 205	296 901
<i>Doelstelling 1 Het bevorderen van een gezonde en stabiele monetaire en budgettaire ontwikkeling van de Europese Unie en haar lidstaten</i>							
Kapitaalstorting SPV (EFSF)				1 054	571	0	571
Lening Griekenland				1 247 553	1 946 259	1 705 000	241 259
<i>Doelstelling 2 Het bevorderen van effectiviteit en efficiency van internationale financiële instellingen (IFI's)</i>							
Instrument: deelneming multilaterale ontwikkelingsbanken en -fondsen	139 350	115 662	95 370	55 897	337 276	282 205	55 071
Apparaatsuitgaven	2 514	2 972	2 781	3 041	2 631	2 569	62
Ontvangsten	59 488	18 630	12 338	39 495	127 715	128 937	-1 222
<i>Doelstelling 1 Het bevorderen van een gezonde en stabiele monetaire en budgettaire ontwikkeling van de Europese Unie en haar lidstaten</i>							
Rente en servicefee lening Griekenland				29 884	114 634	119 316	-4 682
Aflossingen lening Griekenland				0	0	0	0
<i>Doelstelling 2 Het bevorderen van effectiviteit en efficiency van internationale financiële instellingen (IFI's)</i>							
Programma-ontvangsten	59 488	18 630	12 338	9 611	13 081	9 621	3 460

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Verplichtingen (+ € 87,8 mld.)

De verplichtingen die betrekking hebben op uitgaven worden bij de uitgave toegelicht.

Betalingverplichting (+ € 124,7 mln.)

De mutatie van de betalingsverplichtingen wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de definitieve betalingsverplichting voor IDA 16 is vastgesteld.

Multilaterale ontwikkelingsbanken en -fondsen (+ 78,1 mln.)

De aanpassing van de verplichtingen wordt voornamelijk veroorzaakt door wisselkoersbijstellingen van garanties aan de Wereldbank.

DNB (+ € 15,9 mld.)

De garantie aan DNB uit hoofde van de Nederlandse deelname in de quotamiddelen IMF is met € 1,7 mld. opgehoogd naar aanleiding van de afronding van de onderhandeling over de IMF quota. Daarnaast is tijdens de Europese Raad van 9 december door de regeringsleiders en staatshoofden van de EU besloten de financiële slagkracht van het IMF te vergroten. Het IMF wordt hiermee in staat gesteld zijn rol in de schulden crisis in Europa adequaat te vervullen. De landen van de eurozone hebben een totaal van € 150 miljard aan bilaterale leningen toegezegd om algemene middelen van het IMF te versterken. Het Nederlandse aandeel hierin is € 13,61 miljard. Voor sommige landen geldt dat de toezegging onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring is. Dit is ook voor Nederland het geval. Zowel de lening als de garantie zijn per balansdatum nog niet geëffectueerd. Voordat DNB de lening aan het IMF kan verstrekken, moet de staatsgarantie aan DNB worden opgehoogd. Daarnaast zijn bestaande garanties voor wisselkoers effecten op de bestaande garanties met € 0,6 mln. bijgesteld.

EU betalingsbalanssteun (– € 102,5 mln.)

Naar aanleiding van een verandering van het Nederlandse aandeel in de EU begroting is de bestaande garantieverplichting bijgesteld.

Stabiliteitsmechanisme EU (– € 120,0 mln.)

Naar aanleiding van een verandering van het Nederlandse aandeel in de EU begroting is de bestaande garantieverplichting bijgesteld.

Stabiliteitsmechanisme EFSF (+ € 71,9 mld.)

Om te zorgen dat het EFSF effectief € 440 mld. kan uitlenen is de garantieverplichting aan het EFSF verhoogd. Daarnaast is de looptijd van de uit te geven leningen verlengd naar maximaal 30 jaar, hiervoor is de garantie op rentelasten aangepast. De garantie voor de rentelasten is afhankelijk van de rentestand. De garantieraming wordt daarvoor op reguliere begrotingsmomenten bijgesteld. Voor de berekening van het plafond is uitgegaan van een rentepercentage van 4% en een maximale looptijd verlenging naar 30 jaar voor de gehele EFSF capaciteit van 440 miljard. Het Nederlandse garantieplafond bedraagt 97,8 miljard euro, opgebouwd uit 44 miljard euro voor de (over)garanties op de hoofdsom van het EFSF en 54 miljard euro voor de (over)garanties voor de rentelasten van het EFSF.

Uitgaven

Lening Griekenland (+ € 241,3 mln.)

Een lening tranche die in 2010 uitgekeerd zou worden is in 2011 uitgekeerd. Om deze reden is de uitgave in 2011 hoger dan geraamd ten tijde van de begroting 2011.

Multilaterale ontwikkelingsbanken en- fondsen (+ € 55,1 mln.)

Het verzilveringschema van het zachte leningen loket van de Wereldbank (IDA) is aangepast.

Ontvangsten

Programma ontvangsten (+ € 3,5 mln.)

De mutatie wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de terugontvangsten van ingeroepen EIB garanties voor ACP landen zijn hoger zijn dan oorspronkelijk geraamd.

4.4.2 Operationele doelstellingen

4.4.2.1 Operationele doelstelling 1: Het bevorderen van een gezonde en stabiele monetaire en budgettaire ontwikkeling van de Europese Unie en haar lidstaten.

Doelbereiking

Nederland heeft zich in 2011 sterk gemaakt voor preventie van financiële stabiliteit door middel van begrotingsdiscipline en prudent macro-economisch beleid. Ook is Nederland intensief betrokken geweest bij het versterken van het noodmechanisme EFSF en de totstandkoming van het ESM. Gepoogd is de Nederlandse inzet op een actieve manier te vertegenwoordigen in deze discussies onder andere in de Ecofin, Eurogroep, het Economisch en Financieel Comité en tijdens bilaterale bezoeken. Zo is mede op verzoek van Nederland de belangrijke betrokkenheid van het IMF bij steunprogramma's voor Eurolanden steeds waar dat mogelijk is in het ESM overeengekomen. Ook heeft Nederland met succes gepleit voor het geven van meer aandacht aan schuld d.m.v. een procedure in het kader van het Stabiliteits- en Groeipact en dat besluitvorming in de correctieve arm van het Stabiliteits- en Groeipact voor eurolanden meer automatisch wordt.

Ten aanzien van de EU-begroting is veel aandacht besteed aan de onderhandelingen over de begroting 2012. Mede door de inzet van Nederland is de groei van de jaarbegroting reëel gehandhaafd, ondanks druk van Commissie en het EP en enkele lidstaten tot een sterkere toename.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Kengetal (in %)	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Overheidstekort, % BBP van het Eurogebied	-0,7	-2,1	-6,4	-6,2	-4,1
Overheidstekort, % BBP van de Europese Unie	-0,9	-2,4	-6,9	-6,6	-4,7
Overheidsschuld, % BBP van het Eurogebied	66,3	70,1	79,8	85,6	88,0
Overheidsschuld, % BBP van de Europese Unie	59,0	62,5	74,7	80,3	82,5
Aantal lidstaten met een buitensporig tekort	11	6	20	24	23

¹ Definitieve realisatiewaarden zijn nog niet vastgesteld.

Bron: DG ECFIN Autumn Forecasts 2011

4.4.2.2 Operationele doelstelling 2: Het bevorderen van effectiviteit en efficiency van internationale financiële instellingen (IFI's) en het bijdragen aan een inhoudelijk debat over de wereldeconomie in internationale fora.

Doelbereiking

Nederland heeft als aandeelhouder van de verschillende instellingen actief bijgedragen aan inhoudelijke debatten over de wereldeconomie. Zo heeft Nederland bijvoorbeeld actief ingezet op IMF surveillance, aanvulling van IMF middelen en aanpak van mondiale onevenwichtigheden, waarbij vooral ook gekeken moet worden naar kapitaalstromen. Ook heeft Nederland in internationale fora het belang van structurele hervormingen in combinatie met begrotingsdiscipline benadrukt.

Nederland was op uitnodiging van zowel het Franse als het Mexicaanse G20-voorzitterschap aanwezig bij een aantal voorbereidende seminars op G20-bijeenkomsten van de ministers van Financiën. Daarnaast heeft Nederland, als aandeelhouder, toezicht gehouden op de financiële soliditeit van IFI's en meegesproken over de rol van IFI's bij de bevordering van economische ontwikkeling, armoedebestrijding en financieel-economisch evenwicht. Ook heeft Nederland met de landen van de eigen kiesgroep kennis en know-how, de zgn. technische samenwerking, bijvoorbeeld op het gebied van budgettair beleid, gedeeld.

Bij het bestrijden van de ontstane onrust rondom een aantal eurolanden speelt het Internationaal Monetair Fonds (IMF) een belangrijke rol. Het IMF levert expertise op gebied van conditionaliteit en monitoring van de programma's en heeft financiële middelen beschikbaar gesteld. De Europese Raad heeft in december 2011 besloten extra middelen aan het IMF beschikbaar te stellen om zo de financiële slagkracht van het IMF verder te vergroten. De Nederlandse bijdrage hieraan is € 13,61 miljard. Over eventuele bijdragen van landen buiten Europa zal binnen het IMF en de G20 verder worden gesproken.

In 2011 hebben de Gouverneurs van de European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) een aantal resoluties aangenomen met betrekking tot de uitbreiding van het operatiegebied van de bank naar de zogenaamde Zuidelijke en Oostelijke Mediterrane regio (dat zijn de landen die grenzen aan de Middellandse zee incl. Jordanië). Conform haar mandaat zal de bank de transitie naar een open, op de markt georiënteerde economie en het private ondernemerschap ondersteunen in landen in deze regio. Voor deze mandaatuitbreiding heeft de EBRD geen kapitaalverhoging nodig.

Dankzij de in 2010 overeengekomen kapitaalverhoging voor de International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), en de International Finance Corporation, en de middelenaanvulling van IDA-16, is de financiële capaciteit van de Wereldbank groep solide en was het mogelijk om leenvolumes tijdens de crisis aanzienlijk te verhogen. De Nederlandse bijdragen aan de kapitaalverhoging en de middelenaanvulling zijn budgettair verwerkt middels de eerste suppletoire begroting 2011.

De strategie van de Europese Investeringsbank (EIB) in 2011 was om, op gecalculerde wijze, meer risico te nemen om de toegevoegde waarde voor de reële Europese economie te maximaliseren. Europese economische infrastructuur (het MKB, energie, R&D, klimaatinvesteringen en fysieke infrastructuur) blijft hierbij het belangrijkste speerpunt van de Bank. In 2011 heeft de EIB ruim € 62 mld. aan investeringen gedaan,

Beleidsartikelen

waarvan meer dan 90% binnen de EU en Pre-Accessie Landen. Eind 2011 is besloten het uitleenvolume van de Bank tussen 2012 en 2014 – na de aanzienlijke verhoging hiervan in de crisis van 2008/9 – versneld terug te brengen tot de oorspronkelijke niveaus. Belangrijkste reden hiervoor is de beoogde versterking van de financiële ratio's van de Bank.

4.4.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Type Onderzoek	Onderzoekonderwerp	AD of OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting Effectenonderzoek ex post Overig evaluatieon- derzoek					

In 2011 zijn, conform de begroting 2011, geen onderzoeken gestart of afgerond.

4.5 Exportkredietverzekering en investeringsgaranties

4.5.1 Algemene beleidsdoelstelling

Het bieden van mogelijkheden voor verzekering van betalingsrisico's die zijn verbonden aan export en investeringen in het buitenland ter aanvulling op de markt.

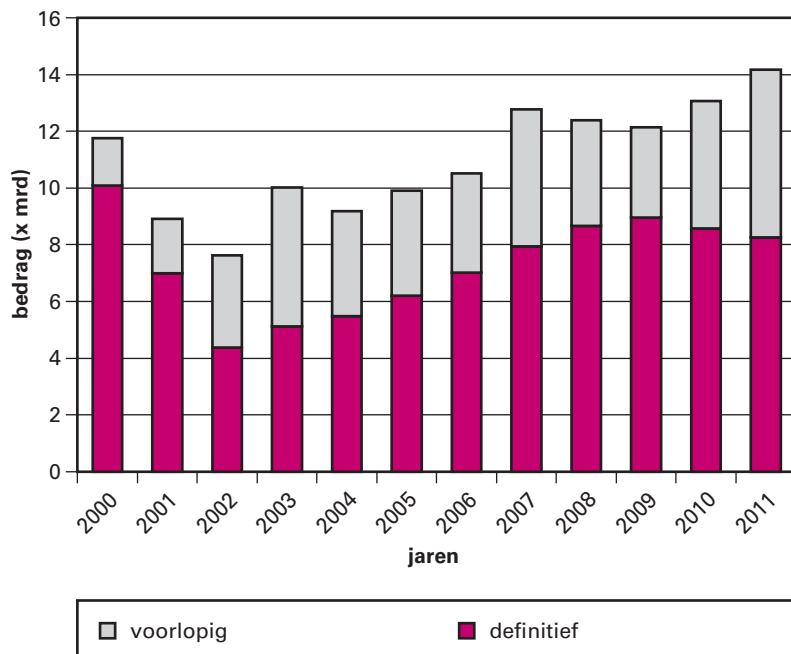
Doelbereiking en maatschappelijke effecten

De exportkredietverzekeringfaciliteit die door de Staat wordt aangeboden bevordert de Nederlandse export doordat dekking kan worden geboden wanneer de markt dit niet kan. Hiermee komt export tot stand waarvoor anders geen krediet zou zijn vrijgekomen. Periodiek wordt er op basis van informatie vanuit de verzekeringsmarkt vastgesteld in welke gevallen (uit hoofde van marktfalen) dekking voor betalingsrisico's kan worden aangevraagd bij de Staat. Er worden uitsluitend voor de Staat aanvaardbare risico's geaccepteerd. Begrotingsrisico's worden door middel van het Risk Management Framework (RMF) in kaart gebracht. Hierbij zijn o.a. risicolimieten opgesteld voor landen en debiteuren en is er een model ontwikkeld dat het portefeuillerisico meet.

De exportkredietverzekeringfaciliteit bestond in 2011 uit de volgende instrumenten: exportkredietverzekeringen¹ (EKV) en de regeling investeringsgaranties (RIV). In 2011 zijn 106 verzekeringspolissen en zijn er geen investeringsverzekeringen uitgereikt. Dit is een toename ten opzichte van 2010 toen er slechts 64 verzekeringspolissen zijn uitgereikt. Exporteurs hebben aangegeven naar aanleiding van de kredietcrisis nieuwe markten aan te boren waarbij meer behoefte is aan exportkredietverzekeringen.

Onderstaande figuur geeft het gebruik van de EKV en de RIV door middel van het cumulatief uitstaand obligo weer.

Cumulatief uitstaand obligo

¹ Hieronder vallen verschillende producten ter dekking van het betalingsrisico zoals een financieringsverzekering of garantieverzekering (zie website Atradius DSB voor het volledige productenassortiment) maar ook herverzekering van exportkredietverzekeringen en investeringsgaranties van andere verzekeraars zoals MIGA.

Beleidsartikelen

In de grafiek is een onderscheid gemaakt tussen definitieve verzekeringen (polissen) en voorlopige verzekeringen (dekkingstoezeggingen). De eerste categorie is in 2011 ten opzichte van 2010 licht gedaald, terwijl de categorie dekkingstoezeggingen in dezelfde periode significant gestegen is.

Externe factoren

Het behalen van de doelstelling hangt onder andere af van de ontwikkelingen in de private verzekeringsmarkt, afspraken die worden gemaakt in de verschillende internationale fora en de financiële resultaten.

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 5 Exportkredietverzekering en investeringsgaranties							
Bedragen x € 1 000							
Algemene beleidsdoelstelling: Het bieden van mogelijkheden voor verzekering van betalingsrisico's die zijn verbonden aan export en investeringen in het buitenland ter aanvulling op de markt.					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	2 293 936	5 108 936	-4 970 709	1 161 667	1 099 920	11 950 136	-10 850 216
waarvan betalingsverplichtingen:	20 545	33 886	15 367	16 672	12 032	14 080	-2 048
waarvan kostenvergoeding Atradius DSB	12 898	12 688	11 512	10 212	10 557	0	10 557
waarvan garantieverplichtingen:	2 273 391	5 075 050	-4 986 076	1 144 995	1 087 888	11 936 056	-10 848 168
EKV	2 340 391	5 304 050	-5 051 312	1 198 639	1 118 144	11 332 276	-10 214 132
RIV	-67 000	-229 000	50 000	-49 220	-19 752	453 780	-473 532
MIGA	0	0	0	0	0	150 000	-150 000
Omzetpolissen	0	0	15 236	-4 424	-10 504	0	-10 504
Uitgaven	31 936	40 936	272 595	93 563	30 030	134 580	-104 550
Programma-uitgaven	15 299	27 204	259 976	82 267	18 100	120 500	-102 400
<i>Doelstelling 1 Het creëren en handhaven van een gelijk speelveld voor bedrijven.</i>							
Schade-uitkering EKV	11 391	7 049	255 986	76 137	17 909	120 000	-102 091
Schade-uitkering RIV	0	0	0	0	0	500	-500
Schade-uitkering MIGA	0	0	0	0	0	0	0
Schade-uitkering Omzetpolissen	0	0	0	218	90	0	90
Uitgaven Seno-Gom	0	0	3 990	5 912	101	0	101
Uitgaven risicobeheer	3 908	20 155	0	0	0	0	0
Apparaatsuitgaven	16 637	13 732	12 619	11 296	11 930	14 080	-2 150
Personeel en materieel	1 139	1 044	1 107	1 084	1 373	1 474	-101
Kostenvergoeding Atradius DSB	12 898	12 688	11 512	10 212	10 557	12 606	-2 049
Uitvoeringskosten EXIM	2 600	0	0	0	0	0	0

Beleidsartikelen

Algemene beleidsdoelstelling: Het bieden van mogelijkheden voor verzekering van betalingsrisico's die zijn verbonden aan export en investeringen in het buitenland ter aanvulling op de markt.	Realisatie					Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Ontvangsten	225 853	209 904	223 489	158 374	141 642	104 050	37 592
Programma-ontvangsten	225 853	209 904	223 489	158 116	141 142	104 050	37 092
<i>Doelstelling 1 Het creëren en handhaven van een gelijk speelveld voor bedrijven.</i>							
Premies EKV	53 973	78 442	36 190	25 382	55 106	40 000	15 106
Premies RIV	1 113	997	791	723	563	1 250	-687
Premies omzetpolissen	0	0	44	330	88	0	88
Schaderestituties EKV	170 767	130 465	182 474	125 769	84 834	62 800	22 034
Ontvangsten Seno-Gom	0	0	3 990	5 912	551	0	551
Overige ontvangsten	0	0	0	258	500	0	500

Bij het opstellen van dit jaarverslag kon nog geen gebruik worden gemaakt van de definitieve, van een accountantsverklaring voorziene, jaarrekening van betrokken verzekeraars voor de TASK-regeling.

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Verplichtingen

In de ontwerpbegroting zijn stelpostramingen opgenomen voor de maximaal te verstrekken garanties (verplichtingenplafond). De realisatie van de verplichtingen betreft het saldo van verleende en vervallen garanties.

Garantieplichting exportkredietverzekering (- € 10,2 mld.)

Het garantieplafond voor de EKV bedraagt in 2011 € 11,33 miljard. In 2011 is er voor € 6,8 mld. aan nieuwe verplichtingen aangegaan en is € 5,7 mld. aan verplichtingen vervallen. In 2011 bedraagt het saldo van nieuwe en vervallen garanties € 1,1 miljard. Deze mutatie betreft het afboeken van het restant deel van het verplichtingenplafond.

Garantieplichting Regeling Investerings (- € 473,5 mln.)

Het jaarlijkse plafond voor de Regeling Investerings bedraagt € 453,8 mln. In 2011 zijn er geen nieuwe verplichtingen aangegaan en is € 19,8 mln. aan verplichtingen vervallen. In 2011 bedraagt het saldo van nieuwe en vervallen garanties - € 19,8 mln. Deze mutatie betreft het afboeken van het restant deel van het verplichtingenplafond.

Garantieplichting Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) (- € 150,0 mln.)

Het jaarlijkse plafond voor de MIGA bedraagt € 150,0 mln. In 2011 is er geen beroep gedaan op de MIGA faciliteit.

Garantieplichting Omzetpolissen (- € 10,5 mln.)

Ultimo 2010 stonden er nog verplichtingen open voor de omzetpolissenregeling¹. Deze verplichtingen zijn in 2011 geheel komen te vervallen.

¹ Kamerstukken II 2010/11, 31 371, nr. 354

Uitgaven

Schade-uitkering EKV (– € 102,1 mln.)

Ondanks de voortzetting van de kredietcrisis zijn de schadeuitkeringen aanzienlijk lager uitgevallen dan de raming. De schade-dreigingen hebben zich in 2011 niet gematerialiseerd, maar zijn nog niet verdwenen voor het komende jaar.

Uitgaven Seno-Gom (+ € 0,1 mln.)

In het kader van het afbeheren van de Seno-Gom portefeuille is voor € 0,1 mln. uitgekeerd aan schade. Deze uitgaven worden gedekt uit de opbrengsten uit premies en recuperaties in het kader van de Seno-Gom. Per 2011 is besloten om niet langer het batig saldo van uitgaven/ontvangsten in het kader van de Seno-Gom af te storten in de begrotingsreserve.

Ontvangsten

Premies EKV (+ € 15,1 mln.)

In 2011 is de vraag naar exportkredietverzekeringen weer aangetrokken. Dit heeft ertoe geleid dat er meer premie-inkomsten zijn gerealiseerd dan verwacht.

Schaderestituties EKV (+ € 22,0 mln.)

Doordat de economie zich minder ongunstig heeft ontwikkeld dan geanticipeerd hebben er meer schaderestituties plaatsgevonden. Sommige schaderegelingen blijven echter kwetsbaar in de huidige kredietcrisis.

Ontvangsten Seno-Gom (+ € 0,6 mln.)

In 2011 is voor € 0,4 mln. ontvangen aan premies en voor € 0,2 mln. ontvangen uit recuperaties.

4.5.2 Operationele doelstelling: Het creëren en handhaven van een gelijk speelveld voor bedrijven.

Doelbereiking

Door middel van actieve deelname aan internationale fora (EU, OESO en in minder mate WTO) wordt er gewerkt aan kaders waarbinnen Nederlandse exporteurs internationaal kunnen concurreren op een gelijk speelveld. Om concurrentievervalsingen zoveel mogelijk te beperken zijn er internationaal regels opgesteld o.a. ten aanzien van minimum premies, looptijden en kostendekkendheid. Een belangrijke ontwikkeling in 2011 is de invoering van een nieuw minimum premiestelsel, waarbij afspraken over de debiteurenrisicopremie zijn opgenomen. Voorheen waren er uitsluitend afspraken over de landenrisicopremie.

Het aandeel van het MKB binnen de totale portefeuille van de exportkredietverzekeringfaciliteit is relatief klein. In 2011 is daarom in overleg met het bedrijfsleven de MKB-exportversneller gelanceerd. De bij de EKV behorende aanvraagprocedures is voor het MKB een naar verhouding grotere belasting op de bedrijfsvoering. De MKB-exportversneller is een versimpeling van de aanvraagprocedure o.a. door betere samenwerking tussen de bank en Atradius DSB voor transacties tot maximaal € 5 miljoen en aspirant verzekerden met een jaarlijkse groepsomzet van maximaal € 50 miljoen.

Beleidsartikelen

Binnen de internationaal vastgestelde kaders is nog ruimte om zelf invulling te geven aan beleid. Daarom zijn er meetinstrumenten opgenomen die aangeven hoe de Nederlandse faciliteit presteert ten opzichte van belangrijke concurrenten (benchmark) en de mate van klantvriendelijkheid (doorlooptijd) meet. De bepaling van de kostendekkendheid geeft aan in hoeverre de Nederlandse Staat zelf voldoet aan deze internationaal vastgestelde voorwaarde.

Meetinstrumenten

Benchmark

- Er wordt door middel van een benchmark bijgehouden hoe de Nederlandse exportkredietverzekeringfaciliteit zich verhoudt tot gelijksoortige overheidsgesteunde faciliteiten in de 12 meest concurrerende landen. Uit de benchmark-exercitie over 2010 die is uitgevoerd in 2011 blijkt dat de Nederlandse faciliteit gemeten over de gehele linie in de middenmoot valt. Er is sprake een lichte verbetering ten opzichte van het voorgaande jaar, maar er wordt gestreefd naar verdere vooruitgang.

Doorlooptijden

- De doorlooptijd bestaat ten eerste uit de behandelduur van een transactie door de uitvoeringsorganisatie Atradius DSB en de Staat en ten tweede uit de informatievraag (wachtijd voor de informatie afkomstig van de aspirant verzekerde en het posttraject). In 2011 is de gemiddelde doorlooptijd uitgekomen op 65 werkdagen, een verbetering ten opzichte van 2010. Hiermee wordt de dalende trend van het voorgaande jaar voortgezet. De toenemende economische onzekerheid en mate van complexiteit van transacties (o.a. door nieuwe financieringsstructuren) leidt ertoe dat er meer en actuelere informatie nodig is voor het beoordelen van de risico's. Steeds vaker wordt door exporteur en financiers een verzekeringsaanvraag ingediend terwijl essentiële informatie nog niet beschikbaar is. Dit heeft tot gevolg dat er meer tijd nodig is voor informatievraag dan voorzien is in de streefwaarde. Eind 2011 is daarom besloten om in voorkomende gevallen in overleg met aspirant verzekerden de formele behandeling pas te starten wanneer er voldoende informatie beschikbaar is.

Kostendekkendheid

- De totale exportkredietverzekeringfaciliteit van de Staat dient kostendekkend te zijn op lange termijn. Dit is vastgelegd in het kader van de WTO en de OESO. De kostendekkendheid wordt in Nederland bepaald aan de hand van een hiertoe speciaal ontwikkeld model bedrijfseconomische resultaatbepaling (BERB). Over de periode 1999–2011 is er een cumulatief positief resultaat behaald van € 142 mln. Dit is een toename van € 19 mln. ten opzichte van het cumulatieve resultaat in 2010.

Beleidsartikelen

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Indicatoren	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Behandelduur	37	35	43	39	34	35
Informatievraag	34	23	34	33	14	30
Doorlooptijden van verzekeringsaanvragen	71	58	77	72	48	65

Bron: doorlooptijden worden door Atradius DSB gemeten en op maandelijkse basis gerapporteerd aan de Staat.

4.5.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Type Onderzoek	Onderzoekonderwerp	AD of OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting					
Effectenonderzoek ex post	Kostendekkendheid (BERB)	OD	2011	2011	Zie toelichting
Overig evaluatieonderzoek	Benchmark	OD	2011	2011	Zie toelichting

Toelichting tabel

De in de tabel opgenomen evaluatieonderzoeken zijn jaarlijks terugkerende onderzoeken ten behoeve van het meten van de doelmatigheid van de faciliteit. Er is geen openbare vindplaats. De resultaten uit de onderzoeken zijn vermeld bij de betreffende meetinstrumenten.

4.7 Beheer materiële activa

4.7.1 Algemene doelstelling

Het Rijk verworft, bezit en beheert (on)roerende zaken die nodig zijn voor de realisatie van rijksdoelstellingen. Als ze niet meer nodig zijn voor de realisatie van rijksdoelstellingen worden ze vervreemd. Ook levert het Rijk een bijdrage aan gebiedsontwikkeling, al dan niet met inzet van rijksvastgoed, wanneer dit bijdraagt aan de realisatie van rijksdoelstellingen. Bij het verwerven, beheren en vervreemden en het leveren van een bijdrage aan gebiedsontwikkeling wordt doelmatigheid nagestreefd.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

In het kader van het uit het Regeerakkoord voortvloeiende «Uitvoeringsprogramma Compacte Rijksdienst» is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden tot clustering binnen het Rijksvastgoedstelsel en het zo mogelijk doelmatiger omgaan met het vastgoed van het Rijk. Uit dit onderzoek zijn aanbevelingen («richtinggevende uitgangspunten») naar voren gekomen, die in november 2011 door de Ministerraad zijn geaccordeerd.

De belangrijkste aanbevelingen zijn:

- Vergroting van de sturing op de inzet van rijksvastgoed door de jaarlijkse vaststelling door de Ministerraad van een vastgoedportefeuille strategie, en
- Een doelmatiger organisatie van uitvoerende diensten door de vorming van een rijksvastgoedbedrijf uit twee bestaande diensten, de Rijksgebouwendienst (RGD) en het Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB) met optie voor latere aanhaking van andere diensten.

Na het doorlopen van de voorhangprocedure van artikel 10 CW 2001 in verband met het samengaan met het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf in 2009, heeft het RVOB sinds 1 januari 2012 weer een definitieve baten-lastenstatus (Kamerstukken II 2010/11, 32 275, nr. 2).

Externe factoren

Er zijn geen externe factoren die de doelmatigheid van de verwerving, het beheer en de vervreemding en het leveren van een bijdrage aan gebiedsontwikkeling door het Rijk hebben beïnvloed.

De economische situatie heeft wel een negatieve invloed gehad op de snelheid waarmee vastgoedtransacties tot stand kwamen (zie ook de toelichting op de ontvangsten bij onderstaande tabel budgettaire gevolgen van beleid).

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 7 Beheer materiële activa							
Bedragen x € 1 000							
Algemene beleidsdoelstelling: Het Rijk verwerft, bezit en beheerd (on)roerende zaken die nodig zijn voor de realisatie van rijksdoelstellingen.					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	105 791	81 748	98 851	296 298	-114 310	94 268	-208 578
Waarvan garantieverplichting vorderingenplafond RVOB				207 000	-207 000	0	-207 000
Uitgaven	105 515	82 102	95 854	90 454	93 107	94 268	-1 161
Programma-uitgaven	82 953	58 325	73 034	65 291	69 816	69 092	724
<i>Doelstelling 1 Goed georganiseerd en doelmatig handelen op de vastgoedmarkt.</i>							
Anticiperende aankopen	3 450	392	0	0	0	10 000	-10 000
<i>Doelstelling 2 Beheer/verkoop onroerende zaken</i>							
Onderhoud en beheerskosten	11 190	10 738	14 642	10 823	9 194	8 779	415
Zakelijke lasten	44 863	46 969	51 742	51 624	59 104	49 413	9 691
Overige programma-uitgaven	23 450	226	6 650	2 844	1 135	900	235
<i>Doelstelling 3 Bewaring/vervreemding roerende zaken</i>							
Beheerskosten	0	0	0	0	383	0	383
Apparaatsuitgaven	22 562	23 777	22 820	25 163	23 291	25 176	-1 885
Ontvangsten	317 424	270 337	237 597	350 375	214 925	219 138	-4 213
Programma-ontvangsten	315 929	269 686	237 306	347 964	213 724	218 959	-5 235
<i>Doelstelling 1 Goed georganiseerd en doelmatig handelen op de vastgoedmarkt.</i>							
Anticiperende aankopen	0	139	3 491	410	0	0	0
<i>Doelstelling 2 Beheer/verkoop onroerende zaken</i>							
Verkoop onroerende zaken	125 960	120 495	79 115	222 354	67 585	84 045	-16 460
Beheersontvangsten	97 214	112 523	99 728	97 997	97 489	98 014	-525
Overige programma-ontvangsten	83 140	34 823	55 130	39 255	46 745	35 400	11 345
<i>Doelstelling 3 Bewaring/vervreemding roerende zaken</i>							
Verkoop roerende zaken	9 615	1 706	-158	-12 052	1 905	1 500	405
Apparaatsontvangsten	1 495	651	291	2 411	1 201	179	1 022

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Verplichtingen

Voor de risico's die gerelateerd zijn aan ontwikkelingsprojecten waaraan het RVOB deelneemt, heeft het moederdepartement een generale garantie in de vorm van het vorderingenplafond (€ 207,0 mln.). Het vorderingenplafond is in 2010 onterecht als garantieverplichting in de begroting verwerkt, aangezien het een garantie betreft binnen het Rijk en niet aan een derde.

Uitgaven

Anticiperende aankopen (– € 10 mln.)

In 2011 is geen gebruik gemaakt van de leenfaciliteit voor anticiperend- en ontwikkelingsgericht handelen in vastgoed (Kamerstukken II 2006/07, 27 581, nr. 29).

Zakelijke lasten (+ € 9,7 mln.)

De stijging in de uitgaven is als volgt opgebouwd:

- Toename in de uitgaven OZB (+ € 5,0 mln.) door het gereed komen van nieuwe rijksgebouwen en door betaling van aanslagen die gemeenten in 2011 hebben opgelegd, maar die betrekking hebben op voorgaande jaren.
- Toename in de uitgaven overige gemeentelasten (+ € 2,0 mln.). Dit bedrag zal worden doorbelast aan de gebruiker van het rijksvastgoed.
- Toename van de uitgaven watersysteemheffing doordat de waterschappen alsnog aanslagen hebben opgelegd met betrekking tot voorgaande jaren (+ € 1,3 mln.).
- Toename van de uitgaven watersysteemheffing doordat de waterschappen kosten die zij in het verleden aan de huurder/pachter van vastgoed in rekening brachten, nu aan de eigenaar opleggen (+ € 1,4 mln.). Het RVOB belast de heffing vervolgens door aan de gebruiker. Zie ook «overige ontvangsten».

Ontvangsten

Verkoop onroerende zaken (– € 16,5 mln.)

Een aantal agrarische verkoopzaken dat gepland stond voor 2011 is al in 2010 gerealiseerd (– € 13,0 mln.). Zie ook jaarverslag IXB 2010 (TK vergaderjaar 2010–2011, 32 710, nr.1, blz. 87).

De realisatie van een aantal andere voor 2011 geplande agrarische verkopen is vertraagd (– € 3,5 mln.). Het prijsniveau van agrarische gronden is min of meer gelijk gebleven.

Overige programma-ontvangsten (+ € 11,3 mln.)

De overschrijding in de ontvangsten bestaat uit een aantal componenten:

- In 2011 heeft Financiën voorgefinancierde plankosten terug ontvangen van het RVOB (+ € 4,4 mln.).
- Er is een grote nalatenschap binnengekomen waarbij de Staat als enig erfgenaam benoemd is («voorschot» + € 1,2 mln.).
- Door bezwaarschriften op aanslagen zakelijke lasten is € 3,2 mln. terug ontvangen.
- De opbrengst uit benzineveilingen is in 2011 hoger uitgevallen dan geraamd (+ € 1,0 mln.).
- Door een andere factureringssystematiek zijn watersysteemheffingen terug ontvangen (+ € 1,4 mln.). Zie ook «Zakelijke lasten».

4.7.2 Operationele doelstellingen

4.7.2.1 Operationele doelstelling 1: De samenwerkende departementen handelen goed georganiseerd en doelmatig op de vastgoedmarkt

Doelbereiking

De in de Raad voor Vastgoed Rijksoverheid samenwerkende vastgoeddiensten hebben een bijdrage geleverd aan het onderzoek genoemd in paragraaf 4.7.1. Zolang dit onderzoek liep, was het niet zinvol om een RVR werkprogramma 2011–2014 op te stellen. De diensten zijn in het

verslagjaar al wel gestart met het leveren van een bijdrage aan de uitwerking van de aanbevelingen van het onderzoek.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Omdat een werkprogramma 2011–2014 – zoals boven beschreven – niet is opgesteld, kan ook de stand van de uitvoering daarvan niet worden gemeten.

4.7.2.2 Operationele doelstelling 2: Het doelmatig inzetten, dat wil zeggen verwerven, beheren, ontwikkelen en vervreemden, van rijksvastgoed en het leveren van een bijdrage aan complexe gebiedsontwikkelingsprojecten voor de realisatie van (meervoudige) rijksdoelen en een optimaal financieel resultaat

Doelbereiking

In 2011 zijn de eerste stappen gezet op weg naar een slagvaardiger organisatie voor het RVOB. Deze organisatieaanpassing wordt meegenomen bij de uitwerking van de vorming van een rijksvastgoedbedrijf zoals beschreven onder paragraaf 4.7.1.

In 2011 zijn de RVOB-projecten A 12 zone Utrecht en Hof van Delfland afgerond en heeft het RVOB zijn betrokkenheid bij gebiedsontwikkeling Westflank voorlopig beëindigd. Het is de publieke partijen niet gelukt overeenstemming te krijgen over het geheel aan voornemens in de regio (waaronder het tracé voor de 380 kV leiding) waar de gebiedsontwikkeling deel van uitmaakt.

Daarnaast heeft het RVOB ministeries geadviseerd over de haalbaarheid en mogelijkheden bij diverse projecten waar afwegingen over de uitvoering en publieke investeringen voor de langere termijn nog gemaakt moeten worden. Ook heeft het RVOB een bijdrage geleverd aan de voorbereiding van besluiten tot al dan niet afstoten bij het RIVM in Bilthoven en enkele defensie-objecten.

Bij de afsluiting van 2011 werkte het RVOB aan de volgende gebiedsontwikkelingsprojecten met meervoudige rijksdoelstellingen: Valkenburg, Almere, Hembrugterrein, Eindhoven NO, Parkstad Limburg, Aviolanda Woensdrecht en de Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone. Bij het project Valkenburg werkt het RVOB voor eigen rekening en risico en in het project Zeeuws-Vlaamse Kanaalzone wordt gebruik gemaakt van het financieel instrumentarium ten behoeve van transacties met rijksgronden, die zowel de gebiedsontwikkeling als de voorgenomen uitbreiding van het sluiscomplex accommoderen.

In de tabel budgettaire gevolgen van beleid wordt onder doelstelling 2 ingegaan op de uitgaven en ontvangsten van het RVOB ten behoeve en voor rekening van het ministerie van Financiën.

Het RVOB realiseert, met inachtneming van zogenaamde middelenafspraken, ook ontvangsten voor andere ministeries. Deze ontvangsten worden in de jaarverslagen van deze ministeries verantwoord.

In de «Jaarcijfers RVOB 2011», die te vinden zijn op www.rvob.nl/nieuws/jaarverslagen, zijn gegevens opgenomen over verkopen, ingebruikgevingen en betaalde zakelijke lasten.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

In 2011 is onderzocht of er indicatoren zijn die een getrouw beeld kunnen geven van de voortgang bij/het resultaat van het streven van het Rijk om onroerende zaken optimaal te verwerven, te beheren, te ontwikkelen en te

vervreemden. Duidelijk is geworden dat dergelijke indicatoren er niet zijn. Het is niet goed mogelijk om het Rijk wat dit betreft één op één te vergelijken met de markt.

Indicatoren met betrekking tot de doelmatigheid van de uitvoering komen aan de orde in de paragraaf betreffende de baten-lastendiensten.

Het financieel resultaat van de projecten die het RVOB voor eigen rekening en risico uitvoert komt daarin ook tot uiting.

4.7.2.3 Operationele doelstelling 3: Op een financieel en maatschappelijk verantwoorde manier vervoeren, bewaren, vernietigen en vervreemden van roerende zaken van het Rijk

Doelbereiking

Domeinen Roerende Zaken (DRZ) heeft de reorganisatie naar een procesgestuurde organisatie in 2011 afgerond. Het doel hiervan is te komen tot een regievoerende organisatie die binnen de Rijksoverheid optreedt bij het vervoeren, bewaren, vernietigen en vervreemden van roerende zaken van het Rijk.

Binnen het samenwerkingsverband tussen het Openbaar Ministerie, de «Nederlandse Politie» en DRZ (de Beslagketen) is in 2011 een aantal projecten voorbereid ter implementatie in 2012. De landelijke coördinatie van strafvorderlijk beslag van hennepkwekerijen zal vanaf 1 januari 2012 uitgevoerd gaan worden door DRZ. Daarnaast is de ontwikkeling van een Landelijk Centraal Loket en een Landelijk Beslagportaal uitgewerkt. Deze projecten starten begin 2012. Tenslotte is DRZ voor het Openbaar Ministerie vanaf 2012 de centrale vervoersorganisatie en coördineert zij al het transport i.v.m. strafvorderlijk in beslaggenomen goederen.

In het afgelopen jaar heeft de door DRZ gecoördineerde Rijksmarktplaats, waarbij meubilair opnieuw werd ingezet, bijgedragen tot landelijke besparingen op huisvesting. Daarnaast is een pilot uitgevoerd met als doel de verkoopkanalen te herzien. De resultaten van de pilot geven aanleiding om in 2012 een Europese aanbesteding te organiseren.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Omdat operationele doelstelling 3 geen effecten op outcomeniveau heeft, worden hier geen prestatie-indicatoren opgenomen. Indicatoren met betrekking tot de doelmatigheid van de uitvoering komen aan de orde in de paragraaf betreffende de baten- en lastendiensten.

4.7.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Type Onderzoek	Onderzoekonderwerp	AD of OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Beoordeling gehele rijksvastgoedstelsel/is het Rijk een sterke speler op de vastgoedmarkt en heeft het zijn vastgoedactiviteiten efficiënt georganiseerd?	OD 1	2011	2011	Zie toelichting
	Efficiënt beheren en vervreemden van onroerende zaken van het Rijk.	OD 2	2011	2012 of een later jaar	
	Roerende zaken van het Rijk worden op een efficiënte manier bewaard, vervreemd en vernietigd.	OD 3	2011	2012	
Effectenonderzoek ex post Overig evaluatieonderzoek					

Toelichting tabel

De beleidsdoorlichting met betrekking tot het gehele rijksvastgoedstelsel en in het bijzonder de vraag of het Rijk een sterke speler op de vastgoedmarkt is en zijn vastgoedactiviteiten goed georganiseerd heeft, heeft plaatsgevonden in het kader van het onder paragraaf 4.7.1 genoemde onderzoek. In het licht van de uitkomsten van dit onderzoek is afgezien van het laten uitvoeren van een externe beleidsdoorlichting.

In 2011 is een beleidsdoorlichting met betrekking tot «Het doelmatig inzetten, dat wil zeggen verwerven, beheren, ontwikkelen en vervreemden, van rijksvastgoed en het leveren van een bijdrage aan complexe gebiedsontwikkelingsprojecten voor de realisatie van (meervoudige) rijksdoelen en een optimaal financieel resultaat» gestart. In lijn met hetgeen daaromtrent in de Ontwerpbegroting voor 2012 is bepaald, zullen de resultaten ervan in 2012 bekend worden.

In 2012 zullen de resultaten van de voor 2010 geplande beleidsdoorlichting beschikbaar komen. De uitvoering is opgenomen in een plan van aanpak dat ter beoordeling voorlicht. De vertraagde oplevering van deze beleidsdoorlichting houdt verband met de in 2010/2011 doorgevoerde reorganisatie binnen Domeinen Roerende Zaken.

4.8 Begrotingsbeleid

4.8.1 Algemene doelstelling

Het budgettaire beleid creëert de randvoorwaarden om maatschappelijke ambities, nu en in de toekomst, te verwezenlijken. De overheid is betrouwbaar en consistent in de aanwending van de middelen en zorgt voor een doelmatige, doeltreffende en rechtmatige besteding. Binnen deze doelstelling wordt ook de regeldruk voor bedrijven merkbaar verminderd.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

- Het totale uitgavenkader laat een overschrijding zien van 0,2 mld. Het inkomstenkader is in 2011 gehouden. Let wel:
- Het feitelijk EMU-saldo is uitgekomen op een tekort van 4,7% bbp.
- Het structurele EMU-saldo is uitgekomen op een tekort van 3,5% bbp¹.
- Het foutpercentage in de rechtmatigheid van de gerealiseerde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten op de rijksbegroting is minder dan 1%.

Externe factoren

- De effectiviteit van de begrotingsregels en de politieke wil om de in het Coalitieakkoord gestelde prioriteiten te realiseren.

Tabel budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 8 Financieel-economisch beleid van de overheid Bedragen x € 1 000							
Algemene beleidsdoelstelling: Het budgettaire beleid creëert de randvoorwaarden om maatschappelijke ambities, nu en in de toekomst, te verwezenlijken. De overheid is betrouwbaar en consistent in de aanwending van de middelen en zorgt voor een doelmatige, doeltreffende en rechtmatige besteding.	Realisatie					Vast-gestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	31 971	40 551	38 557	30 823	22 128	22 411	-283
Apparaatsuitgaven	31 971	30 657	26 109	28 846	21 528	22 411	-883
Programma uitgaven		9 894	12 448	1 977	600	0	600
Uitgaven	31 984	39 993	37 421	32 292	21 688	22 411	-723
Apparaatsuitgaven	31 984	30 542	25 868	28 978	21 688	22 411	-723
Programma uitgaven	0	9 451	11 553	3 314	0	0	0
Ontvangsten	7 344	6 338	6 671	7 927	6 844	5 931	913
Apparaatsontvangsten	7 344	6 338	6 671	7 927	6 844	5 931	913

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen van beleid

Er zijn geen opmerkelijke verschillen die toegelicht hoeven te worden.

¹ Het structurele EMU-saldo wordt berekend op basis van de methode van de Europese Unie.

4.8.2 Operationele doelstellingen

4.8.2.1 Operationele doelstelling 1: Het handhaven van de uitgaven- en inkomstenkaders en daarmee het streven naar de doelstellingen voor het structurele EMU-saldo

Doelbereiking

Het in 2010 ingezette herstel van de Nederlandse economie heeft in 2011 niet doorgezet. Dit heeft een weerslag op de overheidsfinanciën. Ten opzichte van 2010 is het EMU-saldo in 2011 weliswaar verbeterd, maar het EMU-saldo is met – 4,7 procent bbp in 2011 wel aanzienlijk achtergebleven bij het verwachte EMU-saldo van – 4,0 procent bbp ten tijde van de Startnota van het kabinet. De schuld is in 2011 met 65,2 procent bbp beter uitgekomen dan verwacht in de Startnota.

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Indicatoren	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
EMU-saldo (% BBP)	0,2	0,5	-5,6	-5,1	-4,0	-4,7
Emu-schuld (% BBP)	45,3	58,5	60,8	62,9	66,1	65,2
Uitgavenkader (in € mld.)	-1,5	-0,1	0,4	-0,8	0,0	0,2

Bron: Statline

4.8.2.2 Operationele doelstelling 2: Gestelde overheidsdoelen worden zo doelmatig mogelijk bereikt, waarbij de overheidsmiddelen rechtmatig worden besteed

Doelbereiking

Het oplossen van maatschappelijke problemen en het vervullen van wensen van burgers leidt bijna altijd tot uitgaven. Hiervoor moeten belastingen en premies worden geheven. Het parlement en de belastingbetaler moeten erop kunnen rekenen dat er zuinig wordt omgegaan met dit belastinggeld. Daarbij moeten zij de zekerheid kunnen hebben dat het geld aan de afgesproken doelen en op de afgesproken wijze wordt uitgegeven, dus dat de uitgaven rechtmatig zijn. Dit is mogelijk door een efficiënte en effectieve inrichting van het beleids-, uitvoerings- en bedrijfsvoeringsproces.

Het experiment Verbetering verantwoording en begroting beoogde meer focus in het jaarverslag en de begroting te brengen en de verantwoordingslasten te doen afnemen. Het experiment liep van 2008 tot 2010. In 2011 is de evaluatie van het experiment in samenwerking met de Algemene Rekenkamer afgerond. De Kamer is op de hoogte gesteld van de bevindingen via een gezamenlijke brief met de Algemene Rekenkamer (Kamerstukken II 2010/11, 31 865, nr. 25). Deze bevindingen zijn besproken in een algemeen overleg met de Tweede Kamer op 20 april. In de eerdergenoemde brief is ook een nieuwe begrotingsopzet gepresenteerd. Deze nieuwe opzet met de naam «Verantwoord begroten» biedt de Kamer meer detailinformatie over zowel programma- als apparaatsuitgaven en maakt de inzet van de minister dyuidelijk.

Verantwoord Begroten is al gedeeltelijk doorgevoerd in de departementale begrotingen 2012 en zal in de begroting 2013 geheel zijn ingevoerd.

Beleidsartikelen

Daarnaast wordt door het bevorderen van beleidsdoorlichtingen, ex ante evaluaties, interdepartementale beleidsonderzoeken en overig evaluatieonderzoek gewerkt aan een goede evaluatie van het gevoerde beleid en een betere onderbouwing van het beleid en de beleidsinformatie.

In 2011 zijn twee Interdepartementale Beleidsonderzoeken (IBO's) gestart. Dit zijn het IBO Academische Ziekenhuizen en het IBO Beheer en Onderhoud. Deze onderzoeken worden in het voorjaar van 2012 afgerond.

In 2011 zijn door de verschillende departementen beleidsdoorlichtingen afgerond en naar de Tweede Kamer gestuurd. In het kader van verantwoord begroten heeft de programmering van beleidsdoorlichtingen een centrale plek in de begroting gekregen. De afgeronde beleidsdoorlichtingen zijn te vinden op www.rijksbegroting.nl.

Afgelopen jaar zijn alle bestaande subsidieregelingen conform de Aanwijzingen voor subsidieverstrekking aangepast. Voor de nieuwe subsidies golden de Aanwijzingen al vanaf 2010. Hiermee is de implementatie van het Rijksbreed bindend kader afgerond, dat eenvoudige en uniforme subsidievoorwaarden introduceert die tot doelmatiger subsidiebeheer en minder administratieve lasten leiden. Conform toezeggingen aan de Tweede Kamer hierover is een wetsvoorstel ontwikkeld voor de introductie van een bestuurlijke boete bij het niet voldoen aan bijzondere meldingsplichten bij rijkssubsidies. Het wetsvoorstel is in juni 2011 aan de Tweede Kamer aangeboden. Dit voorstel is schriftelijk behandeld en wacht nog op een plenaire behandeling. De mogelijkheid om een bestuurlijke boete op te leggen is het sluitstuk van een evenwichtig stelsel van subsidieverlening volgens de «high trust»-gedachte, gericht op vermindering van administratieve lasten en controledruk. In het AO van 8 december jongstleden over het rapport van de Algemene Rekenkamer inzake subsidie-evaluaties is door de staatssecretaris, namens de minister van Financiën, toegezegd om de mogelijkheden van een wettelijke horizonbepaling voor subsidies uit te werken en hierover in het voorjaar van 2012 een brief aan de Tweede Kamer te zenden. De Tweede Kamer heeft aangedrongen op een wettelijke regeling. Deze toezegging zal dit jaar worden uitgewerkt.

Conform het regeerakkoord is in 2011 gewerkt aan verdere centralisatie van de auditfunctie. In het voorjaar is het project «*Op weg naar één auditdienst voor het Rijk*» gestart met als doel het samengaan op 1 april 2012 van de auditdiensten van de ministeries van Buitenlandse Zaken, EL&I, I&M, OCW, SZW en de Rijksauditdienst (Financiën) in de Auditdienst Rijk (ADR), onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Financiën. Uiterlijk op 1 mei 2013 gaan de auditdiensten van het ministerie van Veiligheid en Justitie en het ministerie van Defensie over naar de ADR. In de eerste fase van het project is door een stakeholdersonderzoek en een nulmeting de kwaliteit van de auditfunctie bij de departementen en de samenwerkingsverbanden tussen de departementale auditdienst c.q. de Rijksauditdienst (RAD) onderzocht. De resultaten van deze activiteiten zijn als input gebruikt bij de vorming van de ADR.

Na evaluatie van het experiment tolerantiegrenzen is met de Algemene Rekenkamer overlegd over de mogelijkheden van vereenvoudiging van de tolerantiegrenzen. Aangezien in de auditfunctie momenteel veel ontwikkelingen plaatsvinden (waaronder de centralisatie van auditdiensten) is na overleg met de Algemene Rekenkamer besloten de huidige experimentwaardes te handhaven.

De modernisering van de Comptabiliteitswet 2001 heeft in het verslagjaar volop aandacht gehad. De concept wetteksten zijn gereed en aan de memorie van toelichting wordt gewerkt. Het ambtelijk overleg daarover met de Algemene Rekenkamer is gestart. De herziening van het Besluit kasbeheer 1998 is afgerond. Het Besluit kasbeheer 2012 en de Regeling kasbeheer 2012 zijn per 1 januari jongstleden van kracht geworden.

In 2011 is de vijfde nationale verklaring afgegeven betreffende de verantwoording over de EU landbouwfondsen in 2010, de operationele onderdelen van de financiële beheersystemen (programmaperiode 2007–2013) bij: de EU structuurfondsen, het EU visserijfonds en de EU migratiefondsen. Nederland zet voor de nieuwe verordeningen van de Europese Unie ondermeer in op vereenvoudiging van de regelgeving en verbetering van de verantwoording door lidstaten en een meer risico georiënteerde audit benadering van de Europese Commissie.

Medio 2011 is de evaluatie afgerond van de Regeling baten-lastendiensten (Tweede Kamer 2010-2011, 28 737 nr. 21). Uit deze evaluatie kwam naar voren dat de interne verzelfstandiging van uitvoerende diensten een positief effect heeft gehad op hun kostenbewustzijn en efficiency. Wat echter lastig bleek, is het aantoonbaar maken van de doelmatigheid van de agentschappen. Ook kwam naar voren dat het baten-lastendienstmodel op verschillende onderdelen niet altijd ingevuld wordt zoals in de regeling bedoeld is; zo is er lang niet altijd sprake van outputfinanciering en van de toepassing van integrale kostprijzen. Tevens bleek er veel diversiteit te bestaan in de manier waarop invulling wordt gegeven aan het sturingsmodel, en werd vastgesteld dat de specifieke financiële faciliteiten die samenhangen met het gebruik van het baten-lastenstelsel slechts in beperkte mate noodzakelijk zijn. Deze uitkomsten van de evaluatie hebben geresulteerd in een tiental voorstellen ter verbetering van het agentschapsmodel. Veel van deze voorstellen worden verwerkt in de nieuwe Regeling Agentschappen. Daarin wordt onder andere meer nadruk gelegd op de rollen en verantwoordelijkheden van alle betrokken spelers in het sturingsmodel, zodat betere randvoorwaarden worden gecreëerd voor het correct functioneren ervan. Ook wordt meer ruimte geboden voor maatwerk bij bekostigingsrelaties als outputfinanciering niet direct mogelijk blijkt, en zullen agentschappen voortaan minimaal iedere vijf jaar doorgelicht worden. Bovendien is vastgelegd dat voor nieuwe agentschappen die weinig afschrijven (minder dan 5% van hun totale kosten) het reguliere kas-verplichtingen stelsel van toepassing is. Nieuwe agentschappen die meer afschrijven kunnen ook straks nog kiezen voor het baten-lastenstelsel. Voor bestaande agentschappen is afgesproken dat eerst een brede doorlichting zal plaatsvinden door het Ministerie van Financiën, in samenspraak met het betrokken departement. In deze doorlichting moet blijken of een stelselverandering bijdraagt tot een beter functioneren van de dienst. Als blijkt dat de dienst goed functioneert kan de conclusie ook zijn dat een stelselverandering niet zinvol is, mede gelet op de kosten die een verandering met zich meebrengt.

Beleidsartikelen

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Indicatoren	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Rechtmatigheidsfouten in het totaal van de uitgaven, ontvangsten en verplichtingen	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%

Bron: departementale jaarverslagen en de daarmee samenhangende auditrapporten

Realisatie meetbare gegevens bij de operationele doelstelling

Kengetallen	Realisatie 2007	Realisatie 2008	Realisatie 2009	Realisatie 2010	Streefwaarde 2011	Realisatie 2011
Aantal beleidsdoorlichtingen ¹	15	12	9	16	51	9

¹ Op basis van de RPE 2006. Departementen hebben de verplichting tot periodieke beleidsdoorlichtingen van algemene of operationele doelstellingen, aansluitend bij de beleidscyclus. Per 2010 wordt geen rekening meer gehouden met overloop tussen jaren, maar wordt een beleidsdoorlichting toegerekend aan het jaar waarin het kamerstuk is opgemaakt. Beleidsdoorlichtingen die gezamenlijk naar de Tweede Kamer worden gestuurd, en dus hetzelfde kamernummer hebben, worden afzonderlijk geteld.

Bron: www.officiëlebekeendmakingen.nl

Toelichting

In 2011 zijn er 9 beleidsdoorlichtingen naar de Tweede Kamer gestuurd. Dat is minder dan het aantal van 51 beleidsdoorlichtingen dat in de begroting 2011 was aangekondigd. Voor de komende jaren is het streven om meer en betere beleidsdoorlichtingen af te ronden. Ook is, in het kader van Verantwoord begroten, de informatie en jaarverslag over de programmering van beleidsdoorlichtingen verbeterd.

4.8.2.3 Operationele doelstelling 3: Het stimuleren van ondernemerschap door het merkbaar en substantieel verminderen van regeldruk voor bedrijven. Daarbij staat de beleving van de ondernemer centraal en worden bedrijven actief betrokken bij het identificeren van problemen en het formuleren van oplossingen

Doelbereiking

Het onderdeel regeldruk voor bedrijven is in 2011 overgedragen aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Derhalve zal in dit jaarverslag het onderdeel regeldruk (operationele doelstelling 3) niet worden behandeld. In het jaarverslag van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie zal dit onderwerp aan bod komen.

4.8.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Type Onderzoek	Onderzoekonderwerp	AD of OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Regeldruk bedrijven	OD 3	2010		Zie toelichting
Effectenonderzoek ex post	Jaarlijkse beoordeling Nederlands Stabiliteitsprogramma door EFC/Ecofin	OD 1 OD 2	jaarlijks	2011	http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/convergence/programmes/2011_en.htm
Overig evaluatieonderzoek	Jaarlijkse IMF-artikel IV consultatie	OD 1 OD 2	jaarlijks	2011	http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11142.pdf

Toelichting tabel

Het onderdeel regeldruk voor bedrijven is in 2011 overgedragen aan het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

5. NIET-BELEIDSARTIKELEN**5.1 Algemeen****5.1.1 Budgettaire gevolgen****Artikel 9 Algemeen**

Tabel budgettaire gevolgen Bedragen x € 1 000							
					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Verschil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	109 208	121 508	139 337	147 695	149 352	149 337	15
Uitgaven	107 226	118 853	143 673	145 539	142 899	149 337	-6 438
Totaal apparaatsuitgaven	106 992	118 761	143 661	145 522	142 895	149 317	-6 422
Apparaatsuitgaven (excl. omslagstel Rijkswagenpark)	101 257	112 098	136 540	137 794	135 597	141 717	-6 120
Omslagstelsel Rijkswagenpark (Uitgaven BSA)	5 735	6 663	7 121	7 728	7 298	7 600	-302
Departementsbrede programma-uitgaven, tegoeden WOII	234	92	12	17	4	20	-16
Ontvangsten	16 048	17 888	14 013	24 622	22 748	15 699	7 049
Apparaatsontvangsten (excl. omslagstelsel Rijkswagenpark)	9 629	11 220	7 564	18 226	15 639	8 099	7 540
Omslagstelsel Rijkswagenpark	6 419	6 668	6 449	6 396	7 109	7 600	-491

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen*Apparaatsuitgaven (- € 6,4 mln.)*

Een aantal grote projecten op het gebied van ICT – een nieuwe financiële administratie en digitalisering van de informatiehuishouding – en de centralisatie van de auditfunctie van het Rijk, is vertraagd. Het onderzoek naar en de implementatie van deze maatregelen duurt langer dan voorzien en vindt plaats in 2012. Als gevolg hiervan is het uitgavenbudget op deze projecten in 2011 fors lager dan geraamd.

Apparaatsontvangsten (+ € 7,5 mln.)

De Rijksauditedienst van Financiën heeft meer ontvangsten door het uitvoeren van extra vraggestuurde audits.

5.2 Nominaal en onvoorzien

5.2.1 Budgettaire gevolgen

Artikel 10 Nominaal en onvoorzien

Tabel budgettaire gevolgen Bedragen x € 1 000							
					Realisatie	Vastgestelde begroting incl. ISB	Vershil
	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2011
Verplichtingen	0	13 200	-5 900	0	-7 300	4 130	-11 430
Uitgaven	0	0	0	0	0	4 130	-4 130
Onvoorzien	0	0	0	0	0	2 444	-2 444
Loonbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	1 686	-1 686

Toelichting bij tabel budgettaire gevolgen

Verplichtingen (- € 11,4 mln.)

Op de begroting IXB is een garantstelling voor het BTW compensatiefonds van Financiën opgenomen voor btw (over projecten die voor 18 juni 2007 positief zijn beschikt) die tegen de verwachting van decentrale overheden in niet gedeclareerd kon worden bij de Europese Commissie. Uit deze garantstelling (ter waarde van 48,5 mln.) zijn twee jaar lang uitkeringen verleend (35,3 mln. in 2008 en 5,9 mln. in 2009). In 2010 en 2011 is geen aanspraak gemaakt op de garantstelling. Daarom is besloten om de garantstelling op te heffen (- € 7,3 miljoen).

Uitgaven

Onvoorzien

De post onvoorzien in de ontwerpbegroting was bedoeld om onzekere ontwikkelingen op te vangen. Dit bedrag was dit jaar niet noodzakelijk voor specifieke problematiek binnen de begroting IXB. De prijsbijstelling is verdeeld binnen de begroting IXB.

6. BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF

1. Inleiding

Financiën besteedt op een gestructureerde wijze aandacht aan de bedrijfsvoering. Op basis van de periodieke informatie over de beleids- en bedrijfsvoeringsprocessen en de risico's die daarbij aan het licht treden, wordt systematisch bewaakt of het ministerie zijn doelstellingen op doelmatige en rechtmatige wijze realiseert. Waar nodig wordt bijgestuurd.

Over het bereiken van de doelstellingen van Financiën over 2011 wordt in het jaarverslag bij de beleidsartikelen verantwoording afgelegd. In deze bedrijfsvoeringsparagraaf (die betrekking heeft op IXA, IXB en het BTW compensatiefonds) wordt ingegaan op de bedrijfsvoeringsvraagstukken die zich gedurende het begrotingsjaar hebben voorgedaan en waarvan informatieverstrekking voor het inzicht en de oordeelsvorming door de Staten Generaal van belang is.

2. Kredietcrisis

Claims

Met betrekking tot de verwerving van de Nederlandse onderdelen van Fortis en ABN AMRO door de Staat, is door een aantal (voormalige) aandeelhouders gesteld dat zij hierdoor schade hebben geleden. Zij hebben de Staat aansprakelijk gesteld en gerechtelijke procedures opgestart. Het ministerie van Financiën is van mening dat de Staat een sterke positie heeft en acht de kans op toewijzing van de claim klein.

Ageas

Tussen de Staat en Ageas bestaat een aantal geschillen over de afwikkeling van de transactie van 3 oktober 2008. Het gaat hierbij om de verrekening van financiële instrumenten (mandatory convertible securities, financieringsprefs van Fortis Capital Company), een bij de verkoop afgegeven vermogensgarantie en niet-geleverde preferente aandelen in Fortis Bank Nederland (Holding) N.V. Het is vooralsnog niet mogelijk gebleken een schikking te treffen voor deze geschillen. Over de FCC-prefs en de MCS lopen inmiddels verschillende rechtszaken; over de vermogensgarantie en de preferente aandelen zullen procedures worden ingeleid. Gezien de betwiste bedragen – over en weer enkele miljarden – mag worden verwacht dat deze jaren kunnen gaan duren.

Oprichting van beheersorganisatie (NLFI), certificering van de aandelen

Op 1 juli 2011 is de Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen opgericht (NLFI). Met de beheersorganisatie wordt invulling gegeven aan de breed gedragen wens in de Tweede Kamer om het aandeelhouderschap in financiële instellingen op een zakelijke, transparante en niet-politieke wijze in te vullen. Op 29 september 2011 zijn de aandelen van: ABN AMRO Group N.V., ASR Nederland N.V. en ABN AMRO Preferred Investments B.V. aan NLFI overgedragen en gecertificeerd. Het resterende belang in RFS Holdings N.V. is nog niet aan NLFI overgedragen. De relatie met de beheersorganisatie is vastgelegd in een toezichtarrangement waarvan het concept gereed is, de huidige werkwijze is hiermee in overeenstemming.

In de nieuwe situatie is de Staat certificaathouder, wat zijn invloed beperkt. Evenwel behoudt de minister van Financiën invloed op principiële of zwaarwegende beslissingen en kan hij het bestuur daarvoor bindende steminstructies geven. De minister van Financiën zal de Tweede Kamer informeren over relevante ontwikkelingen (kamerstukken II, 2011/12, 31 789, nr. 41).

3. Belastingdienst

Algemene Rekenkamer over Jaarverslag IXB Financiën 2010

In 2011 is veel aandacht besteed aan de onvolkomenheden in de bedrijfsvoering die door de Algemene Rekenkamer zijn geconstateerd in het Rapport bij het Jaarverslag IXB 2010:

- Toeslagen: de Belastingdienst heeft ervoor gekozen om het nieuwe toeslagensysteem beheerst te implementeren. De Kamer is hierover geïnformeerd in de achtste halfjaarsrapportage (Kamerstukken II 2010/11, 31 066, nr. 103), bij brief van 27 oktober 2011 (Kamerstukken II 2011/12, 31 066, nr. 114) en in de negende halfjaarsrapportage (Kamerstukken II 2011/12, 31 066, nr. 116). Het in productie nemen van het systeem is goed verlopen. Het systeem wordt in 2012 verder ontwikkeld.
- Beheersing ICT-uitgaven: maandelijks worden voor de projecten rapportages opgesteld die inzicht bieden in de integrale ICT-kosten. Deze rapportages worden gebaseerd op onderliggende administraties binnen de IV-keten, die daartoe in 2011 een flinke verbetering hebben ondergaan. Aan de hand van deze integrale rapportages wordt door de verantwoordelijke bestuurders maandelijks op de ICT-uitgaven gestuurd. In 2012 wordt gewerkt aan het verder verbeteren van de vaststelling van de kosten per geleverd product.
- Testen van systemen: in 2011 is bij een vijftal daartoe geselecteerde ketens voortgang geboekt met het implementeren van de in 2009 nieuw ontwikkelde testmethode. De bedrijfsonderdelen van de Belastingdienst hebben de opdracht gekregen om in 2012 voor alle nieuwe releases de nieuwe testmethode organisatiebreed te implementeren. Onderdelen van het testen, zoals het beoordelen van de testbasis, het toepassen van ontwerptechnieken voor testen, testuitvoering, het maken van testvoortgangsrapportages en het aangeven van de mate van vertrouwen in de kwaliteit van het eindproduct worden in toenemende mate toegepast, en zullen de komende jaren volledig worden geïmplementeerd.
- Personeelsbeheer: door de Belastingdienst is in 2011 veel aandacht besteed aan het actualiseren van de digitale personeelsdossiers. Ultimo 2011 waren echter nog niet alle voorgeschreven documenten in het personeelsdossier opgenomen. De inhaalslag zal in 2012 worden afgerond.
- Dossiervorming: voor de omzetbelasting en loonheffing is over 2011 de dossiervorming op voldoende niveau gebracht.

Hierna wordt verder ingegaan op enkele andere specifieke bedrijfsvoeringsvraagstukken, die zich gedurende het begrotingsjaar 2011 hebben voorgedaan.

Horizontaal toezicht

In de realisatie van de doelstellingen voor horizontaal toezicht zijn in het segment Middelgrote/Zeergrote organisaties (MGO/ZGO) in 2011 achterstanden ontstaan. Voor het MKB geldt dat na een trage start het tempo van horizontaal toezicht in 2011 in een aanzienlijke versnelling is

gekomen. De inzet is om in 2012 aanvullend instrumentarium te ontwikkelen, waarmee het bereik van horizontaal toezicht kan worden vergroot. De uitkomsten van het beleidsevaluatieonderzoek door de Commissie Horizontaal toezicht Belastingdienst zullen hierbij worden betrokken.

Awb-conform werken

Het proces tijdig afhandelen van bezwaarschriften was in 2010 bij de belastingregio's niet op orde. Het percentage tijdig afgedane bezwaarschriften bleef over 2010 met 84% achter bij de norm (95–98%). Hoewel ten opzichte van 2010 het percentage tijdig afgedane bezwaarschriften aanmerkelijk is verbeterd, is met 93% nog niet geheel voldaan aan de norm van 95%. Zoals gemeld in de brief van 14 februari 2012 (Tweede Kamer vergaderjaar 2011–2012, 31 066, nr. 118), is het aantal bezwaren inkomensheffing als gevolg van de campagne Tijdige Aangifte, het ambsthalve opleggen van aanslagen over de jaren 2008–2010 en het verscherpte boetebeleid sinds 2011 toegenomen.

Naast recente aanpassingen in het bezwaarproces wordt de tijdelijke piek weggewerkt door de inzet van extra capaciteit.

Het aantal klachten dat in 2011 Awb-conform is afgedaan bleef over 2011 met 96% onder de norm (98–100%). Er is met name een groei te zien in het aantal klachten met betrekking tot terugvorderingen bij toeslagen. Deze konden niet allemaal binnen de wettelijke termijn worden afgedaan. In de achtste (Kamerstukken II 2010/11, 31 066, nr. 103) en de negende halfjaarsrapportage (Kamerstukken II 2011/12, 31 066, nr. 116) is hierover nader gerapporteerd.

Informatievoorziening (IV)-voortbrengingsorganisatie

Door McKinsey is in 2009 bij de evaluatie van de IV-keten vastgesteld dat het prestatieniveau tekortschoot. In het voorjaar van 2011 is op verzoek van de Staatssecretaris door McKinsey opnieuw de balans opgemaakt. McKinsey heeft geconcludeerd dat de IV-keten er nu veel beter voorstaat dan in 2009 (Kamerstukken II 2010/11, 31 066, nr. 103). McKinsey heeft de volgende vier belangrijke aandachtspunten gesignaleerd:

- om de continuïteit van de IV van de Belastingdienst nog verder te verbeteren moeten uitwijkscenario's getest worden en wellicht applicaties, bedrijfsprocessen en procedures worden aangepast;
- verdere professionalisering van de IV-keten is noodzakelijk;
- portfoliomanagement en architectuur moeten versterkt worden;
- de productiviteit moet verhoogd worden om de eigen efficiencydoelstellingen te realiseren.

In 2011 is verdere voortgang geboekt bij het oplossen van deze aandachtspunten. Het betreft een operatie, die nog verscheidene jaren zal vergen.

Bedrijfsvoering op langere termijn

De Belastingdienst moet op langere termijn in staat zijn zijn doelstellingen te blijven realiseren. De opdracht om de huidige begrotingsdoelstellingen te halen binnen de – krimpende – financiële kaders kan leiden tot het snijden in investeringen in proces- en productverbeteringen. Op de middellange en lange termijn kan dit ertoe leiden dat de continuïteit van de bedrijfsprocessen niet meer, dan wel slechts tegen zeer hoge kosten, te garanderen valt. De Belastingdienst zet in op een evenwichtige bedrijfsvoering, waarbij er rekening mee wordt gehouden dat de beschikbare middelen de komende jaren krimpen. Daarom zijn maatregelen opgenomen die moeten bewerkstelligen dat er niet alleen op de korte termijn, maar ook na 2015 een Belastingdienst staat, die zijn taken aan

kan. Die maatregelen zijn gericht op het minimaal op het zelfde niveau handhaven van het toezicht en de dienstverlening aan burgers en bedrijven. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn efficiënte administratieve (massale) processen, werkende en betaalbare ICT-voorzieningen en een kleiner maar tevens hoogwaardig en flexibel inzetbaar personeelsbestand.

In het kader van de taakstelling spoor 1 (verbetering efficiency Belastingdienst) worden vanaf 2012 de bedrijfsprocessen van de Belastingdienst systematisch doorgelicht. Naast verbetering van de proceskwaliteit, moet dit leiden tot minder benodigde capaciteitsinzet. Verder worden, in aansluiting op rijksbrede afspraken, maatregelen getroffen om de bedrijfsvoering te versoberen. Aan de invulling van de taakstelling spoor 2 (vereenvoudiging van wetgeving en uitvoering) wordt in samenwerking met DG Fiscale zaken gewerkt. De Staatsecretaris heeft bij brief van 3 februari (Kamerstukken II 2011/12, 31 066, nr. 117) voorstellen gedaan, die met de Tweede Kamer zijn besproken en dit jaar worden uitgewerkt. Op basis van een strategisch personeelsplan wordt meerjarig gewerkt aan afbouw en reallocatie van de personele bezetting. Hierbij wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de gevolgen van de uitstroom door leeftijdsontslag en de krapte die op de arbeidsmarkt vanaf 2015 gaat ontstaan. Waar dat noodzakelijk is, worden vernieuwingstrajecten ingezet.

4. Rechtmatigheid van de begrotingsuitvoering IX-B

Op basis van de mij beschikbare informatie bevatten:

- de departementale verantwoordingsstaat over 2011 met de financiële toelichtingen daarbij;
- de samenvattende verantwoordingsstaat over 2011 betreffende de diensten die een baten-lastenstelsel voeren met de toelichting daarbij;
- de departementale saldibalans per 31 december 2011 met de toelichting daarbij;
- het overzicht van personele topinkomens over 2011

geen zodanige onrechtmatigheden en/of onzekerheden, dat deze op grond van de rapporteringstoleranties of vanwege in het bijzonder te signaleren risico's vermeld dienen te worden.

5. Financieel- en materieel beheer IX-B, IX-A en het BTW-Compensatiefonds

Op basis van de mij beschikbare informatie zijn er geen vermeldenswaardige bevindingen behoudens het onderstaande.

ICT voorwaarden voor open standaarden

Voldaan wordt aan de verplichting van artikel 3, eerste lid van de instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten, met uitzondering van het onderdeel «webrichtlijnen». Niet alle websites voldoen aan de richtlijnen.

Interne en Europese aanbestedingsregels

Bij het kerndepartement is het contractenregister nog niet juist en volledig waardoor het risico bestaat dat ten onrechte geen gebruik wordt gemaakt van (mantel-) contracten en/ of Europese aanbestedingsregels niet worden nageleefd. Er zijn maatregelen getroffen om de bedrijfsvoering op dit punt te verbeteren en mede in het kader van de vorming van de Haagse Inkoop Samenwerking en de ontwikkeling en implementatie DIGI-inkoop krijgt dit meer aandacht.

6. Totstandkoming van niet-financiële beleidsinformatie IX-B

Op basis van de mij beschikbare informatie zijn er geen belangrijke tekortkomingen geconstateerd die vermelding behoeven in de bedrijfsvoeringsparagraaf met betrekking tot de totstandkoming van de niet-financiële beleidsinformatie.

7. Overige aspecten van de bedrijfsvoering

P-Direkt

Eind oktober 2011 is Financiën overgegaan naar P-Direkt. De overgang naar P-Direkt brengt veranderingen met zich mee in de decentrale beheerstructuur, onder meer wat betreft het administreren en de interne controle hierop. Ultimo 2011 is de interne beheersing op dit punt nog onvoldoende. Financiën treft in 2012 maatregelen om de interne beheersing op orde te krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij het – deels nog nader uit te werken – rijksbrede normenkader.

Betaalapplicatie RBS

De Royal Bank of Scotland (RBS) voert betalingen uit voor de Rijks-overheid en maakt daarbij gebruik van een aantal betaalapplicaties. Uit onderzoek blijkt dat de huidige type 1 verklaringen geen goed inzicht geven in de werking van de beveiligingsmaatregelen bij RBS over een langere periode maar dat er mogelijkheden zijn om het beveiligingsniveau te verhogen. Een aantal verbetermaatregelen zijn reeds ingevoerd. De overige verbetervoorstellen heeft het Agentschap bij de volgende aanbesteding van het betalingsverkeer als wens meegenomen. Het is de vraag of banken wel kunnen voldoen aan deze wensen.

Betaalgedrag

Het vorige kabinet heeft besloten de betalingstermijn voor de Nederlandse overheid op dertig dagen te stellen. Doel is om 90% van de nota's op tijd te betalen.

Het betaalgedrag van het Ministerie is conform de eis die gesteld wordt: 96,9% van de facturen wordt op tijd (binnen 30 dagen) betaald.

Conclusie

Bij het Ministerie van Financiën is, afgezien van de hiervoor genoemde punten, sprake geweest van ordelijk en beheerst verlopen bedrijfsprocessen, welke tevens voorzien in waarborgen voor een rechtmatige begrotingsuitvoering, inclusief een toereikend beleid ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik. Wat betreft de genoemde uitzonderingen zijn maatregelen getroffen om de bedrijfsvoering te verbeteren.

C. JAARREKENING

7. VERANTWOORDINGSSTAAT

Verantwoordingsstaat 2011 van het Ministerie van Financiën (IXB) (x € 1000)										
		(1)			(2)			(3)=(2)-(1)		
Art.	Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹			Realisatie ²			Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹		
		Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
	TOTAAL		9 425 847	118 627 293		9 709 103	121 161 723		283 256	2 534 430
	Beleidsartikelen		9 272 380	118 611 594		9 566 204	121 138 975		293 824	2 527 381
01	Belastingen	3 613 721	3 613 721	113 588 164	3 528 988	3 394 668	109 815 639	-84 733	-219 053	-3 772 525
02	Financiële markten	78 169	78 169	394 960	-5 707 805	136 824	906 597	-5 785 974	58 655	511 637
03	Financieringsactiviteiten publiek-private sector	645 857	3 339 457	4 170 414	1 027 232	3 603 150	9 925 613	381 375	263 693	5 755 199
04	Internationale financiële betrekkingen	3 404 311	1 989 774	128 937	91 240 415	2 286 737	127 715	87 836 104	296 963	-1 222
05	Exportkredietverzekering en investeringsgaranties	11 950 136	134 580	104 050	1 099 920	30 030	141 642	-10 850 216	-104 550	37 592
07	Beheer materiële activa	94 268	94 268	219 138	-114 310	93 107	214 925	-208 578	-1 161	-4 213
08	Begrotingsbeleid en regeldruk	22 411	22 411	5 931	22 128	21 688	6 844	-283	-723	913
	Niet-beleidsartikelen		153 467	15 699		142 899	22 748		-10 568	7 049
09	Algemeen	149 337	149 337	15 699	149 352	142 899	22 748	15	-6 438	7 049
10	Nominaal en onvoorzien	4 130	4 130	0	-7 300	0	0	-11 430	-4 130	0

¹ Incl. ISB (+/-) dep. herindeling.

² De gerealiseerde bedragen zijn steeds naar boven afgerond.

Verantwoordingsstaat

Samenvattende verantwoordingsstaat 2011 inzake baten-lastendienst Domeinen Roerende Zaken van het Ministerie van Financiën (x € 1000)			
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Domeinen Roerende Zaken			
Totale baten	15 381	17 292	1 911
Totale lasten	15 375	14 695	-680
Saldo van baten en lasten	6	2 597	2 591
Totale kapitaalontvangsten	0	303	303
Totale kapitaaluitgaven	-494	-866	-372

Samenvattende verantwoordingsstaat 2011 inzake baten-lastendienst RVOB van het Ministerie van Financiën (x € 1000)			
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf			
Totale baten	22 870	24 840	1 970
Totale lasten	22 731	21 222	-1 509
Saldo van baten en lasten	139	3 618	3 479
Totale kapitaalontvangsten	24 000	7 639	-16 361
Totale kapitaaluitgaven	-24 695	1 649	-23 046

Saldibalans

8. SALDIBALANS

Ministerie van Financiën (IXB)

Saldibalans per 31 december 2011 (bedragen x € 1000)					
DEBET			CREDIT		
OMSCHRIJVING	31-12-2011	31-12-2010	OMSCHRIJVING	31-12-2011	31-12-2010
1. Uitgaven t.l.v. de begroting 2010 Uitgaven t.l.v. de begroting 2011	9 709 099	12 160 481	2. Ontvangsten t.g.v. de begroting 2010 Ontvangsten t.g.v. de begroting 2011	121 161 720	121 760 581
3. Liquide middelen	8 297	20 477	4a. Interne begrotingsreserves	353 647	348 848
4. Rekening-courant RHB	112 084 978	110 177 241	6. Ontvangsten buiten begrotingsverband	287 449	250 018
5. Uitgaven buiten begrotingsverband	442	1 248			
Subtotaal	121 802 816	122 359 447	Subtotaal	121 802 816	122 359 447
7. Openstaande rechten	21 504 909	22 211 342	7a. Tegenrekening openstaande rechten	21 504 909	22 211 342
8. Extra-comptabele vorderingen	24 534 255	29 211 143	8a. Tegenrekening extracomptabele vorderingen	24 534 255	29 211 143
9a. Tegenrekening extracomptabele schulden	349 450	539 841	9. Extra-comptabele schulden	349 450	539 841
10. Voorschotten	17 654 072	16 967 549	10a. Tegenrekening voorschotten	17 654 072	16 967 549
11a. Tegenrek. openst. garantieverplichtingen	227 933 110	142 465 510	11. Openstaande garantieverplichtingen	227 933 110	142 465 510
12a. Tegenrek. openst. betalingsverplichtingen	13 521 440	17 459 521	12. Openstaande betalingsverplichtingen	13 521 440	17 459 521
13. Deelnemingen	41 676 566	41 192 958	13a. Tegenrekening deelnemingen	41 676 566	41 192 958
Totaal-generaal	468 976 618	392 407 311	Totaal-generaal	468 976 618	392 407 311

8.1 Toelichting bij de saldibalans per 31 december 2011

Algemene toelichting

Alle bedragen zijn opgenomen tegen nominale waarden en vermeld in duizenden euro's tenzij anders vermeld. Door afronding van bedragen op duizenden euro's, kunnen totaaltellingen niet aansluiten bij de som der delen. In de tabellen zijn specificaties cursief weergegeven. Belangrijke posten worden hieronder nader toegelicht. Hierbij is de nummering van de saldibalans aangehouden.

Specifieke toelichting per saldibalanspost

1. Uitgaven ten laste van de begroting

Deze post bevat de nog niet met het ministerie van Financiën (Rijkshoofd-boekhouding) verrekenende begrotingsuitgaven 2011. Verrekening van de begrotingsuitgaven zal plaatsvinden nadat de Slotwet door de Staten-Generaal is vastgesteld.

Saldibalans

2. Ontvangsten ten gunste van de begroting

Deze post betreft de nog niet met het ministerie van Financiën (Rijkshoofdboekhouding) verrekenende begrotingsontvangsten 2011. Verrekening van de begrotingsontvangsten zal plaatsvinden nadat de Slotwet door de Staten-Generaal is vastgesteld.

3. Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit de saldi op bank- en girorekeningen en de bij kasbeheerders aanwezige kasgelden.

4. Rekening-courant Rijkshoofdboekhouding

Deze post geeft de financiële verhouding met de Rijkshoofdboekhouding weer. Het bedrag is per 31 december 2011 in overeenstemming met de opgave van de Rijkshoofdboekhouding.

4a. Interne begrotingsreserves

Per 1 januari 2009 is de interne begrotingsreserve Seno-Gom overgedragen door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie aan het ministerie van Financiën. De begrotingsreserve bedraagt ultimo 2011 ruim € 347 mln. De omvang van de reserve is ultimo 2011 groter dan de omvang van de nog uitstaande Seno-Gom portefeuille. In 2012 zal daarom bezien worden wat een verantwoorde omvang van de reserve is en wat de bestemming ervan zou moeten zijn.

In 2010 heeft Tennet de overname van het transportnet van E.ON (Transpower) definitief afgerond. Om deze overname te financieren heeft de staat een garantie van € 300 mln. aan de Stichting Beheer Doelgelden afgegeven. De premie die voortvloeit uit de garantie wordt jaarlijks in de per 1 januari 2010 opgerichte begrotingsreserve afgestort. Eventuele betalingen vloeien eveneens voort uit deze reserve.

5. Uitgaven buiten begrotingsverband

Onder de uitgaven buiten begrotingsverband zijn posten opgenomen, die met derden moeten worden verrekend.

6. Ontvangsten buiten begrotingsverband

Onder de ontvangsten buiten begrotingsverband zijn de posten opgenomen, die aan derden moeten worden betaald. De stand ultimo 2011 heeft grotendeels betrekking op in het verleden ontvangen bedragen die nog verrekend moeten worden uit hoofde van provinciale opcenten, eurovignetten, afdrachten ABP en afdrachten loonheffing. Ultimo 2011 bevatte de consignatiekas ongeveer € 27 mln.

In de jaren 2006 en 2007 heeft DRZ in beslag genomen mobiele telefoons en central processing units, in verband met een vermeende BTW carousel, verkocht om waardedaling te voorkomen. Inmiddels heeft Justitie aangegeven dat de waarde van deze goederen uitgekeerd moet worden aan de rechtmatige eigenaren omdat de BTW carousel niet kan worden aangetoond. Aangezien de rechthebbenden nog niet gevonden zijn en er wel een verplichting tot terugbetaling bestaat, is het verschuldigde bedrag op de saldibalans opgenomen.

In 2011 heeft DRZ vooruitbetalingen ontvangen voor de verkoop van Defensiematerieel. Deze ontvangsten had Defensie pas in 2012 voorzien. De ontvangsten zijn op de saldibalans geplaatst en zullen in 2012 aan Defensie worden overgemaakt.

Saldibalans

7. Openstaande rechten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd.

	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Belastingvorderingen	21 143 104	21 653 107
Vorderingen Domeinen:	361 780	558 185
– Defensiegoederen	348 385	537 460
– Overige	13 395	20 725
Overige	25	50
Totaal	21 504 909	22 211 342

Toelichting openstaande rechten

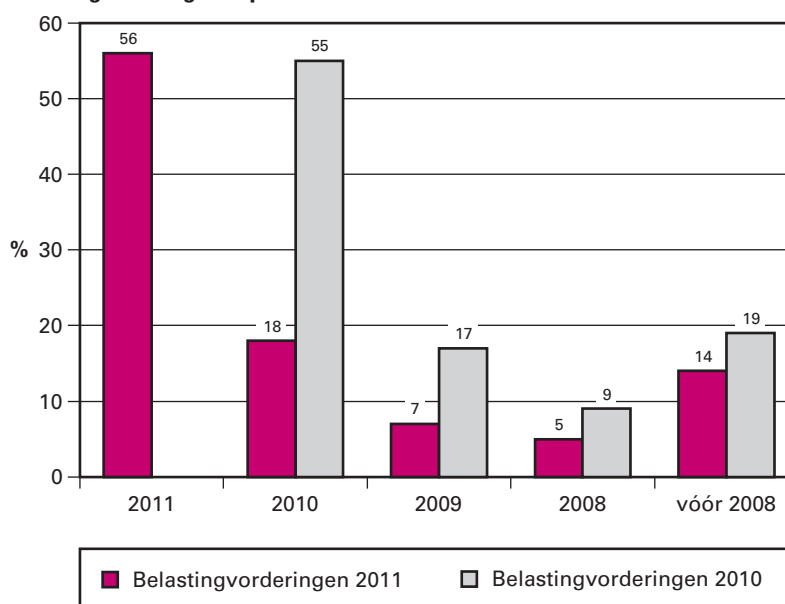
Belastingvorderingen

De belangrijkste posten van de ultimo 2011 openstaande belastingvorderingen zijn vorderingen inzake:

(€ x 1 mld.)	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Vennootschapsbelasting	6,1	6,7
Inkomstenbelasting/premies volksverzekeringen	4,9	4,8
Omzetbelasting	2,4	2,4
Tabaksaccijns	0,5	0,5
Erf- en schenkbelasting	1,3	1,4
Loonbelasting/premies volksverzekeringen	1,9	1,8
Totaal	17,1	17,6

Het volgende overzicht geeft aan in welk jaar de belastingvorderingen zijn ontstaan.

Belastingvorderingen in procenten

Van het totale te vorderen bedrag zal uiteindelijk een aanzienlijk gedeelte niet inbaar zijn. Bij 42% van de openstaande vorderingen is de betalings-termijn verstreken. Van deze achterstandsposten is 43 % aan te merken als betwist, bijvoorbeeld omdat een bezwaarschrift is ingediend. Ook van de niet-betwiste rechten met een betalingsachterstand zal een gedeelte niet of moeilijk inbaar zijn, bijvoorbeeld als gevolg van faillissementen.

Verloop van de belastingvorderingen		
	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Ultimo vorig jaar	21 653 107	20 562 962
Conserverende aanslagen uit voorgaande jaren	-3 391 556	-2 681 956
Ontstane rechten	74 946 598	83 562 095
Vervallen rechten:		
- ontvangsten en overloop	-555 511	-3 903 841
- verleende verminderingen en negatieve aanslagen	-71 679 980	-76 634 401
- oninbaarlijdingen en kwijtscheldingen	-2 076 162	-1 968 721
- overloop	-1 037 122	-674 587
- rechten Belastingdienst Caribisch Nederland	54 888	0
- conserverende aanslagen lopend jaar IB/PVV	3 114 465	3 391 556
- conserverende aanslagen Erf- en schenkbelasting	114 377	0
Totaal	21 143 104	21 653 107

Naast de niet direct invorderbare conserverende aanslagen (€ 3,2 mld.) zijn als rechten de openstaande belastingvorderingen (€ 18,9 mld.) opgenomen. Dit betreft het nominale bedrag van de in de debiteurenadministraties van de Belastingdienst geregistreerde openstaande invorderingsopdrachten. Deze zijn gecorrigeerd voor de betalingen die ultimo 2011 waren ontvangen maar nog niet waren verwerkt in de debiteurenadministraties (overloop € 1,0 mld.).

Saldibalans

Vorderingen Domeinen

De vorderingen van Domeinen bestaan voor 96,3% uit strategische verkopen roerende zaken.

In 2011 is € 5,9 mln. aan strategische debiteuren vervallen.

De ouderdom van de vorderingen Domeinen is als volgt:

Ontstaan in 2011	13 998
Ontstaan in 2010	41 284
Ontstaan in 2009	75 903
Ontstaan in 2008	12 529
Ontstaan vóór 2008	218 066
Totaal	361 780

Niet uit de saldibalans blijvende vordering

Tot de voorwaardelijke vorderingen kan het saldo van de Maintenance Of Value (MOV) posities worden gerekend (betreft internationale instellingen). De stand van de MOV-posities bedroeg 30 november 2011 € 77,8 mln. Het saldo van de MOV-posities kan afhankelijk van wisselkoersfluctuaties een vordering dan wel een verplichting voorstellen. Door de aandeelhouders van de internationale instellingen is echter besloten dat er geen uitkering van de MOV-verplichtingen zal plaatsvinden. Zodoende zullen er geen financiële transacties op basis van de MOV plaatsvinden, tenzij de aandeelhouders besluiten deze bevrozing op te heffen.

8. Extra-comptabele vorderingen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd.

	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Geconsolideerde vorderingen exportkredietverzekering	702 834	719 887
Overige vorderingen exportkredietverzekering	243 685	300 375
Leningen	45 000	103 991
Diverse toeslagen Belastingdienst	1 167 912	893 484
Vordering DNB inzake Depositogarantiestelsel(DGS)	2 284	93 229
Vordering Nederlandse aandeel in vermogen BNA	38 185	0
Overige	58 509	60 327
Subtotaal	2 258 409	2 171 293
Ontstaan als gevolg van de kredietcrisis		
Security AEGON	0	1 500 000
Security ING	3 000 000	5 000 000
Security SNS REAAL	565 000	565 000
Vordering IJslandse DGS	1 011 552	1 379 927
Vordering ING	0	137
Vordering premie ontvangsten Garantie Interbancaire Leningen	571 926	971 645
Alt-A portefeuille	13 933 556	16 375 588
Lening Griekenland	3 193 812	1 247 553
Subtotaal	22 275 846	27 039 850
Totaal	24 534 255	29 211 143

Toelichting extra-comptabele vorderingen

Geconsolideerde vorderingen exportkredietverzekering

Verreweg het grootste deel van de geconsolideerde vorderingen (excl. consolidatierente) ad € 0,70 mld. is opgenomen in consolidatie-overeenkomsten in het kader van de Club van Parijs. Vorderingen begrepen in consolidatie-overeenkomsten zijn door landen erkende schulden waar een betalingsregeling voor geldt en kunnen derhalve worden beschouwd als recuperabel. Landen zijn echter niet altijd in staat de betalingsverplichtingen uit hoofde van zo'n regeling na te komen. In die gevallen worden doorgaans herconsolidaties afgesloten. Hierdoor verschuift de geplande ontvangst van provenu's naar de toekomst. In de Club van Parijs wordt de kwijtschelding van schulden van de allerarmste landen vorm gegeven (in het kader van het Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) initiatief). Als gevolg hiervan zullen deze landen in aanmerking komen voor verdergaande kwijtschelding van hun schulden uit hoofde van de exportkredietverzekering.

Leningen

Het bedrag van de leningen heeft betrekking op Kliq.

Diverse toeslagen Belastingdienst

Dit bedrag heeft betrekking op vorderingen inzake verstrekte toeslagen zoals kindgebonden budget/kindertoeslag, kinderopvang-, huur- en zorgtoeslag.

Ouderdomsoverzicht van de vorderingen

De ouderdom van de vorderingen exclusief de geconsolideerde en overige vorderingen exportkredietverzekeringen, is als volgt:

Ontstaan in 2011	217 918
Ontstaan in 2010	3 566 551
Ontstaan in 2009	14 884 053
Ontstaan in 2008	4 798 513
Ontstaan vóór 2008	120 701
Totaal	23 587 736

Vordering op DNB (voorfinanciering DGS/DSB)

Deze vordering is ontstaan uit hoofde van de voorfinanciering van DNB door het ministerie van Financiën inzake het Depositogarantiestelsel. Deze lening is eind 2010 verstrekt. In 2011 heeft DNB, de uitvoerder van het Depositogarantiestelsel (DGS), € 91 mln. terugbetaald op de lening (voorfinanciering DGS inzake DSB). Het restant van de voorfinanciering zal in 2012 worden ontvangen van DNB.

Vordering Nederlandse aandeel in het vermogen van de BNA

Deze vordering is ontstaan door het niet ontvangen van het Nederlandse aandeel uit de boedel van de Bank Nederlandse Antillen (BNA). Bij de staatskundige hervormingen (10-10-2010) was afgesproken dat Nederland het BES deel (het huidige Caribisch Nederland) zou ontvangen.

Toelichting kapitaalverstrekkingen

Als gevolg van de kredietcrisis zijn vorderingen ontstaan op Aegon, ING en SNS Reaal. Deze vorderingen zijn ontstaan doordat de Staat in 2008 securities had verstrekt aan Aegon, ING en SNS Reaal in het kader van kapitaalinjecties die door de Staat zijn gedaan.

Saldibalans

Aegon heeft in 2011 in twee tranches het restant van € 1,5 mld. tezamen met een vergoeding voor deze aflossing ter waarde van € 750 mln. aan de Staat terugbetaald. Hierdoor heeft Aegon geen kapitaalsteun meer openstaan.

ING heeft het afgelopen jaar voor € 2 mld. terugbetaald. Hiervoor heeft ING een premie voor aflossing ter waarde van € 1 mld. en opgelopen rente van circa € 472 000 betaald. ING heeft ultimo 2011 nog € 3 mld. aan kapitaalsteun openstaan.

Vordering IJslandse DGS

De Nederlandse Staat heeft de uitkeringen uit hoofde van het IJslandse Deposito Garantie Stelsel (DGS) aan depositohouders bij het Nederlandse bijkantoor van de IJslandse bank Landsbanki (Icesave) voorgefinancierd. Als gevolg hiervan is er een vordering ontstaan op het IJslandse DGS. De hoofdsom bedraagt op basis van het meest recente akkoord na de eerste uitkering uit de boedel van Landsbanki € 919,0 mln. en de rente € 92,6 mln. Dit akkoord is weliswaar in een referendum door IJsland verworpen, maar wordt in de saldibalans tot nadere orde als uitgangspunt genomen voor de berekening van de rente.

In 2011 is een uitkering uit de boedel van Landsbanki gedaan van € 443 mln. en dit deel is door de Staat ontvangen. Een tweede deel van deze boedeluitkering bestaat uit ISK 1,8 mld. (omgerekend in euro's was dit bedrag eind 2011 circa € 11,2 mln. waard). Omdat conversie van de ISK naar euro's tegen een aanvaardbare koers eind 2011 niet mogelijk bleek wegens kapitaalrestricties zijn deze kronen niet omgewisseld. Dit deel van de boedeluitkering staat op een rekening bij de IJslandse centrale bank.

Vordering premie ontvangsten Garantie Interbancaire Leningen

Deze vordering betreft de fee-opbrengsten uit hoofde van de in 2008, 2009 en 2010 door het ministerie van Financiën verstrekte garanties met betrekking tot de garantieregeling interbancaire regelingen. De vordering betreft de nog te ontvangen fees over 2012, 2013 en 2014.

Alt-A portefeuille

Tegenover de meerjaren verplichting aan ING staat de Alt-A portefeuille (€ 13,9 mld.). Door de Illiquid Assets Back-up Facility heeft de Nederlandse Staat 80% van de risico's op deze portefeuille overgenomen. De Staat ontvangt ook 80% van de kasstromen op de portefeuille. Het op de saldibalans vermelde bedrag omvat een deel van de portefeuille-ontvangsten die reeds in december 2011 door ING zijn ontvangen, maar pas in januari 2012 worden betaald aan de Staat (€ 0,2 mld.). De omvang van de Alt-A portefeuille luidt in US dollar en wordt omgerekend naar euro met de ECB referentiekosten per ultimo jaar.

Lening Griekenland

Met het oog op het behoud van de financiële stabiliteit in de eurozone, is in mei 2010 voor Griekenland een leningenprogramma gestart van in totaal 110 mld. euro, over een periode van drie jaar. Het betreft een gezamenlijk programma van het IMF en de lidstaten van de eurozone. De lidstaten van de eurozone dragen 80 mld. euro bij en de bijdrage van het IMF komt neer op 30 mld. euro. Het Nederlandse aandeel in dit programma is maximaal € 4,7 mld. over de gehele periode 2010–2013. In 2011 is voor ongeveer € 1,9 mld. aan leningen verstrekt. Uit hoofde van deze lening is in 2011 in totaal € 115 mln. aan rente (premie + servicefee) ontvangen.

Saldibalans

Op de Eurotop van 11 maart 2011 werd besloten dat de rente die Griekenland betaald op deze leningen verlaagd wordt met 100 basispunten. Tijdens de Eurotop van 21 juli 2011 werd overeenstemming bereikt over een verlenging van de looptijd van de leningen aan Griekenland. Naar aanleiding van de gewijzigde omstandigheden in Griekenland werd tijdens de Eurotop van 26 oktober 2011 akkoord bereikt over de kernelementen van een nieuw steunprogramma.

9. Schulden

De schuld vloeit vrijwel geheel voort uit verkopen van strategische goederen door Domeinen. Immers, de opbrengst moet worden doorbetaald aan het ministerie van Defensie.

De ouderdom van de schulden is als volgt:

Ontstaan in 2011	3 258
Ontstaan in 2010	41 082
Ontstaan in 2009	75 410
Ontstaan in 2008	12 515
Ontstaan vóór 2008	217 185
Totaal	349 450

10. Voorschotten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd.

	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Toeslagen	17 490 257	16 834 088
Personeel en Materieel	18 200	16 278
Overige	145 615	117 183
Totaal	17 654 072	16 967 549

Toeslagen

Deze post bestaat uit kinderopvangtoeslag (€ 5 797 mln.), huurtoeslag (€ 3 782 mln.), zorgtoeslag (€ 6 396 mln.) en kindertoeslag/kindgebonden budget (€ 1 516 mln.).

De voorschotten toeslagen zijn als volgt opgebouwd.

(€ x 1 mln.)				
Voorschotten	Kinderopvang	Huurtoeslag	Zorgtoeslag	Kindertoeslag/ Kindgebonden budget
Toeslagjaar 2007	27	19	22	0
Toeslagjaar 2008	96	28	12	7
Toeslagjaar 2009	880	221	251	72
Toeslagjaar 2010	1 770	795	762	239
Toeslagjaar 2011	3 024	2 719	5 349	1 198
Totaal	5 797	3 782	6 396	1 516

De uitkering van toeslagen is gevoelig voor misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O), omdat de hoogte van de toeslag afhankelijk is van gegevens die toeslaggerechtigden zelf verstrekken. Het tegengaan van M&O bij de uitvoering van de wet- en regelgeving vormt een geïntegreerd

Saldibalans

onderdeel van het rechtshandavingsbeleid. In het Beheerverslag van de Belastingdienst wordt dit meer uitgebreid toegelicht.

Personeel en Materieel

Deze post betreft diverse voorschotten aan personeel. Daarnaast hebben deze voorschotten betrekking op betalingen aan diverse crediteuren waarvan de goederen/diensten nog geleverd dienen te worden.

Overige voorschotten

Voor € 145,6 mln. betreft het ambtshalve voorschotten uitbetaald op de evenredige bijdrage verdeling (EBV). Deze voorschotten zijn uitbetaald aan burgers bij wie meer dan het maximum aan inkomensafhankelijke bijdrage in het kader van de zorgverzekeringswet is ingehouden. Op enkele duizenden euro's na, is het gehele bedrag ontstaan in 2011.

Overzicht van het verloop en de ouderdom van de voorschotten

Dit betreffen voorschotten, waarvan de uitgaven reeds in het jaar van verstrekking ten laste van de begroting zijn gebracht. Het overzicht geeft inzicht in de ouderdom van de voorschotten en tevens is aangegeven welk deel in 2011 tot afrekening is gekomen.

	Stand per 01-01-2011	Verstrekt 2011	Afgerekend 2011	Stand per 31-12-2011
vóór 2008	135 265		66 737	68 528
2008	890 117		747 918	142 199
2009	4 393 971		2 969 364	1 424 607
2010	11 548 196		7 982 938	3 565 258
2011	0	12 642 971	189 491	12 453 480
Totaal	16 967 549	12 642 971	11 956 448	17 654 072

11. Openstaande garantieverplichtingen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd.

	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Deelnemingen	60 926 983	42 105 080
<i>IMF</i>	<i>47 311 016</i>	<i>28 792 809</i>
<i>Ontwikkelingsbanken/NWB</i>	<i>13 615 967</i>	<i>13 312 271</i>
Kernongevallen (WAKO)	14 023 000	14 023 000
Verzekeringen	14 732 691	13 652 207
<i>Exportkredietverzekering</i>	<i>14 538 662¹</i>	<i>13 438 426¹</i>
<i>Investeringsverzekering</i>	<i>194 029</i>	<i>213 781</i>
Stabiliteitsmechanisme EFSM	2 826 000	2 946 000
Stabiliteitsmechanisme EFSF	97 782 181	25 872 000
Garanties bancaire leningen	33 174 819	38 997 966
Counter Indemnity ABN AMRO	950 000	950 000
Overige	3 517 436	3 919 257
Totaal	227 933 110	142 465 510

¹ In dit bedrag is circa € 1,1 mld. aan garanties begrepen, die vanwege de aard van een bepaalde garantie niet tot uitbetaling kunnen komen.

Toelichting openstaande garantieverplichtingen

Deelnemingen

- IMF: DNB draagt namens de Staat, onder staatsgarantie, bij aan de middelen van het Internationale Monetaire Fonds (IMF). Tijdens de Europese Raad van 9 december hebben de regeringsleiders en staatshoofden van de EU besloten de financiële slagkracht van het IMF te vergroten. Het IMF wordt hiermee in staat gesteld zijn rol in de schuldencrisis in Europa adequaat te vervullen. De landen van de eurozone hebben een totaal van € 150 mld. aan bilaterale leningen toegezegd om de algemene middelen van het IMF te versterken. Het Nederlandse aandeel hierin is € 13,61 mld. Voor sommige landen geldt dat de toezegging onder voorbehoud van parlementaire goedkeuring is. Dit is ook voor Nederland het geval. Zowel de lening als de garantie zijn per balansdatum nog niet geëffectueerd. Voordat DNB de lening aan het IMF kan verstrekken, moet de staatsgarantie aan DNB worden opgehoogd.
- Ontwikkelingsbanken (Wereldbank, EIB, EBRD, MIGA) en NWB: dit betreft het garantiekapitaal (de niet volgestorte aandelen) inzake de deelneming van de Staat in het kapitaal van de betreffende banken. Slechts indien de banken in ernstige financiële problemen komen, kan om storting (vol- of bijstorting) van het garantiekapitaal worden gevraagd.

Kernongevallen (WAKO)

De Staat dient, voor zover de vergoedingen uit anderen hoofde niet toereikend zijn om schade ten gevolge van een kernongeval te vergoeden, aanvullend openbare middelen beschikbaar te stellen. Momenteel zijn er in Nederland zeven kerninstallaties in de zin van de WAKO. Afhankelijk van het bedrag waarvoor de onderscheiden kerninstallaties aansprakelijk zijn, verschilt het door de Staat maximaal beschikbaar te stellen bedrag tussen € 1 785 mln. en € 2 100 mln. per kernongeval.

Verzekeringen

De openstaande garantieverplichting betreft voornamelijk het risico (obligo) van de Staat als verzekeraar van exportkredieten en koersrisico's (€ 14,5 mld., is inclusief het uitstaande obligo van de oude Seno-Gom portefeuille van € 329,5 mln.) Daarnaast betreft de openstaande verplichting het risico uit hoofde van de verzekerde investeringen in het kader van de Regeling Investeringsverzekeringen (RIV, € 194,0 mln.).

Stabiliteitsmechanisme EFSM

Op 10 mei 2010 besloot de Ecofin Raad tot een totaalpakket aan maatregelen ter borging van de financiële stabiliteit (d.d. 10 mei 2010, kenmerk BFB 2010-548M). Een belangrijk onderdeel hiervan zijn de stabilisatiemechanismen EFSF en EFSM. Via het communautaire EFSM is een bedrag van € 60 mld. beschikbaar. Dit bedrag kan door de Commissie worden uitgeleend aan lidstaten in nood. Lidstaten van de EU staan via hun aandeel in de Europese begroting garant voor deze leningen. Voor Nederland gaat het dan om een garantstelling voor ca. € 3 mld. In november 2010 heeft Ierland een aanvraag ingediend voor steun van EFSM, EFSF en het IMF. De Ecofin en Eurogroep hebben besloten steun aan Ierland te verstrekken waarbij EFSM voor € 22,5 mld. zal verstrekken vanaf 2011. In april 2011 heeft Portugal een steunaanvraag ingediend. Na overeenstemming over een programma voor Portugal, werd besloten dat € 26 mld. aan leningen verstrekt zal worden door EFSM. Deze bijdrage is

onderdeel van een programma voor Portugal van € 78 mld. waarvan het EFSM, EFSF en het IMF ieder een derde aan steun zullen verstrekken.

Stabiliteitsmechanisme EFSF

De eurolanden hebben in 2010 het stabiliteitsmechanisme EFSF opgericht. In 2011 bereikten de eurolanden overeenstemming over het versterken van de slagkracht van het EFSF. Tijdens de bijeenkomst van 21 juli werd afgesproken dat de looptijden van de leningen die het EFSF uitgeeft verlengd worden. Een langere looptijd leidt tot een hogere garantieverplichting aan het EFSF. Het Nederlandse aandeel in het EFSF bedraagt circa 6,1 procent. Uitgaande van een maximale looptijdverlenging tot 30 jaar, voor de gehele leencapaciteit van het EFSF en een rente van 4 procent over de totale Nederlandse garantie voor het EFSF, is het Nederlandse totaalplafond met € 71,9 mld. opgehoogd tot € 97,8 mld. Hiervan is ruim € 44 mld. bestemd voor de (over)garantie op de hoofdsom. Het restant is bestemd voor de (over)garantie op de rente. Aangezien rentestanden zich kunnen ontwikkelen in de toekomst en om de leencapaciteit van 440 mld. zeker te stellen, zullen de garanties voor de rentelasten mee bewegen met deze ontwikkeling. Bij reguliere begrotingsmomenten zullen daarom de garanties voor de rentelasten van EFSF geactualiseerd worden met de dan geldende CPB-ramingen, zoals ook bij andere begrotingsposten het geval is.

In november 2010 heeft Ierland een aanvraag ingediend voor steun van EFSM, EFSF en het IMF. De Ecofin en Eurogroep hebben besloten steun aan Ierland te verstrekken waarbij EFSF voor € 17,7 mld. steun zal verstrekken vanaf 2011. In 2011 werd overeenstemming bereikt over een steunprogramma voor Portugal. Het EFSF verstrekt voor € 26 mld. aan leningen in dit kader. Deze bijdrage is onderdeel van een programma voor Portugal van € 78 mld. waarvan het EFSM, EFSF en het IMF ieder een derde aan steun zullen verstrekken. Het Nederlandse aandeel in de garanties voor de door EFSF in 2011 uitgegeven obligaties bedraagt circa 1,8 mld.

Garanties bancaire leningen

De garantieregeling interbancaire leningen is in 2008 in het leven geroepen om de financiering van financiële instellingen op gang te brengen, zodat de kredietverlening aan bedrijven en particulieren wordt gewaarborgd. Door een gebrekkig functioneren van de kapitaalmarkt voor middellange termijn financiering konden bij financiële instellingen liquiditeitsproblemen ontstaan, waardoor ook fundamenteel gezonde instellingen zichzelf moeilijk konden financieren. De garantieregeling moet daarbij in samenhang worden gezien met andere maatregelen ter bescherming van de financiële sector. Vanaf 23 oktober 2008, de ingangsdatum van de garantieregeling, tot het einde van 2009 is in totaal € 50,3 mld. aan garanties geëffectueerd. De garantieregeling is op 31 december 2010 afgelopen. Daarmee is aangevangen met de exit strategie van de garantieregeling. Als onderdeel van de exit strategie is door Financiën op de website www.dsta.nl van het agentschap derhalve voor de banken die gegarandeerde leningen hebben de mogelijkheid aangeboden om deze leningen terug te kopen uit de kapitaalmarkt teneinde staatsgegarandeerd schuld papier om te zetten in reguliere financiering. In 2011 is de openstaande garantieverplichting teruggelopen tot € 33,2 mld.

Counter indemnity ABN AMRO

Er zijn in 2010 wederzijdse aansprakelijkheden ontstaan door de afsplitsing van HBU (Newbank) uit het oude ABN AMRO, nu RBS N.V. genaamd. Indien RBS N.V. in default raakt, kunnen crediteuren onder specifieke voorwaarden tot maximaal € 950 mln. claimen bij HBU. Hiervoor heeft ABN AMRO een vrijwaring afgegeven aan de Deutsche Bank. Aangezien ABN AMRO het risico van uitbetaling niet zelf kan lopen, is er een counter indemnity door de Staat afgegeven. De Staat ontvangt hiervoor ieder jaar een premie ter hoogte van € 25,6 mln.

Niet in de balans opgenomen garantieverplichting

De Staat heeft op grond van haar overeenkomst met de FMO (overeenkomst Staat-FMO van 16 november 1998) instandhoudingsverplichtingen ten opzichte van de FMO na eventuele uitputting van haar Reserve-rekening Algemene Risico's (RAR Fonds) en bij onvoldoende dekking van bijzondere bedrijfsrisico's. Deze verplichtingen zijn vastgelegd in artikel 7 van de overeenkomst Staat-FMO. Daarnaast heeft de Staat op grond van artikel 8 van haar overeenkomst met FMO nog andere financiële zekerheidsverplichtingen ten opzichte van FMO.

De Staat heeft bij het verkopen van deelnemingen een aantal garanties en vrijwaringen afgegeven met betrekking tot de deelneming die verkocht zijn. Het betreft hier meer algemene garanties en vrijwaringen die niet kwantificeerbaar zijn.

Voor de risico's die gerelateerd zijn aan ontwikkelingsprojecten waaraan het RVOB deelneemt, heeft het moederdepartement een generale garantie in de vorm van het vorderingenplafond. In 2010 was het vorderingenplafond € 207 mln. In 2011 is het vorderingenplafond met € 3 mln. afgebouwd tot € 204 mln. De afbouw met € 3 mln. hangt samen met de storting van 3 mln. door het moederdepartement in de risicoreserve van het RVOB (€ 2 mln. in 2010 en € 1 mln. in 2011).

12. Openstaande betalingsverplichtingen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd.

	Ultimo 2011	Ultimo 2010
Meerjaren verplichting aan ING	10 264 336	13 084 111
Deelnemingen ontwikkelingsbanken	1 007 880	618 305
Overige	2 249 224	3 757 105
Totaal	13 521 440	17 459 521

Meerjaren verplichting aan ING

Op 26 januari 2009 is de Staat een back-up faciliteit overeengekomen met ING. Bij aangaan van de transactie bedroeg de gegarandeerde waarde € 21,4 mld. De gegarandeerde waarde is een aangegane meerjaren betalingsverplichting aan ING.

De saldibalans vermeldt de resterende meerjaren betalingsverplichting ultimo 2011 (€ 10,3 mld.). De meerjaren verplichting bestaat uit de gegarandeerde waarde ultimo 2011 plus een verplichting van de Staat aan ING die begin 2012 is voldaan, maar betrekking heeft op december 2011 (€ 0,2 mld.). De meerjaren verplichting aan ING luidt in US dollars en is omgerekend naar euro met de ECB referentie koers per ultimo jaar.

13. Deelnemingen

De post deelnemingen bestaat uit de aandelen in Nederlandse ondernemingen en de aandelen in internationale instellingen. De deelnemingen zijn als volgt gewaardeerd:

- Nederlandse ondernemingen: op basis van de historische aanschafwaarde. Voor Tennet, DNB en NV Luchthaven Schiphol zijn de historische aanschafwaarden onbekend. Deze zijn dan ook opgenomen tegen de nominale waarde.
- Internationale instellingen: op basis van het gestorte kapitaal (oorspronkelijke aankoopprijs) en nog te storten kapitaal uit hoofde van een betalingsverplichting (paid-in capital). Voor het restant dat niet als deelneming is opgenomen, is een garantieverplichting verstrekt (callable capital), die onder saldibalanspost 11 is opgenomen.

De deelnemingen kunnen als volgt gespecificeerd worden. In de laatste kolom van het overzicht is het deelnemingspercentage ultimo 2011 vermeld.

Saldibalans

	Ultimo 2011	Ultimo 2010	Aandeel in %
Nederlandse ondernemingen			
Nederlandse Gasunie N.V.	10 067 312	10 067 312	100
NS N.V.	1 012 265	1 012 265	100
Tennet B.V.	400 000	100 000	100
De Nederlandsche Bank (DNB)	500 000	500 000	100
VSN N.V. (Connexxion)	26 517	26 517	33,3
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	69 613	69 613	50
NV Luchthaven Schiphol	58 937	58 937	69,7
Havenbedrijf Rotterdam	462 500	462 500	29,17
Overige	176 632	176 632	div.
Subtotaal	12 773 776	12 473 776	
Na reorganisatie ABN AMRO en Fortis			
Bank Nederland			
ABN AMRO Group NV ¹	0	0	97,8 ²
ASR Nederland NV ¹	0	0	100
RFS Holdings BV (inclusief Z-share en residual N-share) ¹	0	0	1,25 ³
	27 971 000	27 971 000	
Cumulatief totaal	40 744 776	40 444 776	
Internationale instellingen			
Wereldbank (IBRD)	204 651	199 396	2,17
EFSF	1 623	1 054	5,71
Europese Investeringsbank (EIB)	520 818	369 353	4,48
Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBRD)	155 250	130 200	2,51
Internationale Financieringsmij. (IFC)	43 381	42 267	2,37
Multilateraal Agentschap van Investeringsgaranties (MIGA)	6 067	5 912	2,16
Subtotaal	931 790	748 182	
Totaal	41 676 566	41 192 958	

¹ Onderverdeling is onbekend

² De Staat bezit 92,6% rechtstreeks en 5,2% via ABN AMRO Preferred Investments BV

³ Na de uitplaatsing van het Nederlandse gedeelte van ABN AMRO is het bedrag van 33,8% terug gebracht naar 1,25%

Toelichting deelnemingen

Naar aanleiding van de nota «Deelnemingenbeleid Rijksoverheid» is voorgesteld om het beheer van deelnemingen zoveel mogelijk samen te brengen op één plaats binnen de Rijksoverheid. Gekozen daarbij is voor het ministerie van Financiën, dat reeds een coördinerende functie rond de staatsdeelnemingen heeft.

Tennet

Als landelijk netbeheerder heeft Tennet de wettelijke taak om ondermeer het landelijk hoogspanningsnet te onderhouden en daar waar nodig uit te breiden en te verzwaren. Voor het uitvoeren van de investeringsagenda in Nederland en om de huidige credit rating te behouden is een aanvulling van het eigen vermogen van Tennet noodzakelijk. Hiertoe is een verplichting van € 600 mln. aangegaan, die in zowel 2011 als ook in 2012 in twee gelijke tranches van € 300 mln. wordt uitbetaald.

Certificering aandelen na reorganisatie ABN AMRO en Fortis Bank Nederland

In 2011 zijn de aandelen in de financiële instellingen (ABN AMRO Group NV, ASR Nederland NV en ABN AMRO Preferred Investments BV), die tijdens de kredietcrisis zijn verworven en nog in directe handen van de Staat waren, overgedragen aan de Stichting Administratiekantoor Beheer Financiële Instellingen (NLFI)¹ tegen uitgifte van certificaten in het kapitaal van de onderneming. NLFI draagt de verantwoordelijkheid voor het ontwikkelen en implementeren van een financieel gezonde beheer- en exitstrategie voor deze deelnemingen. De hoofdlijnen van het exitbeleid zijn verwoord in de brief¹ die op 24 januari 2011 naar de Kamer is gestuurd. Het belang dat de Staat heeft in RFS Holdings B.V. is nog niet overgedragen wachtende onderzoek naar mogelijke verplichtingen met betrekking tot de overdracht. Wachtende de overdracht worden de aandelen beheerd door NLFI.

Niet in de saldibalans opgenomen «deelnemingen»

Zowel de Staatsloterij (SENS) als Holland Casino hebben de juridische status van stichting. Het kansspelbeleid met de daaraan gekoppelde vergunningen behoren toe aan het ministerie van Justitie. Het ministerie van Financiën onderhoudt de financiële betrekkingen. Financiën ontvangt de opbrengsten en houdt toezicht conform de statuten.

---

¹ Op 29 september 2011. Wet van 19 mei 2011 houdende Wet stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen, Kamerstukken II 2010/11, 32 613, nr. 3.

9. BATEN-LASTENDIENSTEN

9.1 Domeinen Roerende Zaken

Algemeen

Domeinen Roerende Zaken (DRZ) heeft in het boekjaar 2011 een nettoresultaat van € 2 597 331 geboekt. Het verschil tussen het toegestaan eigen vermogen (5% van de gemiddelde omzet van de afgelopen 3 jaar: € 774 090) en het aanwezige eigen vermogen (€ 3 338 434) wordt uitgekeerd aan het moederdepartement. De afroming bedraagt € 2 564 344.

1. Staat van baten en lasten

Gespecificeerde verantwoordingsstaat 2011 (x € 1000)				
Omschrijving	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2011	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2010
Baten				
Omzet moederdepartement	825	251	-574	552
Omzet overige departementen	10 991	11 469	478	11 872
Omzet derden	3 335	3 955	620	3 342
Rentebaten	30	66	36	30
Vrijval voorzieningen	200	1 113	913	
Bijzondere baten	0	439	439	238
Totaal baten	15 381	17 292	1 911	16 034
Lasten				
Apparaatskosten				
– <i>Personele kosten</i>	5 047	4 847	-200	5 006
* <i>waarvan eigen personeel</i>	4 907	4 617	-290	4 536
* <i>waarvan externe inhuur</i>	140	230	90	470
– <i>Materiële kosten</i>	9 525	9 236	-289	9 114
* <i>waarvan ICT</i>	550	805	255	600
Afschrijvingskosten				
– <i>Materieel</i>	672	509	-163	546
– <i>Immaterieel</i>	98	99	1	19
Overige lasten				
– Dotaties voorzieningen	0	0	0	1 252
– Rentelaten	33	5	-28	19
– Bijzondere lasten	0	0	0	23
Totaal lasten	15 375	14 695	-680	15 979
Saldo van baten en lasten	6	2 597	2 591	55

Toelichting saldo van baten en lasten ten opzichte van ontwerp-begroting 2011

Toelichting baten

Omzet moederdepartement (- 0,6 mln.)

De met de Belastingdienst (BD) afgesloten overeenkomst voor de verwerking van executoriaal in beslag genomen voertuigen is voor 2011 vervallen. Dit veroorzaakt een daling ten opzichte van de ontwerp-begroting van - € 0,8 mln. Overige opslagactiviteiten voor de BD en Douane hebben een meerwaarde van € 0,2 mln.

Baten-lastendiensten

Omzet overige departementen (+ € 0,5 mln.)

Rijksmarktplaats, hergebruik van kantoormeubilair binnen het Rijk, draagt in 2011 € 0,4 mln. bij aan de omzet. Met deze omzet was in de ontwerpbegroting geen rekening gehouden. Verder zorgen extra opbrengsten uit opslag voor Rijkswaterstaat en KLPD en uit verkoop en vernietiging voor het CJIB voor € 0,2 mln. meer opbrengsten. De overschrijding wordt afgezwakt door achterblijvende opbrengsten voor de vernietiging van ICT goederen (– € 0,1 mln.).

Omzet derden (+ € 0,6 mln.)

De afwijking ten opzichte van de begroting wordt met name veroorzaakt door een specifieke zaak (Rome), waarbij het Openbaar Ministerie (OM) conservatoir beslag heeft laten leggen op handelsgoederen en inventaris in verband met overschrijding van de Opiumwet. Deze zaak levert een niet begrote omzet op van € 1,0 mln. De vernietiging van goederen uit ontmantelde hennepkwekerijen levert een bijdrage op van € 0,2 mln. Doorbelaste kosten aan ketenpartijen voor logistieke handelingen zijn uit het resultaat gehaald en op de balans geplaatst (– € 0,3 mln.); in de Ontwerpbegroting 2011 waren deze kosten nog in het resultaat opgenomen. De overschrijdingen worden afgezwakt door achterblijvende opgeldden (– € 0,3 mln.).

Vrijval voorzieningen (+ € 0,9 mln.)

De volgende mutaties hebben plaatsgevonden in 2011:

• Vrijval voorziening afkoop Veldhoven	+ € 1,2 mln.
• Dotatie reorganisatievoorziening	– € 0,2 mln.
• Dotatie voorziening Douane	– € 0,1 mln.

Ultimo 2010 is een voorziening gevormd voor nog te betalen huurkosten 2011 van de in 2010 gesloten vestiging te Veldhoven. Deze voorziening is in 2011 vrijgevallen voor de huren van de Rijksgebouwendienst (RGD).

Bijzondere baten (+ € 0,4 mln.)

De bijzondere baten betreffen de bijdrage vanuit het Sociaal Flankerend Beleid en dienen ter dekking van uitgaven om verloop en herplaatsing via een (uitgevoerde) reorganisatie te financieren.

Toelichting lasten

Personele lasten (– € 0,2 mln.)

Uitgaven voor salarissen (– € 0,1 mln.) en opleiding eigen personeel (– € 0,2 mln.) vallen lager uit dan begroot. De mutatie in de externe inhuur (+ € 0,1 mln.) heeft te maken met een verschuiving van het budget van de materiële lasten naar de personele lasten. Zie ook de toelichting bij de materiële lasten.

Baten-lastendiensten

Materiële lasten (– € 0,3 mln.)

Mutaties in de materiële lasten betreffen het resultaat van de volgende posten:

– Wegvallen voorgeschoten logistieke kosten ketenpartijen (zie baten)	– € 0,3 mln.
– Minder communicatie- en bureaunkosten	– € 0,3 mln.
– Totale transportkosten	€ 0,4 mln.
– Vernietiging hennepkwekerijen	€ 0,3 mln.
– Daling vernietigingskosten in beslag genomen partijen	– € 0,2 mln.
– Vermindering huurkosten	– € 0,4 mln.
– Onvoorziene kosten voor stalling goederen	€ 0,4 mln.
– Toename taxatie- en bemiddelingskosten (zaak Rome)	€ 0,2 mln.
– Onderhoud gebouwen	€ 0,2 mln.
– Lagere energiekosten	– € 0,1 mln.
– Verschuiving externe inhuur naar personele lasten	– € 0,1 mln.
– Diverse overige kosten	– € 0,4 mln.

De zaak Rome vertegenwoordigt een toename van transportkosten hennep ad € 0,2 mln. en vernietigingskosten ad € 0,1 mln. Tegenover deze kosten staan opbrengsten uit verkoop van de goederen. De onvoorziene kosten betreffende stalling van goederen en zijn gemaakt voor Rijksmarktplaats (€ 0,2 mln.) en de zaak Rome (€ 0,2 mln.).

Kosten ICT

De stijging van kosten van de Service Level Agreement met R/ICT (Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf) voor ICT-diensten bedraagt € 0,3 mln. (waarvan € 0,1 mln. betrekking heeft op 2010). Dit houdt verband met een stijging in het aantal aansluitingen door groei van de organisatie en verdere digitalisering.

Afschrijvingskosten (– € 0,2 mln.)

Lagere afschrijvingskosten dan begroot worden onder andere veroorzaakt door een wijziging in de Service Level Agreement met het RVOB; alle hardware van DRZ is inmiddels overgenomen door het RVOB.

2. Balans per 31 december 2011

(x € 1 000)		
Omschrijving	Balans per 31-12-2011	Balans per 31-12-2010
Activa		
Immateriële activa	110	212
Materiële activa		
– grond en gebouwen	776	829
– installaties en inventaris	582	602
– overige materiële vaste activa	519	775
Voorraden	0	0
Debiteuren	440	475
Nog te ontvangen	802	645
Liquide middelen	6 226	4 499
Totaal activa	9 455	8 037
Passiva		
Eigen vermogen		
– exploitatie reserve	741	752
– verplichte reserve	0	0
– onverdeeld resultaat	2 597	55
Leningen bij MinFin	0	320
Voorzieningen	2 201	3 263
Crediteuren	1 162	1 035
Nog te betalen	2 754	2 612
Totaal Passiva	9 455	8 037

Toelichting activa

Immateriële activa (€ 0,1 mln.)

Het immaterieel actief betreft ontwikkelde software voor Online bieden op de website van DRZ, de upgrade van SAP-software, de technische realisatie van Rijksmarktplaats en geactiveerde licenties voor AO/IC-software.

Materiële vaste activa (€ 1,9 mln.)

In 2011 is onder meer geïnvesteerd in palletdeksels, printers, aluminium rolcontainers en uitbreiding van de bestaande shredder voor het vernietigen van datadragers. Daarnaast zijn door het sluiten van de opslaglocatie Veldhoven diverse activa afgestoten. Het betreft o.a. palletstellingen en heftrucks.

Debiteuren (€ 0,4 mln.)

Vorderingen op debiteuren betreffen handelsvorderingen. Deze bestaan uit de nominale waarde courante en incurante vorderingen onder aftrek van de voorziening oninbaarheid (€ 0,1 mln.).

Nog te ontvangen (€ 0,8 mln.)

Onder de nog te ontvangen bedragen zijn de volgende posten opgenomen:

– Diverse vorderingen op de RGD	€ 0,5 mln.
– Nog te vorderen huur van het RVOB	€ 0,1 mln.
– Diverse nog te ontvangen bedragen, zoals rente	€ 0,2 mln.

Baten-lastendiensten

Liquide middelen (€ 6,2 mln.)

Onder de post liquide middelen staan opgenomen de banksaldi (tegoed aangehouden bij de Rijkshoofdboekhouding) en het kassaldo.

Toelichting passiva

Ontwikkeling eigen vermogen (€ 3,3 mln.)

De balans is een momentopname aan het einde van de rapportageperiode en is daarom gebaseerd op de situatie per 31 december 2011. Het eigen vermogen en het vermelde saldo van baten en lasten zijn de realisatiecijfers per 31 december 2011.

Eigen vermogen (* € 1 000)					
	2007	2008	2009	2010	2011
Eigen vermogen per 1 januari	2 328	4 087	1 008	4 049	807
Toegepaste correctie op het eigen vermogen 2008			9		
Saldo van baten en lasten	3 453	36	3 032	55	2 597
Uitkering aan het moederdepartement	-1 526	-3 238	0	-3 297	-66
Vorming wettelijke reserve	-168	123	-15	0	
Afname wettelijke reserve i.v.m. stelselwijziging				-30	
Toename exploitatiereserve i.v.m. stelselwijziging			15	30	
Eigen vermogen per 31 december	4 087	1 008	4 049	807	3 338

Lening bij Ministerie van Financiën (€ 0,0 mln.)

De lening verband houdend met de initiële financiering van de activa op de openingsbalans is in 2011 afgelost.

Voorzieningen (€ 2,2 mln.)

Onder de post Voorzieningen staan opgenomen in rechte afdwingbare verplichtingen per rapportagedatum waarbij uitstroom van middelen waarschijnlijk is en waarvan de waarde betrouwbaar is in te schatten.

Een toelichting op de grootste posten:

- Een reorganisatievoorziening ad € 1,3 mln.: DRZ heeft in 2011 een reorganisatie doorgevoerd. Werknemers zijn vanaf werklocaties in Hoogeveen, Soesterberg en Bleiswijk verhuisd naar één centrale werklocatie te Apeldoorn en er zijn mensen herplaatsingskandidaat geworden.
- Een voorziening vernietiging vuurwerk ter hoogte van € 0,4 mln. voor in 2011 ontvangen vuurwerk waarvan de vernietiging in 2012 zal plaatsvinden.

Crediteuren (€ 1,2 mln.)

De post crediteuren bestaat uit de volgende posten:

- Een vordering van de RGD in dispuut € 0,7 mln.
- Een tweetal vorderingen van (voormalig) VROM in dispuut € 0,1 mln.
- Overige crediteuren € 0,2 mln.
- Een betaling onderweg per 31-12-2011 € 0,2 mln.

Baten-lastendiensten

Nog te betalen bedragen (€ 2,8 mln.)

Het saldo bestaat uit diverse posten, waaronder ook de vooruit ontvangen bedragen:

• Vooruit ontvangen bijdrage Sociaal Flankerend Beleid 2012	€ 0,2 mln.
• Terug te betalen bijdrage Rijksmarktplaats 2011	€ 0,4 mln.
• Nog te betalen kosten externe opslag Rijksmarktplaats	€ 0,2 mln.
• Te betalen bedragen aan Defensie voor bewaking, nutsvoorziening en nieuw brandmeldsysteem van regio Soesterberg	€ 0,4 mln.
• Te betalen verlofuren	€ 0,1 mln.
• Te betalen kosten voor de Service Level Agreement met het RVOB	€ 0,7 mln.
• Diverse nog te betalen bedragen	€ 0,3 mln.
• Vooruit ontvangen bijdrage CJIB	€ 0,2 mln.
• Vooruit ontvangen schoningsbijdragen ICT	€ 0,2 mln.
• Te betalen zaak Rome	€ 0,1 mln.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Voor de huisvesting is DRZ langdurige gebruiksovereenkomsten aangegaan met de RGD. De waarde van deze verplichting bedraagt per 31 december 2011 € 13,9 mln. De einddatum varieert van 31-12-2011 t/m 31-12-2023. De verplichtingen zijn in 2011 afgenomen door voldoen van de RGD-huren; er zijn geen nieuwe contracten afgesloten.

3. Kasstroomoverzicht

(x € 1000)			
Omschrijving	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2011 en stand depositorekeningen	4 499	4 499	0
2. Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	576	2 290	1 714
3a Totaal investeringen -/-	-405	-480	-75
3b Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	303	303
3 Totaal investeringskasstroom	-405	-177	228
4a Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	-66	-66
4b Eenmalige storting door moederdepartement (+)	0	0	0
4c Aflossingen op leningen (-/-)	-89	-320	-231
4d Beroep op leenfaciliteit (+)	0	0	0
4 Totaal financieringskasstroom	-89	-386	-297
5 Rekening-courant RHB 31 december 2011 (1+2+3+4)	4 581	6 226	1 645

Toelichting

De lening verband houdend met de initiële financiering van de activa op de openingsbalans is in 2011 afgelost. Investeringen in 2011 zijn gedaan uit eigen middelen.

4. Overzicht doelmatigheidsindicatoren

Doelmatigheidsindicatoren DRZ

Kwantitatieve indicatoren	norm	2008	2009	2010	2011
Kostendekkendheid totaal	100%	103%	124%	100%	119%
Kostendekkendheid bewaartaak	100%	95%	113%	91%	120%
Kostendekkendheid verkooptaak	100%	126%	134%	115%	163%
Kostendekkendheid vernietiging datadragers	100%	83%	152%	193%	69%
Kostendekkendheid vernietiging vuurwerk	100%	79%	67%	118%	84%
Kostprijs per m ³	97	97	92	83	80
Kostprijs per m ³ binnen	130	143	136	136	118
Kostprijs per m ³ buiten	54	46	45	36	39
Uurtarief DRZ totaal	98	83	79	80	88
Uurtarief verkooptaak (incl. huisvesting)	155	115	101	117	97
Uurtarief bewaartaak	82	72	73	74	85
Omzet per productgroep (x € 1000)					
Bewaren	9 791	9 083	9 324	9 837	9 806
Verkopen	3 335	3 240	3 663	3 342	3 955
PC schonen	525	574	804	782	413
Verwerking vuurwerk	1 500	836	1 213	1 805	1 500
Totaal omzet per productgroep	15 151	13 733	15 004	15 766	15 674
FTE-totaal (excl. externe inhuur)	85,8	82	88	81	90
Saldo van baten en lasten (%)	0 %	0 %	19 %	0%	15%
Klanttevredenheid	7,6	–	–	7,7	7,0
Betalingstermijn facturen binnen 30 dagen	90%			88%	92%
Omissies in voorraadadministratie	<5%				3%

Kostendekkendheid bewaartaak

Het hoge dekkingspercentage wordt voor een deel veroorzaakt door het realiseren van € 0,4 mln. opbrengsten uit doorbelastingen vanuit het project Rome. Dit project was onvoorzien.

Kostendekkendheid verkooptaak

Het hoge dekkingspercentage kan als volgt verklaard worden. Door de organisatorische herinrichting per 1 februari is de kostenverdeling/-toewijzing gewijzigd en komen minder kosten ten laste van verkoop. Zo zijn bijvoorbeeld de salariskosten ten opzichte van de ontwerpbegroting lager (realisatie 31 december € 397K versus € 698K begroot voor heel 2011). Dit wordt veroorzaakt door het verplaatsen van de administratie en de content-/ webbeheerder naar Apeldoorn en het afschaffen van accountmanagers.

Kostendekkendheid vernietiging datadragers

Het product «Vernietiging datadragers» bestaat hoofdzakelijk uit het vershredderen van datadragers. Op dit moment is het arbotechnisch nog niet mogelijk de shredder te gebruiken wegens het niet hebben van de juiste stofafzuiging.

Kostendekkendheid vernietiging vuurwerk

Het niet realiseren van 100% kostendekking wordt deels veroorzaakt door een BTW naheffing voor de vernietiging van vuurwerk (€ 88K).

FTE-totaal

De huidige bezetting is hoger dan de norm (4,2 fte). In de telling zijn 5 medewerkers meegenomen die bovenformatief zijn: 3 herplaatsingskandidaten en 2 medewerkers voor Rijksmarktplaats. Daarnaast zijn in december 2011 al 2 medewerkers begonnen in verband met de in januari 2012 op te starten landelijke coördinatie van strafvorderlijk beslag van hennepkwekerijen. Zonder deze beide groepen medewerkers valt het aantal fte binnen de taakstelling.

Saldo van baten en lasten

Het resultaat per ultimo 2011 bedraagt € 2,6 mln. In de Ontwerpbegroting was het saldo geraamd op € 0. In de toelichting van de Staat van baten en lasten zijn de afwijkingen nader uitgewerkt.

Klanttevredenheid

In het 4^e kwartaal van 2011 is door DRZ een klanttevredenheidsonderzoek gehouden bij zowel ketenpartners als kopende klanten. De gemiddelde score bedroeg een 7.

Betalingstermijnen

92% Van de facturen wordt op tijd betaald. Met name in de 2^e helft van 2011 is het op tijd betalen sterk verbeterd.

Omissies in voorraadadministratie

Voorraadinventarisaties zijn uitgevoerd vanaf mei 2011. Gemiddeld resulteert dit in een afwijking van 3%. Deze afwijking wordt grotendeels veroorzaakt door verschillen tussen fysieke en administratieve voorraad. Dit is het gevolg van het centraliseren van de administratie in Apeldoorn en de daarmee gepaard gaande communicatie- en opstartproblemen. Door opvolging van procesbeschrijvingen en werkinstructies zullen dergelijke verschillen geminimaliseerd worden. Daarnaast is eind 2011 op de werklocaties gestart met periodieke voorraadcontroles.

9.2 Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB)**Algemeen**

Het Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf (RVOB) heeft in het boekjaar 2011 een netto-resultaat van € 3 618 231 geboekt. Het verschil tussen het toegestaan eigen vermogen (5% van de gemiddelde omzet van de afgelopen 3 jaar: € 1 209 598) en het aanwezige eigen vermogen, inclusief winst 2011 (€ 4 852 278) wordt uitgekeerd aan het moederdepartement. De afroming bedraagt € 3 642 680.

1. Staat van baten en lasten

Gespecificeerde verantwoordingsstaat 2011 (x € 1 000)				
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)	(4)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2011	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie 2010
Baten				
Omzet moederdepartement	21 660	21 791	131	22 595
Omzet overige departementen	500	85	- 415	142
Omzet derden	700	2 400	1 700	629
Rentebaten	10	94	84	19
Vrijval voorzieningen		458	458	
Bijzondere baten		12	12	
Totaal baten	22 870	24 840	1 970	23 385
Lasten				
Apparaatskosten				
- personele kosten	16 189	15 253	- 936	15 597
* <i>waarvan eigen personeel</i>	16 089	15 054	-1 035	15 302
* <i>waarvan externe inhuur</i>	100	199	99	295
- materiële kosten	6 144	4 970	- 1 174	5 280
* <i>waarvan ICT</i>	1 400	946	-454	915
Afschrijvingskosten				
- immaterieel	10	25	15	24
- materieel	382	375	- 7	351
Overige lasten				
- dotaties voorzieningen		598	598	1 002
- rentelasten	6	1	- 5	16
- bijzondere lasten				
Totaal lasten	22 731	21 222	-1 509	22 270
Saldo van baten en lasten	139	3 618	3 479	1 115

Toelichting saldo van baten en lasten ten opzichte van ontwerp-begroting 2011**Toelichting baten (+ € 1 970)***Omzet moederdepartement (+ € 131)*

De omzet moederdepartement is onderverdeeld naar de volgende productgroepen:

Baten-lastendiensten

Producten	Omzetbedrag (* € 1 000)
Erfpacht	954
Huur	3 432
Pacht	2 289
Medegebruik	1 908
Behandelen zakelijke lasten	1 717
Onbeheerde nalatenschappen	763
Bodemmaterialen	382
Beheerstaken in eigen beheer	686
Verkopen	6 082
Aankopen	95
Taxatie & Advies	698
Projectopdrachten gebiedsontwikkeling	690
Business cases gebiedsontwikkeling	1 748
Adviezen over ontwikkelmogelijkheden	347
Totaal	21 791

Omzet overige departementen (- € 415)

In de begroting is rekening gehouden met taxaties ten behoeve van Rijkswaterstaat, de Rijksgebouwendienst (RGD) en Defensie. Er zijn echter veel minder taxatieopdrachten verstrekt.

Omzet derden (+ € 1 700)

- In verband met de ICT-dienstverlening aan Domeinen Roerende Zaken (DRZ) is in 2011 € 0,6 mln. hogere omzet gerealiseerd. Er was sprake van een nabetaling over 2010 en een hogere vastgestelde vergoeding over 2011 in verband met een geactualiseerde Service Level Agreement.
- In verband met de eindafrekening Twente is € 0,6 mln. ten gunste van het resultaat gekomen.
- Er was sprake van opbrengsten taxaties en advies aan derden, waarmee in de begroting geen rekening was gehouden.

Rentebaten (+ € 84)

Er zijn in 2011 incidenteel hoge subsidiegelden en terugontvangen plankosten Twente tijdelijk in deposito gezet. Inmiddels zijn deze gelden ten gunste gekomen van het generaal beeld.

Vrijval voorzieningen (+ € 458)

In 2011 is vanuit de voorzieningen € 458 ten gunste van het resultaat gebracht. De gereserveerde bedragen waren bestemd voor activiteiten waarvoor geen uitgaven meer te verwachten zijn.

Bijzondere baten (+ € 12)

De bijzondere baten hebben betrekking op boekwinst op verkoop van materiële vaste activa.

Toelichting lasten (- € 1 509)

Personele lasten (- € 936)

De lagere personele kosten zijn grotendeels het gevolg van een behoudend personeelsbeleid (vacaturebeleid en variabele beloningen).

Baten-lastendiensten

Materiële lasten (– € 1 174)

(x € 1 000)			
Materiële kosten – categorieën	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 2011	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Automatisering	1 400	946	–454
Huren RGD	1 375	1 359	– 16
Huisvesting	800	505	– 295
Opleiding en wervingskosten	420	364	– 56
Reis- en verblijfkosten	644	722	78
Communicatie	350	146	– 204
Overig	1 155	928	– 227
Totaal	6 144	4 970	– 1 174

Automatisering (– € 454)

Een aantal projecten is doorgeschoven naar 2012, zoals de projecten digitale factuurverwerking en herinrichting uitwijkfaciliteit.

Huisvesting (– € 295)

Door de samenvoeging van 2 regionale eenheden zijn de huisvestingskosten lager uitgevallen dan begroot.

Communicatie (– € 204)

Het kader was met betrekking tot de communicatiekosten te hoog vastgesteld.

Overig (– € 227)

Diverse posten kennen een geringe onderuitputting, zoals bureaunkosten en kosten externe bureaus.

Dotaties voorzieningen (€ 598)

Dit betreft kosten in verband met een ICT migratie en het op peil brengen van de voorziening voor personeel en wachtgeld.

2. Balans per 31 december 2011

(x € 1000)		
	Balans 31-12-2011	Balans 31-12-2010
Activa		
Immateriële vaste activa	51	42
Materiële vaste activa		
– grond en gebouwen	105	87
– installaties en inventarissen	717	570
– overige materiële vaste activa	54	58
Onderhanden werk grondexploitatie	164 553	161 908
Debiteuren	172	296
Nog te ontvangen	2 129	2 120
Liquide middelen	8 814	5 119
Totaal activa	176 595	170 200
Passiva		
Eigen Vermogen		
– exploitatiereserve	1 234	1 119
– risicoreserve	2 964	1 964
– onverdeeld resultaat	3 618	1 115
Voorzieningen	1 961	2 161
Leningen bij het MvF	161 968	155 482
Crediteuren	4	
Nog te betalen	4 846	8 359
Totaal passiva	176 595	170 200

Toelichting op de Balans

Voorzieningen (x € 1 000)					
	Stand 1 januari 2011	Onttrek- kingen	vrijval	Toevoe- gingen	Stand 31 december 2011
Personeel	1 703	340		248	1 611
Overige voorzieningen	458		458	350	350
Totaal	2 161	340	458	598	1 961

Ontwikkeling eigen vermogen

Een deel van het eigen vermogen wordt afgeroomd ten behoeve van de eigenaar (zie onder Algemeen). De risicoreserve neemt met € 1 mln. toe en is bestemd voor het opvangen van risico's op gebiedsontwikkelingsprojecten van het RVOB.

3. Kasstroomoverzicht

(x € 1000)			
	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
1. Rekening-courant RHB 1 januari 2011	1 307	5 119	3 812
2. Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	270	-2 295	-2 565
3a Totaal investeringen (-/-)	- 24 425	- 570	23 855
3b Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	0	12	12
3. Totaal investeringskasstroom	- 24 425	-558	23 867
4a Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	- 113	- 1 000	- 887
4b Eenmalige storting door moederdepartement (+)	0	1 000	1 000
4c Aflossingen op leningen (-/-)	- 157	- 79	78
4d Beroep op leenfaciliteit (+)	24 000	6 627	- 17 373
4. Totaal financieringskasstroom	23 730	6 548	- 17 182
5. Rekening-courant RHB 31 december 2011 (1+2+3+4)	882	8 814	7 932

1. Rekening-courant RHB 1 januari 2011 (+ € 3 812)

Ten tijde van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 2011 was het uiteindelijk resultaat 2010 nog niet bekend. De afwijking is veroorzaakt door de per saldo positieve mutatie in 2010.

2. Totaal operationele kasstroom (- € 2 565)

Het verschil komt tot stand door enerzijds een hogere winst dan verwacht en anderzijds uitgaande kasstromen die zichtbaar worden door vooral toenames in de uitgaven voor onderhanden werk en afnames van kortlopende passiva.

3. Totaal investeringen (+ € 23 867)

De gerealiseerde investeringen zijn lager dan begroot omdat de grondverwerving bij enkele projecten nog niet heeft plaatsgevonden. De in 2011 gedane investeringen hebben betrekking op computerapparatuur (€ 384 000,-), installaties (€ 45 000,-), meubilair (€ 2 000,-), telecommunicatieapparatuur (€ 124 000,-) en voertuigen (€ 15 000,-).

4a. Eenmalige uitkering aan het moederdepartement (- € 887)

Doordat de winst 2010 hoger was dan begroot, is de afdracht aan het moederdepartement navenant hoger.

4b. Eenmalige storting door het moederdepartement (+ € 1 000)

De uitkeerbare winst is door het moederdepartement uitgekeerd ter vorming van een risicoreserve voor gebiedsontwikkelingsprojecten.

4c. Aflossingen op leningen (+ € 78)

Er is minder afgelost doordat er in het verleden minder leningen zijn opgenomen dan gepland.

4d. Beroep op leenfaciliteit (+ € 17 373)

Doordat van enkele projecten de grondverwerving nog niet heeft plaatsgevonden, behoefde hiervoor in 2011 geen beroep op de leenfaciliteit gedaan te worden.

Baten-lastendiensten

4. Doelmatigheidsindicatoren

indicatoren	2008	2009	2010	2011	Streef- waarde 2011
Kostprijzen per product					
• Pacht	€ 888	€ 813	€ 717	€ 574	€ 683
• Huur	€ 762	€ 739	€ 674	€ 625	€ 683
• Erfpacht	€ 794	€ 662	€ 556	€ 513	€ 630
• Medegebruik/overig	€ 345	€ 383	€ 396	€ 417	€ 368
• Zakelijke lasten	€ 362	€ 317	€ 364	€ 375	€ 368
Omzet per productgroep (x € 1000)					
• Homogene producten	€ 11 742	€ 12 628	€ 11 272	€ 11 445	€ 11 327
• Heterogene producten	€ 11 207	€ 9 201	€ 12 113	€ 13 395	€ 11 543
• Totaal	€ 22 949	€ 21 829	€ 23 385	€ 24 840	€ 22 870
Aandeel directe uren	52 %	56 %	61%	61 %	56 %
Aantal directe uren voor medewerker in primair proces	1 148	1 246	1 289	1 350	1 260
FTE-totaal (excl. externe inhuur)	227	238	232	228,5	257,1
Mate van kostendekkendheid	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Saldo van baten en lasten (%)	4%	10%	5%	15 %	1%
Percentage in het gelijkgestelde procedures (WOZ)	92%	85%	95%	84%	70%
Klachten binnen termijn van 6 weken afgehandeld	92%	100%	83%	92%	100%

Kostprijzen per product

De hierboven vermelde kostprijzen streefwaarde 2011 zijn berekend op basis van vastgestelde normtijden vermenigvuldigd met het, met de eigenaar van de baten-lastendienst, afgesproken uurtarief van € 102. De realisaties zijn berekend door per product de gemiddelde gerealiseerde uren te vermenigvuldigen met het uurtarief van € 102. De afwijkingen bij pacht en erfpacht worden veroorzaakt door de invoering van specialisatie, waardoor per akte minder tijd benodigd is.

Omzet naar productgroep

RVOB heeft voor de taken die voortvloeien uit de Comptabiliteitswet twee soorten producten onderscheiden: homogene en heterogene producten. De homogene producten zijn: pacht, huur, erfpacht, medegebruik / overig, zakelijke lasten, onbeheerde nalatenschappen en bodemmateriële. Per soort homogeen product zijn normuren gedefinieerd. Dat betekent dat er een genormeerd aantal uren per overeenkomst/zaak beschikbaar is. In tegenstelling tot de homogene producten zijn er voor de heterogene producten geen normtijden vast te stellen. Dit i.v.m. de diversiteit aan inzet van uren en activiteiten binnen het soort product. De heterogene producten zijn met name verkopen, aankopen, taxaties en advies.

Aandeel directe uren voor totaal RVOB/DV

Dit kengetal geeft aan hoe het totale aantal netto te werken uren (aanwezige uren) aan directe en indirecte uren besteed wordt. Het geeft daarmee inzicht in het aandeel van de overhead (bedrijfsvoering, management en beleid).

Het aandeel directe uren scoort hoger dan de norm. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door (sturing op) een hoger aandeel directe uren van medewerkers in het primair proces.

Aantal directe uren voor medewerker in primair proces

Dit kengetal laat de ontwikkeling zien van het aantal directe uren dat een medewerker (in fte) in het primaire proces op jaarbasis levert. De organisatie heeft zichzelf hogere streefwaarden opgelegd dan de in de begroting 2011 opgenomen reeks, zodat eerder het gewenste niveau wordt bereikt.

FTE-totaal

Het als streefwaarde vermelde aantal fte's betreft de begrotingssterkte. De werkelijke bezetting ligt lager. In de afgelopen jaren is het RVOB terughoudend geweest met het vervullen van openstaande vacatures vanwege de voorgenomen organisatieveranderingen.

Mate van kostendekkendheid

Het uitgangspunt is dat de baten-lastendienst RVOB volledig kostendekkend is. Dit is in 2011 ruimschoots behaald.

Saldo van baten en lasten (%)

Het percentage is als volgt berekend: het saldo van baten en lasten gedeeld door de totale baten.

Percentage in het gelijkgestelde procedures (WOZ)

Het RVOB betaalt namens het Rijk de onroerendezaakbelasting. Zij beoordeelt hiertoe de aanslagen en maakt waar nodig bezwaar. Door het aantal gehonoreerde bezwaarschriften te vergelijken met het aantal ingediende bezwaarschriften ontstaat een beeld van de effectiviteit van het maken van bezwaar door het RVOB. De in de tabel vermelde norm stelt dat minimaal 70% van alle ingediende bezwaarschriften door de gemeente toegekend moet worden. In 2011 werd uiteindelijk van de door de gemeenten afgehandelde bezwaarschriften, 84% toegewezen.

Klachten binnen termijn van 6 weken afgehandeld

Doelstelling is dat alle ontvangen klachten binnen de gestelde termijn van de klachtenprocedure, binnen 6 weken, inhoudelijk worden beantwoord (100%-score). De uitkomst over 2011 bedraagt 92%. Dit is te wijten aan één klacht die vanwege de complexiteit niet binnen de gestelde termijn inhoudelijk werd beantwoord. De afhandeling vond plaats binnen 6 weken en 2 werkdagen.

10. TOPINKOMENS

Op grond van artikel 6 van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (Stb. 2006, 95) moet een overzicht worden opgenomen van medewerkers die in het verslagjaar meer verdiend hebben dan het gemiddelde belastbare loon van de ministers. Dit gemiddelde belastbare jaarloon is voor 2011 vastgesteld op € 193 000 (Staatscourant d.d. 9 februari 2012, nr. 2462). Voor dit departement heeft de publicatieplicht betrekking op de navolgende functionarissen.

Bedragen in euro's.									
functie	Belastbaar jaarloon 2010	Pensioenaf- drachten en overige voorzie- ningen betaalbaar op termijn 2010	Totaal 2010	Belastbaar jaarloon 2011	Pensioenaf- drachten en overige voorzie- ningen betaalbaar op termijn 2011	Ontslagver- goeding	Totaal 2011	Motivering	Opmerkingen
MT-lid	102 952	25 039	127 991	222 509*	23 620	94 796*	246 129	* Belastbaar jaarloon is verhoogd door de in 2011 belast uitbetaalde ontslagvergoeding o.g.v. SFB en uitbetaling niet genoten verlof.	In 2011 ook een 40-jarig ambtsjubileum en eenmalige gratificatie
Clusterma- nager	91 315	20 924	112 239	96 888	21 493	80 712	199 093	Ontslag met stimuleringspremie uitstroom o.g.v. SFB	
Adviseur	38 499	39 255 (incl. een eigen storting van 21 744 t.b.v. levensloop)	77 754	141 215	4 450	66 640	212 305	Ontslag met stimuleringspremie uitstroom o.g.v. SFB	Incl. belaste uitbetaling van zijn (zelf opgebouwde) levenslooptegoed van € 128 278
Plv. directeur	85 359	22 159	107 518	95 414	22 772	98 970	217 156	Ontslag met stimuleringspremie uitstroom o.g.v. SFB	
Behandelfunc- tionaris	85 202	20 961	106 163	96 359	21 567	104 179	222 105	Ontslag met stimuleringspremie uitstroom o.g.v. SFB en uitbetaling niet genoten verlof.	In 2011 ook een eenmalige gratificatie

D. BIJLAGEN

BIJLAGE 1: TOEZICHTRELATIES ZBO's/RWT's

Instelling	ZBO	RWT	Begr. Artikel	Rijks bijdrage 2011 (x € 1 000)		Verwijzingen (website en toezichtsvisie ¹)	Acc. Verklaring (rechtmatigheid)	
				begroting				
				Premies	Tarieven			
Waarderingskamer	Ja	Ja	Art. 1	558	0 ²	0 ²	www.waarderingskamer.nl	V
AFM	Ja	Ja	Art. 2	28 700	0	47 700	www.afm.nl	V
DNB	Ja	Ja	Art 2, 5	25 100	0	92 990	www.dnb.nl	V
Stichting Waarborgfonds motorverkeer	Nee	Ja	Art. 2	0	0 ²	300 ²	www.wbf.nl	V
Bureau der motorrijtuigverzekeraars	Nee	Ja	Art. 2	0	0 ²	0 ²	www.wbf.nl	N.v.t.
Commissie Eindtermen Accountantsopleiding	Ja	Nee	Art. 2	0	0 ²	0 ²	www.ceaweb.nl	N.v.t.
Stichting Afwikkeling Marorgelden Overheid (SAMO)	Ja	Nee	Art. 9	0	0 ²	0 ²	www.maror.nl	N.v.t.
Stichting Joods Humanitair Fonds (SJHF)	Ja	Nee	Art. 9	0	0 ²	0 ²	www.jhf.nl	N.v.t.
Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NlFI)	nee	ja	Art. 3	1 428	0	0	www.nlfi.nl	V

¹ De toezichtsvisie is neergelegd in de daarop van toepassing zijnde wet- en regelgeving en/of in een afzonderlijke toezichtsvisie die beschikbaar is op het departement.

² Betreft cijfers van verantwoordingsjaar 2010.

Functieomschrijvingen van de ZBO's/RWT's:

Waarderingskamer: De Waarderingskamer houdt toezicht op de waardebeoordeling en de waardevaststelling van onroerende zaken ten behoeve van de belastingheffing terzake door het Rijk de gemeenten en de Waterschappen, alsmede op de overige in de Wet WOZ geregelde onderwerpen.

Stichting Waarborgfonds motorverkeer: SWM is een vangnet voor mensen die door een verkeersongeluk schade hebben geleden en hiermee niet terecht kunnen bij hun verzekeraar.

NBM: Het Nederlands Bureau der Motorrijtuigverzekeraars is verantwoordelijk voor het regelen van schade door buitenlandse motorrijtuigen in Nederland en staat garant voor betaling van schade als onverzekerde Nederlandse motorvoertuigen in andere bij het groenekaartstelsel aangesloten landen schade veroorzaken. Daarnaast is het Nederlands Bureau op grond van artikel 27b van de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen (Wam) aangewezen als informatiecentrum waarbij personen die schade hebben geleden die is veroorzaakt door een motorrijtuig uit een EU-lidstaat, informatie kunnen verkrijgen die hen in staat kan stellen een vordering tot schadevergoeding in te dienen.

Commissie Eindtermen Accountantsopleiding: de commissie stelt de eindtermen vast met inachtneming van de vakgebieden als bedoeld in artikel 56 Waa en artikel 66 Wra en de beroepsprofielen van NOvAA (AA) en NIVRA (RA).

SAMO: Beheer en verdeling van joodse restitutiegeden.

SJHF: Fondsbeheer en het verlenen van subsidies voor humanitaire projecten in centraal en oost-europa met betrekking tot ondersteuning van joodse gemeenschappen, joods onderwijs, voorlichting en hulp aan slachtoffers van conflictsituaties.

NLFI: De stichting beheert deelnemingen en daarmee verband houdende financiële instrumenten (zoals leningen) die de Staat houdt in bepaalde financiële instellingen. De ABN AMRO Group N.V. en ASR Nederland N.V. zijn voorbeelden van dergelijke instellingen. Door deze deelnemingen en financiële instrumenten in beheer te geven bij een stichting administratiekantoor wordt de aandeelhoudersinvloed van de minister van Financiën op deze deelnemingen beperkt.

Moties van de leden De Nerée tot Babberich c.s. (Kamerstukken II 2005/06, 30 300, nr. 39) en Bibi de Vries c.s. (Kamerstukken II 2006/07, 30 413, nr. 79).

Via bovenstaande moties is de regering ten aanzien van onder meer de toezichthouders op de financiële markten, te weten De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), verzocht in het departementale jaarverslag een overzicht op te nemen van:

- a. de toezichtstaak, de beleidsdoelen en de geleverde prestaties door de toezichthouders;
- b. de kosten van de toezichthouders;
- c. het aantal formatieplaatsen, zo mogelijk per beleidsdoel en toezichtstaak;
- d. de kosten en bedragen die worden doorberekend aan de onder toezicht gestelden.

Opm.: De navolgende informatie is gebaseerd op gegevens die afkomstig zijn van DNB en de AFM.¹

DNB²

Toezichttaak

Als prudentieel toezichthouder ziet DNB toe op de soliditeit van financiële ondernemingen en het bijdragen aan de stabiliteit van de financiële sector.

Doelstellingen

Hoofddoel van het toezicht is een stabiele en integere financiële sector die op een groot vertrouwen van het publiek mag én kan rekenen. Daartoe heeft DNB vier doelstellingen geformuleerd:

1. Goede en effectieve uitvoering toezicht

Meer aandacht voor gedrag, cultuur, bedrijfsmodellen en strategie van financiële instellingen en erop toezien dat het beloningsbeleid van instellingen past binnen de gestelde richtlijnen.

¹ Bij het opstellen van dit jaarverslag kon nog geen gebruik worden gemaakt van de definitieve, van een accountantsverklaring voorziene jaarrekening van DNB en AFM.

² Zie voor een meer uitgebreide beschrijving de ZBO-verantwoording van DNB over 2011.

Bijlagen

2. Toezichtaanpak aanscherpen

Verdere implementatie van de Visie DNB Toezicht 2010–2014 en het plan van aanpak cultuurverandering DNB en toewerken naar risicogebaseerd, proportioneel toezicht.

3. Bijdragen aan en implementeren van wijzigingen in wet- en regelgeving

Bijdragen aan, of implementeren van Basel III, de Europese bankenrichtlijn (CRD), Solvency II, alsmede de institutionele vernieuwing van de pensioensector en bijbehorend toezichtkader. Daarbij instellingen en uitvoerende toezichthouders actief voorzien van relevante informatie t.a.v. toezichtregelgeving.

4. Internationale samenwerking versterken

Deelname aan de toezichtcolleges voor grensoverschrijdende ondernemingen met dochters waarvan DNB toezichthouder is en onderzoeken of voor andere onder toezichtstaande ondernemingen colleges opgericht dienen te worden.

Uitbouwen van de activiteiten ten aanzien van het Supervisory Review and Evaluation Process (SREP), uitvoeren van stresstesten en inrichten van het toezicht op financiële instellingen op de BES-eilanden.

Geleverde prestaties		
Enige kerncijfers:		
	2010	2011
Maatregelen bij onder toezicht staande instellingen		
Aanwijzing	12	8
Last onder dwangsom	114	93
Bestuurlijke boete	1	2
Publicatie		1
Financieringsplan	1	1
Saneringsplan	0	0
Herstelplan	13	3
Stille curatele	3	3
Aanstelling bewindvoerder	0	1
Doorhaling register op initiatief van DNB	2	0
Noodregeling	1	0
Aangifte bij het OM	0	0
Maatregelen bij niet onder toezicht staande instellingen		
Last onder dwangsom	1	1
Bestuurlijke boete	1	2
Publicatie	0	0
Aanwijzing	5	2
Stille curatele	2	1
Aangifte bij het OM	2	2
Noodregeling	0	0
Faillissement op verzoek van DNB	0	0
Toezichtkosten etc.		
	2010	2011
Kosten DNB:		
Banken ¹	€ 42,81 mln.	€ 46,71 mln.
Pensioenfondsen	€ 23,87 mln.	€ 26,70 mln.
Verzekeraars	€ 27,81 mln.	€ 33,88 mln.
Overige instellingen en sanctiewet	€ 9,88 mln.	€ 10,76 mln.
Som der lasten	€ 104,37 mln. ²	€ 118,05 mln.
Aan onder toezichtsgestelden toe te rekenen kosten	€ 80,82 mln.	€ 92,99 mln.

Bijlagen

	2010	2011
Gemiddeld aantal fte's ³	622	656

¹ Banken inclusief elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet-banken).

² Als gevolg van afrondingsverschillen komt het totaal niet overeen met de som van de afzonderlijke bedragen.

³ Direct personeel plus toegerekende ondersteuning.

AFM¹

Toezichttaak

Als gedragstoezichthouder ziet de AFM toe op ordelijke en transparante financiële marktprocessen, zuivere verhoudingen tussen marktpartijen en zorgvuldige behandeling van cliënten.

Beleidsdoelen

Hoofddoel van het toezicht is het bevorderen van eerlijke en transparante financiële markten. Daartoe heeft de AFM drie doelstellingen geformuleerd:

1. De AFM bevordert zorgvuldige financiële dienstverlening

Consumenten moeten kunnen vertrouwen op zorgvuldige financiële dienstverlening. De AFM bevordert deze zorgvuldigheid door toe te zien op het gedrag van financiële ondernemingen.

2. De AFM ziet toe op een eerlijke en efficiënte werking van de kapitaalmarkten

Beleggers moeten kunnen vertrouwen op eerlijk en efficiënt functionerende kapitaalmarkten. Vertrouwen in kapitaalmarkten draagt bij aan een gunstig investeringsklimaat en is daarmee goed voor de Nederlandse economie. De AFM bevordert de eerlijke en efficiënte werking van kapitaalmarkten door toe te zien op de handhaving van de spelregels voor kapitaalmarkten.

3. De AFM draagt bij aan de stabiliteit van de financiële markten

De kredietcrisis heeft laten zien hoe systeemrisico's de stabiliteit van het financieel systeem kunnen bedreigen. De AFM creëert samen met DNB randvoorwaarden voor financiële markten met beheersbare en transparante risico's.

¹ Zie voor een meer uitgebreide beschrijving het jaarverslag van de AFM over 2011.

Bijlagen

Geleverde prestaties

Enige kerncijfers:

	2010	2011
Toezichtmaatregelen		
<i>Formele toezichtmaatregelen</i>		
Opgelegde boetes	53	36
Opgelegde lasten onder dwangsom	42	19
Aangiftes	12	11
Intrekking vergunning	29	102
Aanwijzingen	201	64
Publieke waarschuwingen	3	7
Instelling van een Wft curator	1	0
Civielrechtelijke maatregelen (Wftv)	25	22
Totaal aantal formele toezichtmaatregelen	366	261
<i>Informeel toezichtmaatregelen</i>		
Aantal normoverdragende gesprekken/brieven	673	919
	2010	2011
Toezichtkosten etc.		
Aanbieders	€ 27,0 mln.	€ 26,3 mln.
Accountantsorganisaties	€ 6,3 mln.	€ 7,4 mln.
Adviseurs en bemiddelaars	€ 19,4 mln.	€ 15,6 mln.
Effecten uitgevende instellingen	€ 16,4 mln.	€ 16,9 mln.
Infrastructuur	€ 1,1 mln.	€ 1,5 mln.
Integriteit	€ 0,1 mln.	€ 0,1 mln.
Overig	€ 4,6 mln.	€ 4,6 mln.
Vorbereiden van wet- en regelgeving, consumentenvoorlichting en overig niet toezicht	€ 3,7 mln.	€ 5,2 mln.
Afschrijving eerder geactiveerde kosten	€ 5,1 mln.	€ 2,4 mln.
Geactiveerde lasten ontwikkelde software	€ 0,0 mln.	€ 0,2 mln.
Som der lasten	€ 83,7 mln.	€ 80,3 mln.¹
Aan onder toezichtgestelden toe te rekenen kosten	€ 47,0 mln.	€ 47,7 mln.
Gemiddeld aantal fte's	474	483

¹ Als gevolg van een afrondingsverschillen komt het totaal niet overeen met de som van de afzonderlijke bedragen.

BIJLAGE 2: Overzicht niet-financiële informatie over inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (inhuur externen)

	Programma- en apparaats- kosten (x € 1 000)
1. Interim management	513
2. Organisatie- en formatieadvies	900
3. Beleidsadvies	414
4. Communicatieadvisering	974
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	2 801
5. Juridisch advies/ondersteuning	1 346
6. Advisering/ondersteuning opdrachtgevers automatisering	48 519
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie	4 443
(Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	54 308
8. Uitzendkrachten (formatie & piek)	110 958
Ondersteuning Bedrijfsvoering	110 958
Totaal uitgaven inhuur externen	168 067

Toelichting¹

De totale uitgaven inhuur externen van het Ministerie van Financiën bedraagt afgerond 7%. Dit is ruimschoots onder de rijksbrede norm van 10%.

In navolging van de motie de Pater-van der Meer geeft het Ministerie van Financiën aan dat er voor 12 dossiers externe adviseurs zijn ingehuurd met een tarief dat boven het maximum van 225 euro per uur ligt. Het betreft hier inhuur van zeer specialistische juridische en financiële kennis die slechts bij een beperkt aantal bureaus aanwezig is. Tien dossiers zijn vooral voortvloeiend uit/gerelateerd aan de kredietcrisis zoals de overname van ABN AMRO/Fortis, ASR, Icesave en advies inzake de oprichting van het NLF. De laatste twee dossiers betreffen inwinning van fiscaal advies door het Rijksvastgoed- en ontwikkelingsbedrijf en inhuur van een IT expert bij de Belastingdienst voor het verbeteren van het opdrachtgeverschap en performance vraagstukken van de dienst richting specifieke IT leveranciers.

¹ Bij de baten-lastendiensten is de inhuur bepaald op basis van kosten en niet op basis van uitgaven.